

Innehåll

Promemorians huvudsakliga innehåll	7
1 Författningsförslag	9
1.1 Förslag till lag om medling i vissa privaträttsliga tvister	9
1.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	13
1.3 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken	17
1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder	19
1.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	20
1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna	24
2 Ärendet	27
3 Nuvarande ordning	29
3.1 Inledning	29
3.2 Författningsreglerad medling	29
3.2.1 Medling i dispositiva mål vid domstol	29

3.2.2	Medling i hyrestvister m.m.	31
3.2.3	Familjerättslig medling	31
3.2.4	Annan författningsreglerad medling	32
3.3	Oreglerad medlingsverksamhet.....	34
3.4	Andra former av alternativ tvistlösning.....	34
4	Medlingsdirektivet och internationella instrument	37
4.1	Inledning.....	37
4.2	Medling i EU	37
4.2.1	Medlingsdirektivet	37
4.2.2	Den europeiska uppförandekoden för medlare	39
4.3	UNCITRAL:s modellag om medling.....	39
4.4	Europarådets rekommendation om medling i civilrättsliga angelägenheter.....	41
5	Genomförandet av medlingsdirektivet	43
5.1	Allmänt om genomförandet av direktivet	43
5.2	Utgångspunkter för en reform.....	44
5.3	Tillämpningsområde och definitioner.....	47
5.3.1	Sakligt tillämpningsområde	47
5.3.2	Geografiskt tillämpningsområde	51
5.3.3	Medling och medlare	59
5.4	Avtal om medling som processhinder	65
5.5	Verkställbarhet av medlingsöverenskommelser	66
5.5.1	Ett förfarande för verkställbarhet	66
5.5.2	Forumregler	74
5.5.3	Val av processlag	77
5.5.4	Ansökan.....	78

5.5.5	Beslut om verkställbarhetsförklaring	82
5.5.6	Överklagande	85
5.5.7	Erkännande och verkställighet.....	86
5.6	Talefrister och preskriptionstider	88
5.7	Tystnadsplikt och sekretess	94
5.7.1	Inledning	94
5.7.2	Förhandlingsoffentlighet	96
5.7.3	Frågeförbud.....	97
5.7.4	Tystnadsplikt för medlaren.....	101
5.7.5	Tystnadsplikt och åberopandeförbud för parterna.....	106
5.8	Informationsåtgärder m.m.	109
5.9	Författningstekniska frågor	112
6	Ikraftträdande m.m.	115
7	Ekonomiska och andra konsekvenser	117
8	Författningsskomentar	121
8.1	Förslaget till lag om medling i vissa privaträttsliga tvister	121
8.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	133
8.3	Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken.....	135
8.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder	137
8.5	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	138
	Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG.....	143

Promemorians huvudsakliga innehåll

Denna promemoria innehåller förslag som syftar till att göra medling till en mer attraktivt tvistlösningsmetod. Genom förslagen genomförs i svensk rätt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG av den 21 maj 2008 om vissa aspekter på medling på privaträttens område.

I promemorian föreslås en ny lag om medling samt ändringar i befintlig lagstiftning. Förslagen avser medling i vissa privaträttsliga tvister som äger rum i Sverige, som sker mellan parter hemmahörande i Sverige eller som rör gränsöverskridande tvister inom EU med undantag för Danmark. Förslagen omfattar såväl privat medling som medling vid domstol eller annan myndighet.

För att uppmuntra parter att använda medling föreslås att uppställda talefrister och preskriptionstider inte ska kunna löpa ut under pågående medling. För att säkerställa medlingsförfarandets konfidentiella karaktär föreslås vidare en tystnadsplikt för medlaren och att medlaren inte ska få höras som vittne i domstol om vad han eller hon har fått veta under medlingsförfarandet.

En medlingsöverenskommelse som ingåtts i ett mål i domstol eller i ett skiljeförfarande kan stadfästas genom dom och blir därmed verkställbar. I promemorian föreslås att en hyres- eller arrendenämnd på motsvarande sätt ska kunna stadfästa en överenskommelse och att andra medlingsöverenskommelser på ansökan ska kunna förklaras verkställbara av domstol.

Författningsförslagen föreslås träda i kraft den 21 maj 2011.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om medling i vissa privaträttsliga tvister

Härigenom föreskrivs¹ följande.

Tillämpningsområde m.m.

1 § Denna lag gäller medling i privaträttsliga tvister där förlikning om saken är tillåten.

Lagen gäller dock inte sådan medling eller förlikning som sker i Sverige under handläggningen av ett mål eller ärende hos domstol, annan myndighet eller skiljenämnd. Lagen gäller inte heller förlikning i utländsk domstol.

2 § I denna lag avses med

medling: ett strukturerat förfarande genom vilket två eller flera parter med hjälp av en tredje man (en medlare) frivilligt söker lösa en uppkommen tvist.

medlingsöverenskommelse: en skriftlig överenskommelse som är resultatet av medling och som innefattar en förpliktelse för någon eller några av dem som ingått överenskommelsen.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG av den 21 maj 2008 om vissa aspekter på medling på privaträttens område (EUT L 136, 24.5.2008, s. 3, Celex 32008L0052).

3 § Medling ska vid tillämpning av denna lag anses inledd när

1. parterna har enats om medling efter det att en tvist uppkommit,
2. skyldighet att delta i medling har uppkommit enligt lag eller annan författning, eller
3. utländsk domstol har beslutat om medling eller uppmanat parterna att delta i medling.

Tystnadsplikt

4 § En medlare och ett biträde till denne får inte obehörigen röja eller använda vad de har fått kännedom om i samband med en medling.

Medlingens inverkan på talefrister och preskriptionstider

5 § En talefrist eller en preskriptionstid som löper vid den tidpunkt medlingen inleddes och som gäller för den sak som medlingen avser löper ut tidigast en månad efter avslutad medling, om inte annat följer av Sveriges internationella åtaganden.

Verkställbarhetsförklaring

6 § En medlingsöverenskommelse får på ansökan förklaras verkställbar, om den innehåller en förpliktelse som kan föranleda verkställighet i Sverige (verkställbarhetsförklaring).

Har medlingsöverenskommelsen ingåtts utomlands gäller första stycket endast om vid den tidpunkt medlingen inleddes

1. samtliga parter hade sin hemvist eller vanliga vistelseort i Sverige eller

2. en av parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort i en annan medlemsstat i Europeiska unionen än den andra eller någon av de andra parterna och ingen av parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort i Danmark.

Hemvist fastställs i enlighet med artiklarna 59 och 60 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om dom-

stols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.

7 § En ansökan om verkställbarhetsförklaring görs av parterna i medlingsöverenskommelsen eller av någon eller några av dem, om övriga parter samtycker till att en förklaring meddelas.

8 § En ansökan om verkställbarhetsförklaring görs hos den tingsrätt inom vars domkrets medlingsöverenskommelsen har ingåtts.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket, är Värmlands tingsrätt behörig domstol.

9 § En ansökan om verkställbarhetsförklaring ska vara skriftlig och innehålla

1. uppgift om sökandens namn och adress samt motsvarande uppgifter för övriga parter i medlingsöverenskommelsen,
2. uppgift om ombuds namn och adress,
3. uppgift om parternas hemvist eller vanliga vistelseort vid den tidpunkt medlingen inleddes, om medlingsöverenskommelsen har ingåtts utomlands, samt
4. en beskrivning av tvisten och den medling som har lett till medlingsöverenskommelsen.

Till ansökan ska bifogas

1. medlingsöverenskommelsen i original eller bestyrkt kopia,
2. intyg från medlaren att han eller hon har medlat mellan parterna och att medlingsöverenskommelsen är resultatet av denna medling, samt
3. intyg från de parter i medlingsöverenskommelsen som inte är sökande att de samtycker till att verkställbarhetsförklaring meddelas.

Sökanden ska betala föreskriven ansökningsavgift.

10 § Domstolen ska underrätta samtliga parter i medlingsöverenskommelsen om beslut i fråga om verkställbarhetsförklaring.

11 § Vid domstols handläggning av ärenden om verkställbarhetsförklaring gäller i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 21 maj 2011.
 2. Bestämmelserna om verkställbarhetsförklaring tillämpas endast på medlingsöverenskommelser som ingåtts efter lagens ikraftträdande.

1.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs¹ att 36 kap. 5 § och 42 kap. 17 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

5 §²

Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden, samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed har erfarit,

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden, samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed har erfarit,

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG av den 21 maj 2008 om vissa aspekter på medling på privaträttens område (EUT L 136, 24.5.2008, s. 3, Celex 32008L0052).

² Senaste lydelse 2010:1056.

endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. *Medlare enligt 42 kap. 17 § andra stycket, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder eller lagen (2011:000) om medling i vissa privaträttsliga tvister och deras biträden, får i tvistemål där förlikning om saken är tillåten höras som vittnen om vad som anförtrots dem vid medlingen eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det.* Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare för höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Utan hinder vad som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. advokater och deras biträden, dock *ej* försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

1. advokater och deras biträden, dock *inte* försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen och

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13, eller 14 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

42 kap.

17 §³

Rätten *skall*, om det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförstånds-lösning.

Om det i ett mål där förlikning om saken är tillåten med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan

Rätten *ska*, om det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförstånds-lösning.

Om det i ett mål där förlikning om saken är tillåten med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan

³ Senaste lydelse 2006:459.

rätten förelägga parterna att rätten förelägga parterna att
inställa sig till ett *förliknings-* inställa sig till ett *medlings-*
sammanträde inför medlare *sammanträde* inför medlare
som förordnas av rätten. som förordnas av rätten.

Denna lag träder i kraft den 21 maj 2011.

1.3 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs¹ att 3 kap. 1 och 13 §§ samt rubriken närmast före 3 kap. 13 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap

1 §²

Verkställighet får under de förutsättningar som anges i detta kapitel äga rum på grund av följande exekutionstitlar:

1. domstols dom, utslag eller beslut,
2. förlikning som är stadfäst av domstol,
3. godkänt strafföreläggande, godkänt föreläggande av ordningsbot eller godkänt avgiftsföreläggande,
4. skiljedom,
5. förbindelse angående underhållsbidrag,
6. förvaltningsmyndighets beslut som enligt särskild föreskrift får verkställas,
7. handling som enligt särskild föreskrift får läggas till grund för verkställighet, och
8. Kronofogdemyndighetens utslag eller beslut i mål om betalningsföreläggande eller handräckning samt europeiskt betalningsföreläggande som har förklarats verkställbart av Kronofogdemyndigheten.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG av den 21 maj 2008 om vissa aspekter på medling på privaträttens område (EUT L 136, 24.5.2008, s. 3, Celex 32008L0052).

² Senaste lydelse 2008:881.

Det som i balken sägs om dom gäller, om inte annat föreskrivs, i tillämpliga delar även domstols utslag eller beslut, Kronofogdemyndighetens utslag eller beslut i mål om betalningsföreläggande eller handräckning samt europeiskt betalningsföreläggande som har förklarats verkställbart av Kronofogdemyndigheten.

Förlikning

Förlikning och medlings-
överenskommelse

13 §

Förlikning som är stadfäst av domstol verkställs såsom lagakraftäggande dom, om *ej* annat förordnas med anledning av talan mot domen eller talan om ogiltigförklaring av förlikningen.

Förlikning som är stadfäst av domstol, *hyresnämnd eller arrendenämnd samt medlingsöverenskommelse som har förklarats verkställbar enligt lagen (2011:000) om medling i vissa privaträttsliga tvister* verkställs såsom lagakraftäggande dom, om *inte* annat förordnas med anledning av talan mot domen *eller beslutet* eller talan om ogiltigförklaring av förlikningen *eller medlingsöverenskommelsen*.

Denna lag träder i kraft den 21 maj 2011.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder

Härigenom föreskrivs¹ att det i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder ska införas två nya paragrafer, 12 b och 22 a §§, av följande lydelse

12 b §

Ett medlingssammanträde är inte offentligt.

22 a §

Ingår parterna en förlikning i ett ärende inför nämnden ska nämnden på begäran av parterna stadfästa förlikningen genom beslut.

Denna lag träder i kraft den 21 maj 2011.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG av den 21 maj 2008 om vissa aspekter på medling på privaträttens område (EUT L 136, 24.5.2008, s. 3, Celex 32008L0052).

1.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 1 kap. 6 §, 10 kap. 27 §, 36 kap. 8 §, rubriken till 36 kap. och rubriken närmast före 36 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 36 kap. 2 a §, samt närmast före 36 kap. 2 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 §

Den femte avdelningen innehåller bestämmelser om sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Vissa av dessa bestämmelser tillämpas oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer (21 kap.). Bestämmelserna i övrigt avser

- folkbokföring, delgivning, m.m. (22 kap.),
- utbildningsverksamhet, m.m. (23 kap.),
- forskning och statistik (24 kap.),
- hälso- och sjukvård, m.m. (25 kap.),
- socialtjänst, kommunal bostadsförmedling, adoption, m.m. (26 kap.),
- skatt, tull, m.m. (27 kap.),
- socialförsäkring, studiestöd, arbetsmarknad, m.m. (28 kap.),
- transporter och andra former av kommunikation (29 kap.),
- tillsyn m.m. i fråga om näringslivet (30 kap.),
- annan verksamhet med anknytning till näringslivet (31 kap.),
- annan tillsyn, granskning, övervakning, m.m. (32 kap.),

- Diskrimineringsombudsmannen, Barnombudsmannen, Konsumentombudsmannen, m.m. (33 kap.),
- utsökning och indrivning, skuldsanering, m.m. (34 kap.),
- verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott, m.m. (35 kap.),
- vissa mål och ärenden hos domstol, medling *i arbetsvist-* er, rättshjälp, m.m. (36 kap.),
- vissa mål och ärenden hos domstol, *vissa fall av* medling, rättshjälp, m.m. (36 kap.),
- utlänningskontroll, Schengensamarbetet, m.m. (37 kap.),
- totalförsvar, krisberedskap, m.m. (38 kap.),
- personaladministrativ verksamhet (39 kap.), och
- övriga myndigheter och verksamheter (40 kap.).

10 kap.

27 §

Utöver vad som följer av 2, 3, 5 och 15–26 §§ får en sekretessbelagd uppgift lämnas till en myndighet, om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda.

Första stycket gäller inte i fråga om sekretess enligt 24 kap. 8 §, 25 kap. 1–8 §§, 26 kap. 1–6 §§, 29 kap. 1 och 2 §§, 31 kap. 1 § första stycket, 2 och 12 §§, 33 kap. 2 §, 36 kap. 3 § samt 40 kap. 2 och 5 §§.	Första stycket gäller inte i fråga om sekretess enligt 24 kap. 8 §, 25 kap. 1–8 §§, 26 kap. 1–6 §§, 29 kap. 1 och 2 §§, 31 kap. 1 § första stycket, 2 och 12 §§, 33 kap. 2 §, 36 kap. 2 a och 3 §§ samt 40 kap. 2 och 5 §§.
--	---

Första stycket gäller inte heller om utlämnandet strider mot lag eller förordning eller föreskrift som har meddelats med stöd av personuppgiftslagen (1998:204).

36 kap.

Sekretess till skydd för enskild i vissa mål och ärenden hos domstol, <i>vid</i> medling i <i>arbetstvister</i> , i ärenden om	Sekretess till skydd för enskild i vissa mål och ärenden hos domstol, i <i>vissa fall av</i> medling, i ärenden om rätts-
--	---

rättshjälp, m.m.

Vissa mål och ärenden hos domstol samt medling i arbetstvister

hjälp, m.m.

Vissa mål och ärenden hos domstol samt *vissa fall av medling*

Medling i domstol samt hyres- och arrendenämnd

2 a §

Sekretess gäller hos domstol samt hyres- och arrendenämnd för uppgift som part har lämnat till en medlare och ett biträde till denne vid medling i ett mål där förlikning om saken är tillåten, om parten har gjort förbehåll om det.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

8 §

Den tystnadsplikt som följer av 3 § första stycket och 6 § första stycket 1 inskränker rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 2 a § första stycket, 3 § första stycket och 6 § första stycket 1 inskränker rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 7 § inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift

som hänför sig till ärende om annat än ekonomiskt bistånd till enskild.

Denna lag träder i kraft den 21 maj 2011.

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna

Härigenom föreskrivs att bilagan till förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna ska ha följande lydelse.

Bilaga¹

Nuvarande lydelse

Avgiftslista

Allmänna domstolsärenden

1. Ansökningsavgifter

Ansökan avseende
äktenskapsförord,
gåva mellan makar,
bodelning eller anmälan om bodelning,
intagande i protokoll för framtida säkerhet275

Föreslagen lydelse

Avgiftslista

Allmänna domstolsärenden

Ansökan avseende
äktenskapsförord,

¹ Senaste lydelse 2009:297.

gåva mellan makar, bodelning eller anmälan om bodelning, intagande i protokoll för framtida säkerhet.....	275
<i>Ansökan avseende verkställbarhetsförklaring.....</i>	<i>750</i>

Denna förordning träder i kraft den 21 maj 2011.

2 Ärendet

Europaparlamentet och Europeiska unionens råd antog år 2008 ett direktiv (2008/52/EG)¹ om vissa aspekter på medling på privaträttens område (medlingsdirektivet). Direktivets huvudsakliga syfte är att främja tillgången till tvistlösning liksom uppgörelser i godo genom att uppmuntra användandet av medling och genom att skapa ett väl avvägt samspel mellan medling och sedvanliga domstolsförfaranden. Det tar främst sikte på privat medling men är också tillämpligt på sådan medling som domstol beslutar om, inklusive sådan medling som utförs av domstolen, om den medlande domaren inte ansvarar för handläggningen av målet i fråga. Medlemsstaterna ska ha genomfört direktivet senast den 21 maj 2011. Direktivet finns som *bilaga*.

I betänkandet Alternativ tvistlösning (SOU 2007:26) föreslår Utredningen om alternativa former för tvistlösning vid tingsrätt förändringar vad gäller medling i domstol. I betänkandet föreslås att rätten normalt ska förordna en särskilt utsedd domare på domstolen till medlare. Möjligheten att utse en utomstående medlare ska dock finnas kvar. Efter avslutad medling får den domare som har förordnats till medlare i tvisten inte fortsätta handläggningen av målet. Domaren får dock stadfästa en överenskommelse som har träffats under medlingen. Betänkandet har remissbehandlats. Utredningens förslag om medling i domstol kommer att övervägas i regeringens proposition med förslag till lagändringar i anledning av genomförandet av medlingsdirektivet.

¹ EUT L 136, 24.5.2008, s. 3, (Celex 32008L0052).

I denna promemoria övervägs och lämnas förslag till hur medlingsdirektivet ska genomföras i svensk rätt.

3 Nuvarande ordning

3.1 Inledning

Medling definieras vanligtvis som ett förfarande där en av parterna accepterad opartisk tredje man (medlare) träder in i en konflikt och med inga eller små maktbefogenheter hjälper parterna att träffa en överenskommelse om de tvistiga frågorna. Medling är alltså frivillig i den mening att medlaren inte kan påtvinga parterna några beslut.¹

Det finns ingen sammanhållen reglering av medlingsverksamhet i Sverige. Regler om medling, såväl sådan som hanteras inom ramen för domstols eller myndighets verksamhet som privat medling liksom andra former av utomrättslig tvistlösning, finns i ett antal lagar och förordningar. Dessutom bedrivs i flera fall medling utan författningsstöd.

Nedan följer en beskrivning av de typer av medling som finns.

3.2 Författningsreglerad medling

3.2.1 Medling i dispositiva mål vid domstol

När en tingsrätt har utfärdat stämning i ett tvistemål ska muntlig eller skriftlig förberedelse äga rum i målet. Ett av syftena med förberedelsen är att klarlägga om det finns förutsättningar för

¹ Lindell, Alternativ tvistlösning, 2000, s. 70 f.

förlikning eller annan samförstånds lösning (42 kap. 6 § rättegångsbalken, RB). Rätten ska, i den mån det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförstånds lösning (42 kap. 17 § första stycket RB). Om det i ett mål där förlikning om saken är tillåten (dispositivt tvistemål) med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan rätten förelägga parterna att inställa sig till ett sammanträde inför medlare som förordnas av rätten (42 kap. 17 § andra stycket RB).

Medlingsförfarandet är avsett att reserveras för mål som kan antas kräva stora resurser i det ordinära domstolsförfarandet². En förutsättning för att medling ska kunna komma i fråga i ett dispositivt mål är i praktiken att inte någon av parterna motsätter sig medling. Domstolen bestämmer vem som ska utses till medlare. Stor vikt bör dock läggas vid parternas önskemål och i praktiken bör det inte förekomma att någon som inte godtas av båda parter utses till medlare. Om parterna inte har förtroende för medlaren minskar rimligen förutsättningarna för medlaren att lyckas i sitt uppdrag. Kostnaderna för medlaren ska betalas av parterna. Är en part berättigad till rättshjälp kan kostnaderna täckas av rättshjälpen.

Om parterna träffar en överenskommelse kan de begära att den stadfästs genom dom (17 kap. 6 § RB). I annat fall avslutas domstolsförfarandet normalt genom att käranden återkallar sin talan och målet skrivs av (jfr 13 kap. 5 § RB).

Bestämmelserna i rättegångsbalken om medling gäller i tillämpliga delar också i tvist där Arbetsdomstolen är första domstol (5 kap. 3 § lagen [1974:371] om rättegången i arbetstvister).

² Prop. 1986/87:89 s. 207.

3.2.2 Medling i hyrestvister m.m.

Hyres- och arrendenämnd har till uppgift att medla i sådana tvister som nämnden är behörig att handlägga, dvs. i arrende-, bostadsrätts- och hyrestvister (1 § 1 respektive 4 § 1 lagen [1973:188] om arrendenämnder och hyresnämnder).

Medling kan ske såväl i ett pågående mål som i ett separat medlingsärende och utförs av ett hyresråd. Om t.ex. en hyresvärd och en hyresgäst inte kan komma överens i en fråga som rör hyresförhållandet kan den ena eller båda parterna begära att hyresnämnden medlar i tvisten. I vissa fall är medling obligatorisk. Det gäller vissa lokalhyrestvister och vissa tvister angående anläggningsarrende. Om t.ex. hyresvärden har sagt upp hyresavtalet och hyresgästen inte vill lämna lokalen utan att få ersättning, måste hyresgästen hänskjuta tvisten till hyresnämnden för medling. Om hyresgästen inte gör det, förlorar han eller hon sin rätt till ersättning. Hyresnämnden kan vid medlingen lämna ett yttrande om bl.a. marknadshyran för en lokal (12 a §). Ett sådant yttrande har presumtionsverkan i en efterföljande ersättningsvist. Allmän domstol kan också i vissa fall hänskjuta mål som handläggs där till medling i hyres- eller arrendenämnd (7 §). Misslyckas den medlingen är det domstolen som avgör målet.

En medlingsöverenskommelse som ingås inför hyres- eller arrendenämnd är inte verkställbar. Den möjlighet som står till buds om parterna anser att verkställighet är ett villkor för överenskommelsen är att talan justeras och därefter medges och att nämnden således meddelar ett avgörande i målet.

3.2.3 Familjerättslig medling

Föräldrar som hamnar i tvist i frågor om vårdnad om barn, barns boende eller umgänge med barn kan delta i samarbetsamtal. Samarbetsamtal är samtal under sakkunnig ledning i syfte att föräldrarna ska nå enighet i sådana frågor. Samtliga landets kommuner erbjuder samarbetsamtal.

Kommer föräldrarna överens kan de avtala om vårdnad, boende och umgänge. Avtalet gäller om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det (6 kap. 17 § föräldrabalken, FB). En förutsättning för ett sådant godkännande är att avtalet är förenligt med barnets bästa (6 kap. 2 a, 6, 14 a, 15 a och 17 a §§ FB). Ett avtal om vårdnad, boende eller umgänge kan verkställas efter beslut av tingsrätten (21 kap. 1 § FB).

I mål om vårdnad om barn, barns boende och umgänge med barn kan domstolen uppdra åt en medlare att försöka nå en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa (6 kap. 18 a § FB). I sådana mål kan rätten också ta initiativ till samarbetsamtal (6 kap. 18 § FB). En överenskommelse kan tas in i en dom som är verkställbar.

3.2.4 Annan författningsreglerad medling

Medlingsinstitutet inom arbetsrätten, som är ett offentlighetsrättsligt organ, har till uppgift att tillhandahålla medlare när det uppstår tvist mellan arbetsgivar- och arbetstagarpart vid förhandlingar om löner och allmänna anställningsvillkor eller vid tvist när ett företag vägrar att teckna kollektivavtal med en facklig organisation (46–53 §§ lagen [1976:826] om medbestämmande i arbetslivet).

I vissa upphovsrättstvister kan medling ske i syfte att parterna ska kunna träffa sådana kollektiva avtal som ligger till grund för tillämpningen av vissa bestämmelser i upphovsrättslagen. Förfarandet är frivilligt och medling påkallas genom framställning till regeringen som också utser medlare (1 och 2 §§ lagen [1980:612] om medling i vissa upphovsrättstvister).

I tvist i fråga om en avliden ska kremeras eller gravsättas kan parterna begära att den församling eller kommun som svarar för begravningsverksamheten på den ort där den avlidne senast var folkbokförd (huvudmannen) medlar mellan dem (1 kap. 1 § och 5 kap. 3 § begravningslagen [1990:1144]). Om parterna enas ska huvudmannen fastställa överenskommelsen. I annat fall ska

huvudmannen med eget yttrande hänskjuta tvisten till länsstyrelsen.

I vissa tvister angående felaktig upphandling mellan dem som tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät, kommunikationstjänster eller tillhörande tjänster kan tillsynsmyndigheten hänskjuta tvisten till medling (7 kap. 11 § lagen [2003:389] om elektronisk kommunikation).

Vid fråga om felaktig upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster får en anbudsgivare eller anbudssökande som anser sig ha lidit eller kan komma att lida skada begära medling hos EU-kommissionen (16 kap. 12 § lagen [2007:1092] om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster).

Om en förhandling mellan ett fjärrvärmeföretag och en kund inte leder till en överenskommelse om villkor för fjärrvärme, får parterna ansöka om medling hos Fjärrvärmenämnden vid Statens energimyndighet (10 § fjärrvärmelagen [2008:263] jämförd med 6 § fjärrvärmeförordningen [2008:526]).

Vid medling i tvister om skador av renbetning på åkermark kan, i mån av tillgång på medel, ersättning för medlingskostnader lämnas ur samefonden (16 och 35 c §§ rennäringsförordningen [1993:384]).

Medlingsverksamhet som bedrivs med anledning av brott avser lagöverträdare under 21 år och syftar främst till att gärningsmannen ska få ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsäganden ska ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser (4 § lagen [2002:445] om medling med anledning av brott). Medlingen kan dock resultera i ett avtal om gottgörelse. Medlaren ska medverka till att ett sådant avtal träffas endast om det är uppenbart att innehållet i avtalet inte är oskäligt (10 §). En sådan överenskommelse är inte verkställbar.

3.3 Oreglerad medlingsverksamhet

Medlingsverksamhet bedrivs i organiserad form framför allt av olika handelskamrar. Medlingsinstitutet vid Stockholms Handelskammare och Västsvenska Industri- och Handelskammaren tillhandahåller också utbildning av medlare. Den som genomgått Västsvenska Industri- och Handelskammarens utbildning får titeln ackrediterad medlare. Det är dessa medlare som utför medlingen vid handelskammarens medlingsinstitut. Den som genomgått den medlarutbildning som tillhandahålls av Stockholms Handelskammarens Medlingsinstitut blir certifierad handelskammarmedlare. Även andra än de som genomgått denna utbildning kan dock anlitas som medlare vid handelskammarens medlingsinstitut. Båda nu nämnda institut har antagit egna medlingsregler. Gemensamt för dessa regler är att medlaren ska vara opartisk och oberoende och att en medlingsöverenskommelse kan göras verkställbar genom att stadfästas i en skiljedom efter det att medlaren utsetts till skiljeman.

3.4 Andra former av alternativ tvistlösning

En vanlig form av alternativ tvistlösning är skiljeförfarandet. Regler om sådana förfaranden finns i lagen (1999:116) om skiljeförfarande. Skiljeförfarandet syftar till att skiljemännen ska avgöra parternas tvist genom att meddela en skiljedom. Om parterna kommer överens under pågående skiljeförfarande kan skiljemännen dock stadfästa en sådan överenskommelse i en skiljedom (27 §).

Som nämns ovan finns regler om förlikningsverksamhet i rättegångsbalken (avsnitt 3.2.1). Regler om förlikningsverksamhet finns dessutom i lagen om arrendenämnder och hyresnämnder och i lagen (1976:839) om statens va-nämnd. Dessa nämnder ska försöka förlika parterna i vid respektive nämnd förekommande mål (12 § lagen om arrendenämnder och hyresnämnder respektive 11 § lagen om statens va-nämnd). Förlikning

som ingåtts i mål vid tingsrätt och Statens va-nämnd kan stadfästas genom dom respektive beslut på begäran av parterna (17 kap. 6 § RB respektive 6 § 2 lagen om statens va-nämnd). Någon motsvarande möjlighet finns inte i fråga om förlikning som träffats i mål vid hyres- och arrendenämnd.

För konsumentklagomål finns en möjlighet till prövning vid Allmänna reklamationsnämnden (ARN). Vid nämnden förekommer ingen medlings- eller förlikningsverksamhet. Nämndens avgöranden sker i form av en rekommendation till parterna om hur deras tvist bör lösas (1 § förordningen [2007:1041] med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden).

Inom flera branscher har privata initiativ tagits till bildandet av särskilda nämnder. Det är vanligt förekommande inom t.ex. försäkringsbranschen. Nämnderna är huvudsakligen inriktade på tvister mellan näringsidkare och konsumenter. Förfarandet är i regel skriftligt och lösningen av tvisten sker i huvudsak genom beslut som är rådgivande (rekommendationer).

4 Medlingsdirektivet och internationella instrument

4.1 Inledning

Medling som tvistlösningsmetod har uppmärksammats i olika sammanhang såväl inom EU som internationellt. Europarådet antog år 2002 en rekommendation om medling i civilrättsliga angelägenheter (Rec [2002] 10). FN:s kommission för internationell handelsrätt (UNCITRAL) antog samma år en modelllag om medling i internationella kommersiella tvister (Model Law on International Commercial Conciliation). Inom EU antogs år 2008 ett direktiv om vissa aspekter på medling på privaträttens område (Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG).

4.2 Medling i EU

4.2.1 Medlingsdirektivet

Medlingsdirektivet syftar till att främja medling och säkra ett väl avvägt samspel mellan medling och domstolsförfaranden. Det ska tillämpas på gränsöverskridande tvister på privaträttens område med undantag för sådana rättigheter och skyldigheter som parterna inte förfogar över enligt relevant tillämplig lag-

stiftning. Det omfattar särskilt inte skattefrågor, tullfrågor och förvaltningsrättsliga frågor eller statens ansvar för handlingar eller underlåtenhet vid utövandet av offentliga maktbefogenheter (artikel 1). Direktivet är inte bindande för eller tillämpligt i Danmark (jfr artikel 1.3 och beaktandesats 30).

Medlingen definieras som ett strukturerat förfarande genom vilket två eller flera parter i en tvist på egen hand frivilligt försöker nå en överenskommelse om lösning av tvisten med hjälp av en medlare. Med medlare avses varje tredje man som ombeds utföra en medling på ett effektivt, opartiskt och kompetent sätt. Medling som sker inom ramen för en domstolsprocess omfattas av direktivets tillämpningsområde, om den utförs av en domare som inte ansvarar för handläggningen av målet i fråga (artikel 3).

Medlemsstaterna ska uppmuntra medlare och organisationer som erbjuder medlingstjänster att utarbeta och ansluta sig till frivilliga uppförandekoder och andra effektiva mekanismer för kvalitetskontroll. Medlemsstaterna ska också uppmuntra till grundutbildning och fortbildning (artikel 4).

Medlemsstaterna ska säkerställa att parterna, eller en av dem med de andras uttryckliga medgivande, kan begära att innehållet i en skriftlig medlingsöverenskommelse görs verkställbart. Överenskommelsen ska förklaras verkställbar om inte dess innehåll strider mot lagstiftningen i den medlemsstat där begäran görs eller den medlemsstatens lagstiftning inte möjliggör verkställighet (artikel 6).

Medlemsstaterna ska säkerställa att, om parterna inte kommer överens om annat, varken medlarna eller de som är involverade i hanteringen av medlingen åläggs att vittna i domstol om information som framkommer till följd av eller i samband med ett medlingsförfarande, utom när det är nödvändigt av tvingande hänsyn till allmänintresset i aktuell medlemsstat eller när det är nödvändigt för att överenskommelsen ska kunna genomföras eller verkställas (artikel 7).

Medlemsstaterna ska säkerställa att parter som väljer medling i ett försök att lösa en tvist inte därefter hindras från att senare

inleda rättsliga förfaranden eller skiljeförfaranden vad avser den tvisten genom att talefristerna eller preskriptionstiderna löper ut under medlingsprocessen (artikel 8).

Medlemsstaterna ska uppmuntra att information om hur man kontaktar medlare och organisationer som erbjuder medlingstjänster finns tillgänglig för allmänheten, särskilt på Internet (artikel 9).

4.2.2 Den europeiska uppförandekoden för medlare

År 2004 antog kommissionen en uppförandekod för medlare inom Europeiska unionen. Uppförandekoden innehåller en rad regler som kan tillämpas i medlingssammanhang och som medlare kan besluta sig för att följa. Den har utarbetats i samarbete med ett stort antal organisationer och enskilda. I inledningen till uppförandekoden finns en definition av medling som överensstämmer med den i medlingsdirektivet (se närmare avsnitt 4.2.1). I själva uppförandekoden anges att medlare måste vara kompetenta och kunniga i medlingsförfarandet. Relevanta faktorer är lämplig utbildning, fortlöpande fortbildning och praktisk övning av medlingsfärdigheter, mot bakgrund av relevanta normer och ackrediteringssystem (artikel 1.1). Det finns även bestämmelser om arvoden, marknadsföring, medlarens oberoende och opartiskhet, förfarandet och sekretess.

4.3 UNCITRAL:s modellag om medling

UNCITRAL:s modellag¹ är tänkt att användas som ett verktyg för att harmonisera staters lagstiftning på området. Syftet är att genom harmoniseringen skapa en större förutsebarhet och ett ökat förtroende för medlingsförfarandet, vilket i förlängningen förväntas öka säkerheten i den internationella handeln.

¹ Finns tillgänglig på UNCITRAL:s hemsida: www.uncitral.org.

FN har utfärdat en rekommendation till medlemsstaterna att överväga att införa modellagen i den nationella lagstiftningen.

Tillämpningsområdet för modellagen är begränsat till internationella kommersiella tvister. Inget hindrar dock att en stat som vill införliva modellagen i nationell rätt utökar tillämpningsområdet till att även gälla nationella eller icke-kommersiella tvister.

Medling definieras i modellagen som ett förfarande där parterna begär assistans av en tredje man för att nå en samförståndslösning i en tvist. Förfaranden där parterna kan påtvingas en lösning omfattas inte. Inte heller omfattas den förlikningsverksamhet som en domare kan ägna sig åt inom ramen för handläggningen av ett mål. Definitionen avser att fånga upp alla typer av medlingsförfaranden, oavsett metod.

Modellagen innehåller ett antal bestämmelser angående formen för medlingsförfarandet, t.ex. regler om när medlingsförfarandet ska anses inlett, hur en medlare utses, genomförandet av medlingen samt regler om tystnadsplikt och förbud mot att föra bevisning om sådant som framkommit under medlingen. Modellagen innehåller också bestämmelser som tar sikte på de fall där medlingen inte leder till en överenskommelse mellan parterna. Här kan nämnas en bestämmelse om att en domstol eller skiljenämnd ska vara skyldig att beakta ett avtal mellan parter som enats om medling att inte inleda en process under en särskilt angiven tidsperiod eller innan en viss händelse inträffat. Parterna kan med något undantag komma överens om att medlingen i det enskilda fallet ska följa ett annat mönster än det som föreskrivs i modellagen.

Sverige har inte antagit modellagen eller på annat sätt införlivat den i svensk rätt.

4.4 Europarådets rekommendation om medling i civilrättsliga angelägenheter

I Europarådets rekommendation² definieras medling som en tvistlösningsmekanism varigenom parterna med hjälp av en eller flera medlare för förhandlingar beträffande sina tvistfrågor. Det anges att staterna ska överväga i vilken utsträckning, om någon, ett avtal om att hänskjuta en tvist till medling ska inskränka parternas möjlighet att väcka talan. Vidare anges att medlarna ska agera oberoende och opartiskt och säkerställa att principen om en jämbördig process respekteras under medlingsförfarandet. Medlaren har ingen befogenhet att tvinga på parterna en lösning. Det som förekommit under medlingen ska vara konfidentiellt och får inte användas efter avslutat förfarande, om inte annat följer av en överenskommelse mellan parterna eller föreskrivs i nationell rätt. Utbildning av medlare och ansvarsregler för medlare uppmuntras. Slutligen finns det bestämmelser om information om medling.

Sverige har inte vidtagit några lagstiftningsåtgärder med anledning av rekommendationen.

² Finns tillgänglig på Europarådets hemsida: www.coe.int.

5 Genomförandet av medlingsdirektivet

5.1 Allmänt om genomförandet av direktivet

Direktiv är rättsakter som riktar sig till medlemsstaterna och som syftar till att få till stånd samordnade regler. Ett direktiv är bindande för medlemsstaterna när det gäller det resultat som ska uppnås genom direktivet, men det överlåter till medlemsstaterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Det innebär att medlemsstaterna inte är bundna av sådant som direktivets terminologi och systematik, om det avsedda resultatet uppnås på något annat sätt.

EU-direktiv måste alltså överföras till nationell rätt. Införlivandet av ett direktiv kräver inte nödvändigtvis att bestämmelserna i direktivet återges i uttryckliga och specifika författningsbestämmelser. Det avgörande är att det i nationell rätt läggs fast en rättslig ram som garanterar att direktivet tillämpas fullt ut på ett tillräckligt klart och precist sätt. Enskilda ska ha möjlighet att identifiera sina rättigheter enligt direktivet och göra dessa rättigheter gällande. Finns det redan nationella regler som uppfyller direktivets målsättning behövs inga särskilda åtgärder.

Att medlemsstaterna själva väljer form och tillvägagångssätt innebär inte att alla nationella rättskällor får användas. Enligt huvudregeln ska direktivet normalt införlivas genom en författningsreglering. Detta kan för svensk del innebära att de delar av

ett direktiv som kräver reglering i lag tas in i redan befintlig lagstiftning eller i ny lag medan andra bestämmelser i direktivet kan införlivas genom föreskrifter meddelade av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

När det gäller de bestämmelser som medlingsdirektivet innehåller rör dessa rättsverkningar för enskilda, bl.a. i form av medlingens inverkan på preskriptionstider och talefrister, konfidentialitet samt verkställbarhet, vilka bör regleras i lag. Om bestämmelserna inte har sitt sammanhang i befintlig lag bör de tas in i en ny sådan.

5.2 Utgångspunkter för en reform

Bedömning: Att användningen av alternativa tvistlösningsmetoder bör uppmuntras och att det därför är angeläget att öka medlingens attraktionskraft bör vara en utgångspunkt vid ställningstaganden till hur medlingsdirektivet ska genomföras i Sverige.

UNCITRAL:s modellag om medling bör inte införlivas i svensk rätt. Däremot bör dess bestämmelser beaktas vid genomförandet av direktivet.

Skälen för bedömningen

Medling bör uppmuntras

Parter som har hamnat i tvist med varandra har i allmänhet mycket att vinna på att lösa tvisten på frivillig väg. I förhållande till en domstolsprocess, ett skiljeförfarande eller en prövning av en förvaltningsmyndighet kan det spara både tid och pengar. Parterna kan också känna sig tillfreds med att de själva har haft inflytande över lösningen av sin tvist och en sådan lösning bör vara lättare för dem att acceptera än en dom. Detta kan i sin tur leda till en större vilja hos parterna att efterleva överenskommelsen än om avgörandet skett genom en dom. Genom att

parterna når en överenskommelse om lösningen av sin tvist ökar också möjligheten för dem att fortsätta ett eventuellt samarbete eller en affärsrelation sedan tvisten har avslutats.

Även samhället har mycket att vinna på att uppmuntra parter att söka en frivillig lösning på sin tvist. Kostnaderna för ett domstolsförfarande och för verkställighet minskar eller uteblir och parterna kan snabbare lägga tvisten bakom sig.

Det finns redan goda förutsättningar att träffa en frivillig överenskommelse när en tvist uppkommit. Enligt gällande rätt finns en rad olika former av lagreglerad medling. Såväl i en pågående domstolsprocess som i mål i hyresnämnd eller arrendenämnd finns möjlighet till medling. I sådana mål liksom i mål i Statens va-nämnd och i ett pågående skiljeförfarande finns dessutom möjligheten för parterna att förlikas, antingen med hjälp av domstolen, nämnden eller skiljemännen eller på egen hand. Vidare kan medling bedrivas utan stöd i lag. På senare år har sådan privat medling blivit vanligare.

Även om det således finns olika möjligheter till medling i Sverige och användningen av medling har ökat är det alltså relativt ovanligt att tvister löses genom medling. För många är också medling fortfarande en relativt okänd metod. Mot bakgrund av de fördelar för alla inblandade som är förknippade med medling finns det anledning att ytterligare öka förtroendet för medling som tvistlösningsmetod, förbättra medlingsklimatet och i övrigt öka intresset för medling. Det är också ett av syftena med medlingsdirektivet. Direktivet föreskriver inte att medlemsstaterna måste tillhandahålla medling men det ställer vissa krav på den medlingsverksamhet som finns i medlemsstaterna, inklusive sådan medling som domstol beslutar om. Direktivet syftar närmare bestämt till att öka attraktionskraften hos medling genom att möjliggöra verkställighet av medlingsöverenskommelser samt genom bestämmelser om konfidentialitet och medlingens inverkan på talefrister och preskriptionstider. Sådana bestämmelser behöver med hänsyn till direktivets begränsning till gränsöverskridande tvister inte införas för nationell medling.

Det finns dock inget som hindrar medlemsstaterna från att tillämpa direktivets bestämmelser också på sådan medling.

Vid införlivandet av medlingsdirektivet finns det alltså anledning att överväga hur medling kan göras mer attraktiv som tvistlösningsform, utan att låta sig begränsas av medlingsdirektivets tillämpningsområde. En reform utifrån denna utgångspunkt kan utformas på många olika sätt. Det finns dock inte anledning att införa en generell reglering av förutsättningarna för medling eller att närmare reglera hur medlingen ska gå till. Den omständigheten att det inte finns så många regler som omgärdar medlingen är nämligen en av dess stora fördelar, eftersom handläggningen kan anpassas till parterna och tvisten i det enskilda fallet. Ju fler rättsverkningar medlingen ges, desto större anledning kan det emellertid finnas att definiera vad som avses med medling eller att på annat sätt tydligt avgränsa tillämpningsområdet för bestämmelserna om medling.

Det bedöms inte finnas anledning att nu överväga en ordning med obligatorisk medling¹. I stället bör medlingens attraktionskraft och användbarhet förbättras genom att komma till rätta med de nackdelar som har gjorts gällande. När det gäller avsaknaden av regler om medling handlar det bl.a. om den osäkerhet som råder angående de rättsliga verkningarna av ett avtal om att inleda medling. Osäkerheten anses vara hänförlig framför allt till frågor om konfidentialitet, preskriptionsavbrott samt medlingsavtalets verkan som processhinder (jfr Stockholms Handelskammars Medlingsinstituts framställning, Ju2004/9483/DOM). Därtill kommer frågan om möjligheten att göra en överenskommelse till följd av medling verkställbar. Dessa frågor, utom frågan om ett avtal om medling utgör ett processhinder, behandlas i medlingsdirektivet. I det följande behandlas var och en av dessa frågor i syfte att stärka medling som tvistlösningsalternativ.

¹ Jfr SOU 2007:26 där tanken på obligatorisk medling avvisas.

UNCITRAL:s modellag om medling

Även i modellagen behandlas flertalet av de ovannämnda frågorna. Det är valfritt för staterna om de vill införliva modellagen helt eller i delar, hämta inspiration från den eller inte beakta den alls. Modellagen är resultatet av ett omfattande internationellt arbete, som Sverige deltagit i. Modellagen innehåller inga bestämmelser som strider mot medlingsdirektivet. Modellagen saknar dock regler om vissa rättsfrågor som medlingsdirektivet behandlar, t.ex. frågan om medlingens inverkan på talefrister. Modellagen avviker dessutom i den sakliga regleringen av vissa rättsfrågor från de lösningar som av olika skäl kan tyckas vara de lämpligaste enligt svensk rätt. Exempelvis innehåller den regler om tillåtlighet av bevisning vilka inte är förenliga med svensk rättstradition. Härtill kommer att även om det står en stat fritt att införliva modellagen också såvitt avser nationell medling, den trots allt är utformad uteslutande för internationella förhållanden (jfr nedan om tillämpningsområdet). Av dessa skäl bör modellagen inte införas som svensk lag. Det finns dock anledning att beakta modellagens bestämmelser i de delfrågor som övervägs i det följande.

5.3 Tillämpningsområde och definitioner

5.3.1 Sakligt tillämpningsområde

Förslag: De regler om medling som föranleds av medlingsdirektivet ska omfatta medling i privaträttsliga tvister där förlikning om saken är tillåten.

Skälen för förslaget: Medling förekommer enligt svensk rätt såväl i tvister där förlikning om saken är tillåten (dispositiva tvister) som i andra tvister (indispositiva tvister). I flertalet sådana andra tvister gör sig olika skyddsintressen gällande. Ett

typexempel är mål angående vårdnad om barn där barnets bästa är styrande.

Tillämpningen av medlingsdirektivet är begränsad till ”privaträttens område” (artikel 1.2). I direktivet definieras inte innehållet i eller räckvidden av detta begrepp. Avsikten är dock att begreppet ska vara autonomt. Användandet av begreppet ska alltså inte ses som en hänvisning till nationell rätt. En fråga kan därmed enligt nationell rätt kategoriseras som offentligrättslig men ändå omfattas av direktivet. Avgörande är i stället om frågan enligt den för instrumentet självständiga gemenskapsrättsliga tolkningen är privaträttslig eller inte. Den tolkningen ska göras mot bakgrund av direktivets syfte och systematik. Direktivet omfattar inte skattefrågor, tullfrågor och förvaltningsrättsliga frågor eller statens ansvar för handlingar eller underlåtenhet vid utövandet av offentliga maktbefogenheter (artikel 1.2). Straffrätten faller naturligtvis också utanför tillämpningsområdet. Vidare görs undantag för sådana rättigheter som parterna inte förfogar över enligt relevant tillämplig lagstiftning. I beaktandesats 10 upprepas och utvecklas att direktivet inte bör tillämpas på rättigheter och skyldigheter som parterna enligt berörd tillämplig lag inte får besluta om själva, såsom vissa familje- och arbetsrättsliga rättigheter och skyldigheter. Förutom att det ska vara fråga om en privaträttslig tvist ska det alltså vara fråga om en fråga som parterna förfogar över. Detta innebär att direktivet får olika tillämpningsområde i olika medlemsstater, eftersom denna fråga ska bedömas enligt berörd tillämplig lag. Även om bedömningen av vad som är en privaträttslig tvist bestäms autonomt, blir tillämpningsområdet alltså inte helt autonomt bestämt.

Tillämpningsområdet för modellagen är begränsat till kommersiella tvister (artikel 1). Uttrycket kommersiell ska ges en vid tolkning och omfatta frågor som härrör från kommersiella förhållanden, oavsett om de är kontraktsevenliga eller inte (fotnot 2 till modellagen). Typiskt sett är det fråga om tvister som parterna kan enas om.

Mot den angivna bakgrunden bör tillämpningsområdet omfatta sådana privaträttsliga tvister som i Sverige är dispositiva,

dvs. sådana tvister där förlikning om saken är tillåten. Frågan är om det finns skäl att utvidga tillämpningsområdet.

Medlingsdirektivet fokuserar alltså på sådan medling där parterna fritt disponerar över tvisteföremålet. Det är en avgränsning som ligger i linje med medlingen som en avtalsbaserad tvistlösningsform. Visserligen förekommer medling också i indispositiva tvister, men i dessa fall krävs myndighets godkännande för att en överenskommelse mellan parterna ska kunna göras gällande. Det finns också redan möjligheter att få sådana överenskommelser verkställbara genom medverkan av såväl domstol som annan myndighet. Behovet av att omfatta även denna typ av tvister framstår mot denna bakgrund som klart begränsat. Ett tillämpningsområde som omfattar även indispositiva tvister ställer vidare helt andra krav på den prövning som den myndighet som prövar frågor om verkställbarhet ska göra. I beaktandesats 21 finns en erinran om att det i Bryssel II-förordningen föreskrivs att en överenskommelse mellan parter måste vara verkställbar i den medlemsstat där den ingicks för att den ska kunna vara verkställbar i en annan medlemsstat och ett konstaterande att medlingsdirektivet inte bör uppmuntra till att kringgå den ordningen. Mervärdet av att införa en ordning som möjliggör verkställbarhet vid sidan av Bryssel II-förordningen framstår därför som litet. Det framstår slutligen inte som angeläget att för dessa tvister möjliggöra konfidentialitet för uppgifter som en part lämnar gentemot den andra parten, när det är fråga om omständigheter som rör ett barns bästa eller andra skyddsvärda intressen. Sammantaget görs bedömningen att indispositiva tvister inte bör omfattas av det sakliga tillämpningsområdet.

För svenskt vidkommande innebär denna avgränsning av tillämpningsområdet att allehanda privat medling faller inom tillämpningsområdet. Inom tillämpningsområdet faller också medling i dispositiva tvistemål och medling i hyres- och arrendenämnd.

Vilka frågor som är respektive inte är förlikningsbara får bestämmas med ledning av materiell rätt. Ett typexempel på en

förlikningsbar fråga är om det föreligger en fordran på grund av avtalsbrott. Ett typexempel på en icke förlikningsbar fråga är vem av föräldrarna som ska ha vårdnaden om ett barn. Av särskild betydelse för internationella tvister är räckvidden av den lagstiftning vars tvingande inslag skulle kunna göra tvisten indispositiv. Det får avgöras från fall till fall, om motsvarande utländska tillämpliga lag är av sådant slag att förlikning inför svensk domstol inte skulle godtas. När det gäller statusfrågor, t.ex. frågor om vårdnad om barn, bör det svenska synsättet gälla även om tvisten saknar anknytning till Sverige. Gäller det däremot en ekonomisk-politisk reglering i främmande stat saknas ofta anledning att låta de tvingande reglerna påverka förlikningsmöjligheten i Sverige och därmed tillämpningsområdet av reglerna om medling, så länge det är fråga om en privaträttslig tvist.

5.3.2 Geografiskt tillämpningsområde

Förslag. De bestämmelser om verkställbarhetsförklaring av medlingsöverenskommelser som föranleds av medlingsdirektivet ska omfatta överenskommelser som ingåtts i Sverige samt överenskommelser som ingåtts utomlands, om den dag medlingen inleddes

- parterna var hemmahörande i Sverige, eller
- en av parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort i en annan medlemsstat inom EU än den andra eller någon av de andra parterna och ingen av parterna var hemmahörande i Danmark.

Medling ska anses inledd när

- parterna har enats om medling efter det att en tvist har uppstått,

- skyldighet att delta i medling har uppkommit enligt lag eller annan författning, eller

- utländsk domstol har beslutat om medling eller uppmanat parterna att delta i medling.

Parternas hemvist ska fastställas i enlighet med artiklarna 59 och 60 i Bryssel I-förordningen.

De bestämmelser om medlingens inverkan på talefrister och preskription samt konfidentialitet som föranleds av medlingsdirektivet ska tillämpas oavsett var medlingen ägt rum.

Skälen för förslaget

Frågor om verkställbarhet

Medlingsdirektivet reglerar gränsöverskridande tvister. Dess räckvidd skiljer sig dock åt när de gäller de frågor som kan uppkomma i en efterföljande tvist i domstol eller skiljenämnd, dvs. fristbestämmelserna och möjligheten att höra medlaren som vittne (se nedan), och när det gäller möjligheten att göra en medlingsöverenskommelse verkställbar. I sistnämnda fall är definitionen snävare. En tvist definieras i det fallet som gräns-

överskridande om vid en viss tidpunkt minst en part har sin hemvist eller vanliga vistelseort i en annan medlemsstat än den som en annan part har, nämligen den dag då parterna enas om att använda medling efter det att en tvist uppstått, medling beslutas av domstol, en skyldighet att använda medling uppkommer eller parterna uppmanas att använda sig av medling (artikel 2.1). I modellagen definieras en medling som internationell antingen om parterna har sin verksamhet (place of business) i olika länder när de kommer överens om att medla eller om parterna bedriver verksamhet i ett annat land än det land där en betydande del av skyldigheterna enligt avtalsförhållandet ska fullgöras eller till vilket tvistens innehåll har närmast anknytning (artikel 1).

En utgångspunkt i denna promemoria är att medling har stora positiva värden. Detta talar för ett brett tillämpningsområde för medlingslagstiftningen. När det gäller medlingsdirektivet saknas rättslig grund för att omfatta nationell medling. Att modellagen endast avser internationell medling beror på en bedömning att modellagen skulle vinna större acceptans om den inte ingrep i nationell medling². I båda fallen anges dock att en stat kan införliva direktivet respektive modellagen även såvitt avser inhemsk medling³.

Medlingsdirektivet omfattar alltså i denna del tvister med anknytning till Sverige och ett annat EU-land eller i vissa fall till två andra EU-länder med undantag för Danmark. Den svenska medlingslagstiftning som nu övervägs måste därmed omfatta gränsöverskridande medlingsöverenskommelser.

När det gäller bestämmandet av tillämpningsområdet i övrigt kan det konstateras att det allmänt inom den internationella privat- och processrätten gäller att det i en stat måste finnas ett rättsskipningsintresse för att domsrätt ska föreligga där. Det krävs alltså att saken har en tillräcklig anknytning till staten i fråga. Denna princip gäller också inom EU och kommer till

² A/CN.9/487, para. 106, Guide to Enactment and Use of the UNCITRAL Model Law, s. 22.

³ Jfr medlingsdirektivet beaktandesats 8 respektive Guide to Enactment and Use of the UNCITRAL Model Law, s. 22 f.

uttryck i rättsakter och konventioner på området. I detta fall är det dock inte fråga om rättskipning. Det är ändå rimligt att det finns någon anknytning till Sverige för att svensk behörighet att fatta beslut i fråga om verkställbarhet ska finnas. Med denna utgångspunkt diskuteras i det följande vilket tillämpningsområde lagstiftningen ska ha utöver vad som följer av direktivet.

Direktivet förhåller sig positivt till att inhemsk medling inkluderas. Medling har många fördelar som tvistlösningsmetod och bör uppmuntras. Ett konkret sätt att uppmuntra medling är att ge den de rättsverkningar som föreskrivs i direktivet. Någon nackdel med att låta även medling i Sverige utan något gränsöverskridande inslag omfattas bedöms inte finnas. Tvärtom undviks gränsdragningsproblem och bevisvårigheter med en sådan ordning. Mot denna bakgrund framstår det som rimligt att den reglering avseende medling som föranleds av direktivet kommer även inhemsk medling till godo. Med inhemsk medling bör i detta sammanhang avses medling som äger rum i Sverige oberoende var parterna har sin hemvist. Väljer parterna att förlägga förfarandet till Sverige och därmed att göra svensk medlingslagstiftning tillämplig finns det inte anledning att göra rättsverkningarna av sådan medling beroende av parternas hemvist. Det är dessutom rimligt att omfatta medling utomlands mellan personer hemmahörande i Sverige. Däremot är det att gå för långt att innefatta det fallet att två personer hemmahörande utomlands medlat utomlands men flyttat till Sverige vid tidpunkten för ansökan om verkställbarhet.

När det sedan gäller EU-intern medling, t.ex. medling i Finland mellan två personer hemmahörande i Finland, skulle ett tillämpningsområde som omfattar sådan medling kunna tänkas uppmuntra till s.k. forum shopping. Sverige skulle därmed riskera att bli ett land dit parter vänder sig för att få sina medlingsöverenskommelser verkställbara, förutsatt att inte andra medlemsstater ger sin lagstiftning samma vida tillämpningsområde. Hur andra medlemsstater väljer att införliva direktivet är för närvarande inte känt.

Konsekvenserna av en sådan ordning blir dock beroende av på vilket sätt en medlingsöverenskommelse förklaras verkställbar. Sker det genom domstols dom eller beslut eller genom att överenskommelsen intas i en officiell handling blir Bryssel I-förordningen och underhållsbidragsförordningen⁴ tillämpliga, vilket innebär att avgörandet eller handlingen kan erkännas och verkställas i andra medlemsstater i EU. Förklaras medlingsöverenskommelsen verkställbar genom beslut av annan myndighet än domstol är inga EU-instrument eller internationella avtal tillämpliga beträffande erkännandet och verkställigheten. I sådant fall måste det finnas utmättningsbara tillgångar i Sverige för att det ska finnas intresse av att få en överenskommelse förklarad verkställbar här.

Fördelen med att inte heller i dessa situationer begränsa tillämpningsområdet till gränsöverskridande fall är att gränsdragningsproblem och bevisvårigheter undviks på liknande sätt som görs gällande beträffande inhemsk svensk medling. Det kan dock konstateras att direktivet inte nämner denna möjlighet och att nationell behörighet för denna typ av prövning regelmässigt bygger på reciprocitet. Visserligen kan olika länder ha mer eller mindre långtgående behörighetsregler i sin interna rätt, men den prövning det är fråga om nu är såvitt avser utländska förhållanden överensstämmande med den som görs i syfte att kunna verkställa en utländsk dom, det är alltså snarare frågan om ett slags exekvaturförfarande än ett tvistlösningsförfarande; det handlar om att få ett avgörande – som visserligen inte är ett domstolsavgörande – förklarat verkställbart så att det kan läggas till grund för verkställighet. I fråga om verkställbarhet bygger den internationella behörigheten uteslutande på avtal eller EU-instrument och medlingsdirektivet ger inte en så långtgående behörighet. Sker verkställbarhetsförklaringen i sådan ordning att Bryssel I-förordningen eller motsvarande reglering blir tillämplig blir intrycket av att Sverige ensidigt tar sig kompetens i strid

⁴ Rådets förordning [EG] nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet.

med vad som i allmänhet gäller och av ett kringgående av EU-rätten än tydligare. Trots att exempelvis grekisk rätt inte skulle medge verkställbarhetsförklaringar av nationell grekisk medling skulle sådana överenskommelser kunna komma att verkställas i Grekland efter att de förklarats verkställbara i Sverige. Ett tillämpningsområde som omfattar EU-intern medling bör därför endast komma i fråga om medlingsöverenskommelserna förklaras verkställbara i sådan ordning att Bryssel I-förordningen och motsvarande inte blir tillämplig. Det skulle dock i sin tur innebära dels att svenska medlingsöverenskommelser berövas möjligheten till verkställighet i övriga EU, dels en minskad rörlighet av de gränsöverskridande medlingsöverenskommelser som omfattas av direktivet. Med hänsyn härtill bör beslutet om verkställbarhet ta sådan form att Bryssel I-förordningen blir tillämplig. Av dessa skäl bör EU-intern medling för närvarande inte omfattas av tillämpningsområdet. Skulle det visa sig att alla eller flertalet medlemsstater tillåter verkställbarhet av sin interna medling bör det kunna medföra förnyade överväganden i Sverige.

Även i förhållande till Danmark gör sig resonemanget om ett kringgående av EU-lagstiftningen gällande. Danmark tillämpar nämligen – genom avtal med EU – Bryssel I-förordningen. Det finns därför inte heller anledning att omfatta medlingsöverenskommelser som ingåtts i Danmark.

I förhållande till Schweiz, Norge och Island, är Lugano-konventionen tillämplig. Den överensstämmer i huvudsak med Bryssel I-förordningen. Om Sverige skulle förklara t.ex. inhemsk isländsk medling verkställbar skulle det på samma sätt som i exemplet med Grekland ovan kunna innebära att en sådan överenskommelse kunde verkställas i Island trots att isländsk lag inte möjliggör verkställbarhet av medlingsöverenskommelser. En sådan ordning kan ifrågasättas. Även i relation till dessa länder bör reciprocitet gälla. Medlingsöverenskommelser som träffats i dessa länder bör också hållas utanför tillämpningsområdet.

När det gäller övrig utländsk medling, dvs. medling utanför EU- och EFTA-länderna, kan intresset av verkställbarhet ifrågasättas. Det finns inte några regler om erkännande och verkställig-

het beträffande överenskommelser som är resultatet av sådan medling. Ett tillämpningsområde som omfattar sådana medlingsöverenskommelser skulle innebära att dessa skulle kunna verkställas i övriga EU via Sverige, vilket är än mer tveksamt än när det gäller EU-intern medling. Inte heller sådan medling bör omfattas av tillämpningsområdet.

Sammanfattningsvis bör de bestämmelser om verkställbarhetsförklaring av medlingsöverenskommelser som föranleds av medlingsdirektivet omfatta medling som sker i Sverige och utländsk medling, om parterna är hemmahörande i Sverige eller medlingen avser en gränsöverskridande tvist inom EU med undantag för Danmark.

En följd av dessa ställningstaganden är att det i lag måste avgränsas vad som avses med en gränsöverskridande tvist vid prövning av frågor om verkställbarhet. Enligt direktivet ska som nämns ovan en tvist anses gränsöverskridande i detta hänseende om vid en viss tidpunkt minst en part har sin hemvist eller vanliga vistelseort i en annan medlemsstat än den som en annan part har, nämligen den dag då parterna enas om att använda medling efter det att en tvist uppstått, medling beslutas av domstol, en skyldighet att använda medling uppkommer eller parterna uppmanas av domstol att använda sig av medling (artikel 2.1). Vid en första anblick förefaller uppmaningen att sakna självständigt värde. Den måste ju åtföljas av någon av de andra händelserna. En jämförelse med artikel 5.1 visar dock att det måste vara fråga om en formaliserad uppmaning. Uppmaningen ska nämligen föregås av en lämplighetsbedömning varvid domstolen beaktar alla omständigheter i fallet. Det gör valet av den grunden mer begriplig. Gemensamt för nu nämnda tidpunkter är att de kan sägas ge uttryck för när medlingen ska anses inledd⁵. (Som anges i avsnitt 5.6 finns det vid beräkning av tidsfrister och preskriptionstider också behov av att använda dessa tidpunkter just för att fastställa när medling inletts.) Av lag

⁵ Enligt modellagen ska medling anses inledd den dag parterna enas om att använda sig av medling efter det att en tvist uppstått (artikel 4.1).

bör därför framgå när medling ska anses inledd utifrån de kriterier som uppställs i direktivet och att parternas hemvist eller vanliga vistelseort vid dessa tidpunkter ska vara avgörande för lagstiftningens tillämplighet på medlingsöverenskommelser som ingåtts i utlandet.

Var en part har sin hemvist ska enligt direktivet fastställas i enlighet med artiklarna 59 och 60 i Bryssel I-förordningen (artikel 2.3). Det innebär att frågan om en part har hemvist i en viss medlemsstat avgörs enligt den medlemsstatens lag. För juridiska personer finns en uppräkningslista av vad som avses med den juridiska personens hemvist. Bestämmelserna i Bryssel I-förordningen bör göras tillämpliga genom en hänvisning till förordningen i lag. (Ett exempel på en annan lösning finns i 22 a § rättshjälpslagen [1996:1619].)

Frågor som uppkommer i en efterföljande tvist

För frågor som uppkommer i en efterföljande tvist, dvs. frågor om medlingens konfidentiella karaktär och frister, anses en gränsöverskridande tvist enligt direktivet dessutom föreligga om ett domstolsförfarande eller ett skiljeförfarande inleds i ett annat land än det där parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort vid någon av de nyss uppräknade tidpunkterna (artikel 2.2). Det innebär att bestämmelserna ska gälla för parter med hemvist i olika medlemsstater inom EU men även för parter med hemvist i en och samma stat, om den efterföljande talan förs i Sverige, vilket normalt förutsätter att svensk domstols behörighet föreligger. Den frågan prövas framför allt enligt Bryssel I-förordningen.

Frågan är även här om den svenska lagstiftningen ska ges ett vidare tillämpningsområde. När det till en början gäller medling i Sverige utan något gränsöverskridande inslag, gör sig samma skäl gällande som när det gäller verkställbarhet. Det framstår därför som rimligt att den reglering avseenden medling som föranleds av direktivet kommer även inhemsk svensk medling till godo.

När det gäller lagstiftningens tillämpning på medling utanför EU måste svensk domstols behörighet föreligga för att frågorna ska komma under svensk domstols prövning. Behörighetsfrågan prövas enligt gällande konventioner, för närvarande endast Luganokonventionen för Sveriges del. Förutom Sverige och övriga EU är Norge, Schweiz och Island anslutna till Luganokonventionen. Visserligen kan Luganokonventionen användas på så sätt att parterna kommer överens om att väcka talan i Sverige (prorogation) eller att svaranden inte gör foruminvändning. Risken att parterna ska träffa en sådan överenskommelse i syfte att göra svensk domstol behörig och därmed svenska bestämmelser om medlingens konfidentiella karaktär och om frister bedöms dock som mycket liten.

I förhållande till övriga länder kan svensk domstol i viss utsträckning bli behörig med stöd av forumreglerna i rättegångsbalken. En person med hemvist utomlands kan behöva uppträda som svarande i svensk domstol bl.a. enligt reglerna om förmögenhetsforum (10 kap. 3 § RB), kontraktsforum (10 kap. 4 § RB) och deliktforum (10 kap. 8 § RB). I samtliga fall finns en anknytning till Sverige som anses motivera att talan tas upp här.

Genom ett universellt tillämpningsområde av fristbestämmelserna och bestämmelserna om konfidentialitet ges parter i en domstolstvist i Sverige möjlighet att göra samma invändningar i förhållande till en medling oavsett var medlingen ägt rum. Detta framstår som rimligt eftersom det innebär att samma värden skyddas på ett enhetligt sätt.

När det gäller skiljeförfarande krävs att parterna avtalat om en ort i Sverige som platsen för skiljeförfarandet för att svensk lag ska bli tillämplig. I övrigt gör sig samma skäl gällande som för en domstolstvist.

De svenska regler om medlingens inverkan på talefrister och preskription samt konfidentialitet som föranleds av direktivet (jfr avsnitt 5.6 och 5.7.3) bör därför gälla oavsett var den medling som åberopas har ägt rum.

5.3.3 Medling och medlare

Förslag: Det ska finnas en definition av den medling som omfattas av tillämpningsområdet.

Med medling ska avses ett strukturerat förfarande, oavsett beteckning, varigenom två eller flera parter på frivillig väg söker lösa en uppkommen tvist med hjälp av en tredje man (en medlare).

De försök som en för målet ansvarig domare gör i syfte att få parterna att komma överens (förlikning) ska inte omfattas av tillämpningsområdet. Detsamma ska gälla motsvarande verksamhet vid hyres- och arrendenämnd samt Statens v-nämnd.

Skälen för förslaget

Utgångspunkter

Medlingsdirektivet definierar medling som ett strukturerat förfarande, oavsett beteckning, genom vilket två eller flera parter i en tvist på egen hand frivilligt försöker nå en överenskommelse om lösning av tvisten med hjälp av en medlare. Förfarandet kan initieras av parterna, föreslås eller beslutas av domstol eller föreskrivas enligt en medlemsstats lagstiftning. Det omfattar sådan medling som utförs av en domare som inte ansvarar för handläggningen i domstol av tvisten i fråga men inte de försök att lösa en tvist som under handläggningen i domstol görs av den eller de domare som har tilldelats målet (artikel 3 a). Direktivet bör inte heller tillämpas på förhandlingar före ingåendet av avtal eller förfaranden av dömande art såsom förfaranden för konsumentklagomål, skiljeförfaranden, expertbedömningar eller förfaranden som hanteras av personer eller organ som utfärdar en formell rekommendation om lösning av tvisten, oavsett om den är juridiskt bindande eller inte (beaktandesats 11).

Med medlare avses varje tredje man som ombeds utföra medlingen på ett effektivt, opartiskt och kompetent sätt, oavsett

den tredje mannens benämning eller yrke i den berörda medlemsstaten och oavsett på vilket sätt den tredje mannen har utsetts eller ombetts att utföra medlingen (artikel 3 b).

Definitionen av medling i modellagen är även den generellt utformad. Medling definieras där som ett förfarande där parterna begär assistans av en tredje man för att nå en samförstånds-lösning i en tvist. Förfaranden där den tredje mannen kan påtvinga parterna en lösning omfattas inte. Inte heller omfattas den förlikningsverksamhet som en domare kan ägna sig åt inom ramen för handläggningen av ett mål. Definitionen överens-stämmer alltså huvudsakligen med den i medlingsdirektivet.

En definition bör ha till syfte att säkerställa kvaliteten i medlingsförfarandet och skapa förutsättningar för ett framgångsrikt resultat utan att samtidigt begränsa utrymmet för en lättillgänglig och kostnadseffektiv medling. Det bör hållas i åtanke att syftet med en definition är att endast sådan medling som motsvarar definitionen ska kunna ge upphov till de rättsverkningar som följer av direktivet. Det framstår som lämpligt att det i första hand får ankomma på parterna och medlaren att visa att det varit fråga om sådan medling som anges i lagstiftningen, exempelvis när de vill ha en medlingsöverenskommelse förklarad verkställbar. En definition bör därför vara formulerad på ett sådant sätt att det utan alltför stora svårigheter är möjligt att fastställa om definitionen är uppfylld eller inte. Det bör också vara möjligt för parterna att på förhand veta om medlingen svarar mot de krav som gör att den ger upphov till rättsverkningar.

Ett strukturerat förfarande

Till en början definieras medling i medlingsdirektivet som ett ”strukturerat förfarande”. Frågan är vad som kan läggas i det begreppet. Är det möjligt att uppställa olika formkrav, t.ex. krav på hur medlingsförfarandet inleds? En tänkbar tolkning är att det innebär att bara institutionaliserade förfaranden omfattas

eller att medlemsstaterna i vart fall får begränsa tillämpningsområdet till sådan medling. En sådan ordning skulle vara en kvalitetsgarant och vara till fördel i bevishänseende, främst när det gäller att avgöra om medling ägt rum men även när det gäller att avgöra t.ex. när medlingen har inletts och avslutats. Samtidigt skulle det begränsa användningsområdet och utesluta annan medling. Detta skulle inte ligga i linje med den positiva syn på medling som kommer till uttryck i direktivet. Det kan ifrågasättas om direktivet tillåter en sådan avgränsning, inte minst med hänsyn till att det anges att det inte spelar någon roll på vilket sätt medlaren har utsetts eller ombetts att utföra medlingen (artikel 3 b). Det framstår därför som tveksamt om definitionen lämnar utrymme för att uppställa sådana formkrav.

Strukturen måste i stället antas syfta på utformningen av förfarandet. Generellt sett måste det krävas ett avtal om medling, en inledande fas där medlaren förklarar hur förfarandet går till, en fas för aktiv medling och en avslutande fas där det klargörs, lämpligen i skrift (jfr avsnitt 5.5 angående möjligheten att få en medlingsöverenskommelse förklarad verkställbar), vad parterna kommit överens om. I övrigt får begreppet fyllas med innehåll i rättstillämpningen och anpassas till vilken typ av medling det är fråga om. Med hänsyn till att det är många typer av medling som faller under tillämpningsområdet och i syfte att inte ställa upp onödiga formkrav bedöms det inte ändamålsenligt att uppställa sådana preciseringar i lagtexten. Det är alltså tillräckligt att föreskriva att förfarandet ska vara strukturerat.

En enhetlig definition för all medling

Såvitt avser sådan medling som inte faller under medlingsdirektivets tillämpningsområde men som föreslås omfattas av den svenska lagstiftningens tillämpningsområde, framför allt svensk medling utan gränsöverskridande inslag, finns det visserligen utrymme att ställa högre krav. Det underlättar dock för parter, ombud och domstolar att samma definition gäller oavsett

parternas hemvist. Det finns dessutom andra fördelar med en allmänt hållen definition av det slag som finns i direktivet. Lagstiftningens tillämplighet blir inte beroende av om medlaren uppfyller vissa formkrav eller om medlingen följer viss form. Det väsentliga är det resultat som uppnås. Som en jämförelse kan konstateras att när det gäller en överenskommelse till följd av förlikning eller medling som stadfästs av domstol det enligt gällande rätt inte ställs några krav på det förfarande som lett till uppgörelsen. Detsamma gäller stadfästelse av förlikning i skiljeförfarande och i Statens va-nämnd. Kvalitetskontrollen sker när myndigheten respektive skiljenämnden förklarar förlikningen stadfäst. Den prövningen innefattar endast resultatet och inte tillvägagångssättet. En öppen definition ligger också i linje med medlingens grundtanke om frihet i form och innehåll. En nackdel med en sådan definition kan vara att det blir svårare att avgöra tillämpligheten av de rättsverkningar som knyts till medlingen, t.ex. om det finns förutsättningar att tillämpa frågeförbudet (jfr avsnitt 5.7.3). Sådana tillämpningssvårigheter kan dock begränsas genom att bestämmelserna om rättsverkningar utformas med omsorg.

Sammantaget är fördelarna med en enhetlig och allmänt hållen definition av medling så tungt vägande att en sådan definition bör användas för all medling som omfattas av den nya lagstiftningen. Av denna definition bör framgå att det ska vara fråga om ett strukturerat förfarande som syftar till en lösning på parternas tvist. Detta krav ger förfarandet en ram och bedöms bidra till att skapa förutsättningar för att medlingen ska leda till verkställbara överenskommelser utan att utesluta viss medling på formella grunder. Det måste dessutom alltid, på samma sätt som beträffande stadfästa förlikningar, vara fråga om förhandlingar som genomförts efter det att en tvist uppstått. Detta krav är viktigt att upprätthålla, eftersom det annars skulle vara möjligt att beröva en part möjligheten till domstolsprövning av ett avtal som förhandlats fram genom att se till att få det förklarat verkställbart redan i samband med ingåendet, jfr även att det i medlingsdirektivet sägs att direktivet inte bör tillämpas på för-

handlingar före ingåendet av avtal, dvs. förhandlingar som syftar till att åstadkomma ett avtalsförhållande mellan parterna (beaktandesats 11). Detta innebär också att viss lagreglerad medlingsverksamhet faller utanför tillämpningsområdet. Det gäller medling i arbetsrättsliga tvister inför Medlingsinstitutet, medling i upphovsrättsliga tvister och medling i fjärrvärmestvister. För lagstiftningens tillämplighet bör det inte spela någon roll vad parterna väljer att kalla förfarandet. Det är däremot viktigt att det slås fast att förfarandet syftar till en frivillig överenskommelse. Medlaren får alltså inte påtvinga parterna en lösning av deras tvist.

Förlikning m.m.

Medlingsdirektivet omfattar inte förfaranden av dömande art såsom viss förlikningsverksamhet vid domstol, förfaranden för konsumentklagomål, skiljeförfaranden, expertbedömningar eller förfaranden som hanteras av personer eller organ som utfärdar en formell rekommendation om lösning av tvisten, oavsett om den är juridiskt bindande eller inte (artikel 3 och beaktandesats 11). Att så är fallet följer av den föreslagna definitionen, bortsett från domstols förlikningsförhandlingar. Nu nämnda undantag från tillämpningsområdet bör framgå av lagtexten. Det ligger nära till hands att jämställa hyres- och arrendenämnds samt Statens va-nämnds förlikningsverksamhet med sådana förhandlingar. Denna verksamhet uppvisar de likheter med domstols förlikningsverksamhet att den befattningshavare som håller i förlikningsförhandlingarna ska avgöra ärendet, om förlikningsförhandlingarna misslyckas. Det är vidare fråga om måltyper som lika väl skulle kunna ha hanterats vid domstol. Hyres- och arrendenämnds samt Statens va-nämnds förlikningsverksamhet bör därför inte omfattas av lagstiftningens tillämpningsområde.

Krav på medlaren

Att medlaren ska vara opartisk i utförandet av sitt uppdrag är ett grundläggande krav för all medling. Det är också viktigt, inte minst för parterna, att den medling som utförs är av hög kvalitet, vilket bl.a. förutsätter att medlaren har nödvändig kompetens. Det är dessutom angeläget att medlaren generellt sett är effektiv. En ineffektiv medlare orsakar parterna onödig tidsåtgång och därmed kostnader. För att öka användningen av medling samt för att få till stånd en väl fungerande medlingsverksamhet är det viktigt att medlingen präglas av dessa kvalitetskrav.

I medlingsdirektivet föreskrivs att en medlare är den som ombeds att utföra medlingen på ett opartiskt, effektivt och kompetent sätt (artikel 3 b). Att ställa krav på att medlingen faktiskt går till på detta sätt innebär risker för problem i fråga om invändningar i efterhand, t.ex. om att medlaren varit inkompetent. Liknande problem är emellertid förknippade med en regel som i linje med direktivet fokuserar mer på vilket uppdrag parterna eller annan ger medlaren. Risken finns att även en sådan regel åberopas som ett formkrav och att det t.ex. görs gällande att en medlare ska höras som vittne eftersom han varit ineffektiv. Såväl den som ger en medlare i uppdrag och de parter som frivilligt ger sig in i en medling som den som ska utföra ett medlingsuppdrag måste normalt eftersträva att medlingen leder fram till ett snabbt och positivt resultat för parterna, vilket i praktiken förutsätter att medlaren är opartisk, effektiv och kompetent. Det får därför anses ligga i sakens natur att medlingsuppdraget ska utföras på ett sådant sätt även om det inte uttryckligen är reglerat. Mot den bakgrunden bör det inte i lag uppställas några sådana krav på medlaren.

5.4 Avtal om medling som processhinder

Bedömning: Ett avtal om att lösa en tvist genom medling bör inte utgöra rättegångshinder eller hinder mot skiljeförfarande.

Skälen för bedömningen: Medlingsdirektivet innehåller inte någon bestämmelse om verkan av ett avtal att hänskjuta en tvist till medling. Det gör däremot Europarådets medlingsrekommendation och UNCITRAL:s modellag.

Enligt Europarådets rekommendation ska staterna överväga i vilken utsträckning, om någon, ett avtal att hänskjuta en tvist till medling bör begränsa parternas möjlighet att väcka talan. Enligt modellagen ska domstol eller skiljenämnd iaktta ett avtal mellan parter om medling som innebär att part åtar sig att inte väcka talan inom viss tid eller innan viss händelse inträffat, om inte part måste väcka talan för att vara bevarad sin rätt.

Att parter har möjlighet att träffa avtal om hur en eventuell framtida tvist i anledning av ett visst rättsförhållande ska lösas hänger samman med parternas avtalsfrihet på området. Eftersom parterna fritt kan avtala om en lösning av en dispositiv tvist kan de också avtala om att lämna över tvistlösningen till någon utomstående. I allmänhet har dock ett avtal om hur en tvist ska lösas inte någon processuell verkan och utgör därmed inte hinder mot att inleda rättegång angående tvisten. Enligt en grundläggande princip i svensk rättsordning anses nämligen processuella överenskommelser som innebär att en part avsäger sig rätten till domstolsprövning som regel vara ogiltiga, om inte annat särskilt föreskrivs⁶. Det innebär att även om det är möjligt för en part att avtala om medling, det alltid är möjligt att ångra sig och välja domstolsprövning. Skiljeförfarandet utgör ett exempel på ett lagstadgat undantag från denna princip (4 § lagen [1999:116] om skiljeförfarande och 10 kap. 17 a § RB).

⁶ NJA II 1943 s. 611 f., Fitger, Rättegångsbalken, s. 49:8 och Westberg, Från statlig till privat rättskipning – reflektioner över frågan om avsägelse av rätten till domstolsprövning, Festskrift till Hans Ragnemalm, 2005, s. 347 f.

Skiljeförfarandet anses i många sammanhang jämställt med domstolsförfarandet. Det nyss nämnda exemplet är ett uttryck för det. Skiljeförfarandet innebär liksom domstolsförfarandet en opartisk prövning av tvisten utifrån gällande rätt som mynnar ut i ett bindande avgörande som har rättskraft. Det är därför naturligt att ett avtal om skiljeförfarande utgör rättegångshinder. Medling syftar visserligen också till att lösa parternas konflikt, men det är en helt annan typ av förfarande som bygger på parternas medverkan och som inte innefattar samma rättssäkerhetsgarantier. Har en part ångrat att han eller hon träffat avtal i förhand om medling eller ångrar sig parten under pågående medling är förutsättningarna för en framgångsrik medling i allmänhet mycket små. Andra omständigheter kan ha inträffat i tiden efter avtalet som gör att det bedöms lönlöst att medla. Parterna förlorar i allmänhet då bara tid och pengar på att engagera sig i ett medlingsförfarande. Mot denna bakgrund bör ett avtal om att parter ska lösa sin tvist genom medling inte utgöra rättegångshinder eller hinder mot skiljeförfarande.

5.5 Verkställbarhet av medlingsöverenskommelser

5.5.1 Ett förfarande för verkställbarhet

Förslag: Medlingsöverenskommelser i tvistemål vid domstol ska göras verkställbara på samma sätt som hittills, dvs. genom att rätten stadfäster överenskommelserna genom dom.

Medlingsöverenskommelser som ingåtts i hyres- och arrendenämnd ska kunna stadfästas på samma sätt som gäller för överenskommelser som ingåtts i tvistemål vid domstol.

Allmän domstol ska vara behörig myndighet att pröva verkställbarhet av andra medlingsöverenskommelser.

Skälen för förslaget

Bakgrund

Enligt gällande rätt kan en förlikning mellan tvistande parter endast verkställas om den har träffats i ett pågående tvistemål (17 kap. 6 § RB samt 3 kap. 1 och 13 §§ UB), i ett mål vid Statens va-nämnd (17 kap. 6 § RB, 6 § 2 och 19 § sista stycket lagen (1976:839) om Statens va-nämnd samt 3 kap. 1 och 20 §§ UB) eller i ett skiljeförfarande (27 § lagen [1999:116] om skiljeförfarande och 3 kap. 1 och 15–18 §§ UB). Med förlikning avses i det här sammanhanget inte bara en överenskommelse som tillkommit till följd av förlikningsförhandlingar utan också en överenskommelse som tillkommit till följd av medling. Därmed är det domstolen, nämnden respektive skiljemännen som prövar verkställbarheten av överenskommelsen. En överenskommelse som ingåtts i hyres- eller arrendenämnd är däremot inte verkställbar. Det är inte heller en överenskommelse som tillkommit genom privat medling.

När det gäller domar och skiljedomar, inbegripet stadfästa förlikningar och processförlikningar, i internationella förfaranden prövas frågor om verkställbarhet av domstol genom ett s.k. exekvaturförfarande (se särskilt Bryssel I-förordningen, lagen [2006:74] med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden respektive lagen om skiljeförfarande samt 3 kap. 1 och 2 §§ UB). Även dessa bestämmelser talar om förlikningar och stadfästelse av förlikningar men är tillämpliga oavsett om en överenskommelse ingåtts genom förlikningsförhandlingar eller medling och oavsett om överenskommelsen ingåtts med hjälp av myndigheten respektive skiljenämnden eller inte.

Att en överenskommelse stadfästs i dom eller beslut får till konsekvens att möjligheten att väcka talan om saken upphör. Överenskommelsen träffas alltså av domens rättskraft. (Det är utländsk lag som bestämmer om en svensk verkställbarhetsförklaring utesluter en talan om saken i utlandet.)

Det kan i detta sammanhang anmärkas att när det gäller nationella svenska förhållanden är det förlikningen och inte domen som verkställs, trots att förlikningen stadfästs i dom. Det motsatta gäller enligt Bryssel I-förordningen. Denna svenska ordning har en historisk förklaring och bygger på tanken att det är förlikningen och inte stadfästelsesdomen som grundar rättigheter och som är exigibel. Det har också funnits en diskussion om att rättskraften av en stadfäst förlikning och en ”vanlig” dom inte fullt ut är densamma. Detta var synsättet när 1877 års utsökningslag tillkom och uppdelningen mellan å ena sidan domar och beslut och å andra sidan stadfästa förlikningar gjordes i den utsökningsrättsliga lagstiftningen.

Synsättet att det är förlikningen och inte stadfästelsesdomen som är exigibel torde sakna stöd för sig efter tillkomsten av rättegångsbalken. Trots det lät lagberedningen skillnaden mellan de två domstyperna bestå i sitt förslag till utsökningsbalk (SOU 1973:22). Lagrådet anmärkte på detta i den efterföljande lagrådsbehandlingen⁷. Lagrådet ansåg att den omständigheten att rättskraftsverkan inte fullt ut är densamma för de två domstyperna inte borde hindra att man anser den stadfästa domen vara exekutionstitel. Det föredragande statsrådet ansåg dock att det var svårt att överblicka konsekvenserna av detta förslag på andra områden än det exekutionsrättsliga och frångick Lagrådets förslag. Den ursprungliga uppdelningen mellan stadfästelsesdomar och andra domar behölls alltså i utsökningsbalken⁸. Denna uppdelning kan ifrågasättas och det kan finnas anledning att återkomma till frågan i ett annat sammanhang. I denna promemoria utgår dock övervägandena från att nuvarande uppdelning behålls.

Utgångspunkter

Att det skulle öka medlingens attraktionskraft om medlingsöverenskommelser vore verkställbara i större utsträckning råder

⁷ Prop. 1980/81:8 s. 1076.

⁸ a. prop. s. 1200.

det ingen tvekan om. Enligt modellagen ska en medlingsöverenskommelse vara bindande och verkställbar (artikel 14). Medlingsdirektivet innehåller en mer detaljerad reglering om förutsättningarna för verkställbarhet. Enligt direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att det är möjligt för parterna, eller för en av dem med uttryckligt stöd från de andra, att begära att innehållet i en skriftlig medlingsöverenskommelse görs verkställbart (artikel 6.1). Innehållet i en sådan överenskommelse får göras verkställbart av en domstol eller annan behörig myndighet genom en dom eller ett beslut eller en officiell handling i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat där begäran görs (artikel 6.2). Det måste därför finnas en ordning för verkställbarhet som träffar alla typer av skriftliga medlingsöverenskommelser.

Medlingsöverenskommelser som ingåtts i mål i domstol eller i hyres- och arrendenämnd

När det gäller överenskommelser som ingåtts inom ramen för en domstolsprocess finns det ingen anledning att ändra den nuvarande ordningen. Domstolen är insatt i tvisten. Det skulle innebära en onödig omgång att låta någon annan avgöra verkställbarhetsfrågan. Av motsvarande skäl är det rimligt att verkställbarhet av medlingsöverenskommelser som ingåtts i hyres- och arrendenämnd sker genom stadfästelse i beslut av nämnden. En sådan möjlighet bör därför införas i lag.

Verkställbarhet av andra medlingsöverenskommelser

Övrig svensk medling som omfattas av tillämpningsområdet sker inte inom ramen för handläggning av ett mål eller ärende och det finns för dessa fall ingen given myndighet som kan förklara en medlingsöverenskommelse verkställbar. När det gäller överenskommelser som ingåtts inom ramen för Stockholms Handelskammars Medlingsinstitut eller Västsvenska Industri- och

Handelskammarens Medlingsinstitut har behovet av verkställbarhet lösts på så sätt att medlaren utses till skiljeman och överenskommelsen tas in i en stadfästelse. Denna ordning fungerar väl, även om den innebär ett icke avsett användande av skiljeförfarandet. Den kan dock inte appliceras på övrig privat medling. För sådan medling krävs därför att det skapas en ordning som innebär att en myndighet ges i uppdrag att göra skriftliga medlingsöverenskommelser verkställbara. Det behöver också tillskapas ett förfarande för verkställbarhet av utländska medlingsöverenskommelser som inte tagits in domstols dom eller beslut och där alltså Bryssel I-förordningen eller motsvarande inte är tillämplig.

Enligt gällande rätt är det som anförs ovan främst domstol som prövar frågor om verkställbarhet. Det finns i domstol en etablerad ordning för att stadfästa överenskommelser. Det ligger därför närmast till hands att det också i dessa fall bör vara en domstol som prövar frågan om verkställbarhet. Det finns dock sedan länge en strävan att renodla domstolarnas uppgifter. Domstolarna ska huvudsakligen ägna sig åt rättskipning medan rättsvård i allmänhet bättre hanteras av förvaltningsmyndighet i första instans. Att pröva frågor om verkställbarhet kan sägas utgöra en form av rättsvård. Till skillnad från prövningen enligt Bryssel I-förordningen m.fl. instrument är det dessutom inte fråga om att förklara andra medlemsstaters domstolsavgöranden verkställbara, utan om att förklara en frivilligt ingången överenskommelse mellan två eller flera parter verkställbar; en överenskommelse som kan men inte behöver ha träffats inom ramen för en domstolsprocess. Det bör därför övervägas om det finns något lämpligt alternativ till domstol.

Om prövningen ska läggas på annan myndighet än domstol ligger det närmast till hands att anförtro Kronofogdemyndigheten uppgiften. Kronofogdemyndigheten har redan till uppgift att pröva om det finns förutsättningar att erkänna och verkställa

utländska bötesstraff⁹. Kronofogdemyndigheten är också den myndighet som ansvarar för den efterföljande verkställigheten. Dessutom ansvarar Kronofogdemyndigheten för verkställighet i fråga om de EU-instrument där det inte tillämpas något förfarande för verkställbarhet, t.ex. förordningarna om den europeiska exekutionstiteln för obestridda fordringar och det europeiska småmålsförfarandet¹⁰.

Handläggningen av ett ärende om att förklara en medlingsöverenskommelse verkställbar kommer framför allt att innefatta uppgiften att ta emot och kontrollera om medlingsöverenskommelsen kan verkställas i Sverige. Den prövning som behöver göras är bl.a. att kontrollera om ansökan uppfyller de formella krav som måste ställas på ansökan, om medlingsöverenskommelsen omfattas av medlingslagstiftningens tillämpningsområde och om överenskommelsens innehåll är sådant att den kan verkställas (se avsnitt 5.5.4 och 5.5.5). När det gäller bedömningen av om medlingen varit sådan att den kan leda till verkställbara överenskommelser är det fråga om en väl avgränsad prövning. Eftersom parterna måste vara överens för att en verkställbarhetsförklaring ska kunna meddelas lär det sällan bli aktuellt med någon egentlig bevisvärdering. Det kan emellertid inte uteslutas att det, framför allt vad gäller utländska medlingar, kan uppstå svårigheter kring gränsdragningen mellan vad som är en dispositiv respektive indispositiv tvist. Dessutom kan det i vissa situationer uppstå svårigheter att avgöra om det varit fråga om en gränsöverskridande tvist. Dessa omständigheter talar för att förlägga prövningen till domstol, som redan har kompetens att pröva sådana frågor. I nämnda hänseenden skiljer sig prövningen också från den som görs i fråga om europeiska bötesstraff och, enligt vad som föreslagits i en lagrådsremiss hösten 2010, europeiska förverkanden, vilka ska prövas av Kronofogdemyndigheten. I

⁹ Lagen (2009:1427) om erkännande och verkställighet av bötesstraff inom Europeiska unionen.

¹⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 805/2004 av den 21 april 2004 om införande av en europeisk exekutionstitel för obestridda fordringar och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 861/2007 av den 11 juli 2007 om inrättande av ett europeiskt småmålsförfarande.

dessa fall är det dessutom fråga om att erkänna och förklara verkställbart ett avgörande från en utländsk myndighet på begäran av en myndighet och med stöd av ett intyg från en myndighet. I förevarande fall är det fråga om att ta ställning till en privat handling och en ansökan från privata parter. Denna skillnad innebär att större krav typiskt sett måste ställas på prövningen.

Som anförs i avsnitt 5.3.2 framstår det som ändamålsenligt att ordningen med verkställbarhetsförklaring utformas på ett sådant sätt att en medlingsöverenskommelse kan erkännas och verkställas i andra EU-stater med stöd av Bryssel I-förordningen m.fl. instrument. Om Kronofogdemyndigheten görs till behörig myndighet innebär det att en medlingsöverenskommelse måste göras verkställbar genom en officiell handling. Denna möjlighet föreskrivs i direktivet (artikel 6.2). Begreppet har sitt ursprung i de kontinentaleuropeiska ländernas rättssystem, särskilt dessa länders notariatsväsende. Allmänt kan sägas att det rör sig om rättshandlingar som har privatpersoner som upphovsmän men som har auktoriserats eller fått officiell karaktär genom medverkan av en behörig myndighet eller offentlig funktionär och som på grund härav tillerkänns särskild bevisverkan och ges ställning som exekutionstitel. Denna medverkan består i att handlingen i föreskriven form har upprättats av eller inför myndigheten eller funktionären och/eller i att denne har bestyrkt handlingens äkthet och förenlighet med landets lag. I praktiken är det oftast frågan om notariella urkunder. Officiella handlingar i förordningens mening kan dock upprättas även i länder som står utanför det kontinentala notariatsväsendets traditioner. Exempelvis räknas vissa avtal om underhållsbidrag till barn som kräver socialnämnds godkännande som en officiell handling (artikel 57.2 Bryssel I-förordningen, jfr 7 kap. 7 § andra stycket FB och 3 kap. 19 § första stycket UB). Huruvida en handling som åberopas har officiell karaktär i nämnda mening beror på

ursprungslandets lag¹¹. Att avtal om underhållsbidrag, även svenska, anses som en sådan handling följer dock av Bryssel I-förordningen. Även om det således finns exempel på en officiell handling även i Sverige är den lösningen inte den mest naturliga mot bakgrund av svensk rättstradition och det är därför tveksamt att välja en sådan lösning för nu aktuella fall.

Ytterligare en invändning mot att Kronofogdemyndigheten ges uppgiften skulle kunna vara att det innebär att samma myndighet såväl prövar frågan om verkställbarhet som ansvarar för verkställigheten. Denna ordning förekommer som sagt dock redan såvitt avser bl.a. utländska bötesstraff. Den omständigheten att Kronofogdemyndigheten ges ansvar för såväl frågan om medlingsöverenskommelsen ska förklaras verkställbar som den praktiska verkställigheten kan t.o.m. innebära vissa praktiska fördelar för de enskilda. Om prövningen utfaller positivt och verkställighetsåtgärder ska vidtas finns ärendet redan hos myndigheten.

Sammantaget bedöms prövningens karaktär, men framför allt behovet av att på ett lämpligt sätt göra Bryssel I-förordningen tillämplig på verkställbarhetsförklaringar, medföra att domstol bör utpekas som behörig myndighet att pröva om en medlingsöverenskommelse ska göras verkställbar. Dispositiva tvister prövas i Sverige av allmän domstol, dvs. tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen. Inom ramen för en sådan handläggning kan domstolen, som nämns ovan, genom dom stadfästa en förlikning som träffats i målet. Även frågor om verkställighet av domar och förlikningar i dispositiva tvister avgörs efter överklagande av allmän domstol. Vid bedömningen av val av domstol framstår det som naturligt att anförtro handläggningen av ärenden om verkställbarhet av medlingsöverenskommelser till de allmänna domstolarna.

¹¹ Se för det anförda Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Luganokonventionerna, s. 311 f.

5.5.2 Forumregler

Förslag: En ansökan om verkställbarhetsförklaring ska ges in till den tingsrätt inom vars domkrets medlingsöverenskommelsen har ingåtts. Reservforum för det fall det inte finns någon sådan behörig domstol ska vara Värmlands tingsrätt.

Skälen för förslaget: När det gäller frågor om verkställbarhet enligt Bryssel I-förordningen och Luganokonventionen, som prövas genom ett s.k. exekvaturförfarande, är Svea hovrätt behörig domstol. En sådan ordning innebär en avvikelse från uppgiftsfördelningen mellan instanserna. Tyngdpunkten i instansordningen ska ligga i tingsrätten medan hovrättens främsta uppgift ska vara att överpröva tingsrättens avgöranden, dvs. kontrollera att de avgöranden som överklagas är riktiga och att rätta till eventuella felaktigheter. Det finns mot den bakgrunden anledning att överväga att flytta exekvaturförfarandet till tingsrätt. En sådan reform bör dock avvakta den förestående översynen av Bryssel I-förordningen. Under alla förhållanden bedöms det med hänsyn till uppgiftsfördelningen mellan instanserna inte aktuellt att förlägga prövningen av frågor om verkställbarhet av medlingsöverenskommelser till hovrätt. Tingsrätt bör därför vara behörig domstol.

Nästa fråga är om verkställbarhetsärenden ska fördelas på samtliga tingsrätter i landet eller om det finns skäl att koncentrera prövningen till någon eller några tingsrätter. Eftersom medlingsdirektivet innehåller specialbestämmelser om internationell behörighet som gäller i stället för Bryssel I-förordningen, är den förordningens interna behörighetsregler inte tillämpliga. Det behövs därmed forumregler också för de gränsöverskridande fallen. Att antalet verkställbarhetsärenden kan bedömas bli relativt litet och att flera tingsrätter därför skulle få handlägga endast ett fåtal ärenden varje år talar för att koncentrera prövningen till ett mindre antal tingsrätter. En sådan ordning

kan medföra att de som handlägger ärendena ges bättre möjligheter att få erfarenhet av denna ärendetyp.

I fråga om överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut om verkställighet gäller särskilda forumregler som innebär att svarandens hemvist är styrande för domstolens behörighet, men att endast vissa av landets tingsrätter är utpekade att pröva ärendena i fråga (18 kap. 1 § UB och 17 kap. 1 § utsökningsförordningen [1981:981]). Regeringen har dock i flera sammanhang uttalat att koncentration av ärendetyper till viss domstol som huvudregel bör undvikas¹². Ärenden ska kunna handläggas av samtliga tingsrätter, om det inte på grund av ärendenas mycket speciella karaktär finns anledning att låta endast ett fåtal tingsrätter handlägga dem¹³. Ett skäl för koncentration kan vara att ett behov av särskild kompetens inte kan tillgodoses på annat sätt (SOU 2010:44). Ärenden om verkställbarhetsförklaring av medlingsöverenskommelser kommer inte att ställa krav på särskild kompetens eller snabbhet och att antalet ärenden kan bedömas bli relativt litet utgör inte i sig skäl för att koncentrera prövningen till ett fåtal tingsrätter. Samtliga tingsrätter bör således vara behöriga att handlägga ärendena.

Frågan är då vad som ska vara styrande för tingsrättens behörighet. Flertalet forumregler utgår som huvudregel från hemvistbegreppet och då i första hand från svarandens hemvist (jfr t.ex. de utsökningsrättsliga målen). I vissa ärenden ges parterna rätt att vända sig till vilken tingsrätt som helst (jfr t.ex. 16 kap. 2 § ÄktB). I vissa andra fall är parterna likställda på så sätt att ansökan kan göras vid en tingsrätt på den ort där någon av dem har sitt hemvist. Medlingsöverenskommelser ska kunna förklaras verkställbara endast om samtliga parter är överens, vilket innebär att parterna antingen är sökande eller biträder ansökan utan att vara parter i ärendet. Det finns därför inte någon som kan anses vara svarande i ärendet. Ett närliggande alternativ skulle vara att knyta behörighetsregeln till den för-

¹² Jfr t.ex. prop. 2008/09:165 s. 105.

¹³ Se prop. 2007/08:54 s. 63.

pliktigades hemvist. Detta skulle typiskt sett innebära en större geografisk samordning med den verkställighet som kan följa på en verkställbarhetsförklaring. I de fall det finns flera förpliktade skulle dock en sådan lösning medföra att flera tingsrätter samtidigt var behöriga. Ytterligare ett alternativ är att knyta behörigheten till den ort där medlingsöverenskommelsen ingicks (jfr 43 § lagen [1999:116] om skiljeförfarande). Det får förut-sättas att en medlingsöverenskommelse normalt undertecknas med angivande av datum och ort och i annat fall bör parternas uppgift om var den ingåtts normalt kunna godtas. Genom detta alternativ erhålls en enkel och förutsebar forumreglering. Det alternativet bör därför väljas. Rätt forum bör således vara den tingsrätt inom vars domkrets medlingsöverenskommelsen har ingåtts.

För de fall en medlingsöverenskommelse har ingåtts utomlands behövs det ett reservforum. Stockholms tingsrätt är den domstol som i flera fall har valts som sådant forum. I utsök-ningsmål är Nacka tingsrätt reservforum vid överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut. Eftersom det är fråga om ett skriftligt förfarande kan det dock inte anses nödvändigt att domstolen är belägen i ett storstadsområde. Det internationella inslag som dessa ärenden innehåller bedöms inte heller vara av sådant kvalificerat slag att det bör förbehållas en domstol med tidigare liknande kompetens att pröva sådana frågor. Behörig domstol i de fall medlingsöverenskommelsen inte har ingåtts i Sverige bör därför vara Värmlands tingsrätt, som får anses ha god kapacitet att ta sig an denna nya ärendetyp.

5.5.3 Val av processlag

Förslag: Vid domstols handläggning är lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämplig.

Skälen för förslaget: När prövningen av ärenden om verkställbarhetsförklaring ska ske i domstol måste ställning tas till vilken lag som ska styra handläggningen där. Eftersom prövningen föreslås ske i allmän domstol står valet mellan rättegångsbalken och lagen (1996:242) om domstolsärenden (ÅL). Rättegångsbalken bygger på ett muntligt förfarande där bevisning åberopas. Förfarandet inleds med en stämningsansökan och innefattar normalt såväl ett förberedelseskede som ett huvudförhandlingsskede. Ärendelagen däremot utgår från ett skriftligt förfarande och kan användas såväl vid ansökan som vid överklagande från myndighet. En tillämpning av ärendelagen ger utrymme för ett i det konkreta fallet mindre formbundet förfarande som, till skillnad från vad som är fallet med rättegångsbalken, typiskt sett inte fokuserar på att utreda vad som hänt i det förflutna.¹⁴

Den prövning som kommer att ske syftar till att utifrån ingivna handlingar avgöra om det finns förutsättningar för verkställbarhet. Det kan förutses att denna prövning som regel kan göras genom ett skriftligt förfarande och inte innefatta någon egentlig bevisprövning. Ärendelagen måste därför anses vara den mest ändamålsenliga lagen för frågor om verkställbarhet.

¹⁴ Jfr prop. 2005/06:10 s. 50.

5.5.4 Ansökan

Förslag: En ansökan om verkställbarhetsförklaring ska normalt göras av parterna tillsammans. Om endast någon eller några av parterna ansöker måste övriga skriftligen samtycka till att verkställbarhetsförklaring meddelas.

Ansökan ska bl.a. innehålla en beskrivning av tvisten och den medling som lett till överenskommelsen.

Till ansökan ska bifogas medlingsöverenskommelsen i original eller bestyrkt kopia och ett intyg från medlaren att han eller hon medlat mellan parterna och att överenskommelsen är resultatet av denna medling.

En ansökningsavgift om 750 kr ska tas ut.

Skälen för förslaget

Krav på samtycke

Att förklara en medlingsöverenskommelse verkställbar är en åtgärd som erbjuds parterna i en medlingsöverenskommelse. Ett ärende om verkställbarhetsförklaring måste därför initieras av parterna i medlingsöverenskommelsen. Detta bör ske genom en ansökan. I medlingsdirektivet föreskrivs att ansökan ska göras av parterna gemensamt eller av en part med övriga parter uttryckliga medgivande (artikel 6.1). Detta krav minskar naturligtvis tillämpningsområdet. Att tillåta en ordning där en part utan övrigas samtycke, eller t.o.m. mot deras vilja, skulle kunna ansöka om verkställbarhetsförklaring skulle dock innebära en mer komplicerad handläggning och riskerar medföra att övriga parter gör invändningar av materiell art. Detta framstår inte som ändamålsenligt mot bakgrund av att möjligheten att få en verkställbarhetsförklaring närmast är att se som en serviceåtgärd i förhållande till parterna. En sådan ordning skulle också medföra en större risk för missbruk, exempelvis i form av fabricerade överenskommelser. Medling i allmänhet och medling enligt direktivet i synnerhet bygger på frivillighet såväl vid medlingens

inledande, genomförande och avslutande som vid ingåendet av överenskommelsen. Detta talar för att upprätthålla ett krav på samtycke. Motsvarande krav uppställs också i fråga om stadfästelse av förlikningar, trots att domstolen eller motsvarande i det fallet har en kontroll över att det finns en tvist, vad denna tvist innebär och att det ingåtts en överenskommelse som avser att lösa denna tvist. I förevarande fall där medlingen i sin helhet äger rum utanför den myndighet som ska förklara en medlingsöverenskommelse verkställbar finns än större skäl att uppställa krav på samtycke. Mot denna bakgrund bör kravet på att parterna ska vara överens för att en verkställbarhetsförklaring ska kunna meddelas upprätthållas för alla fall som täcks av den svenska lagstiftningen.

Direktivet föreskriver att samtycke ska finnas till att ansökan görs. Det framstår som mer ändamålsenligt att samtycket kopplas till den rättsverkan som yrkandet avser. Skillnaden mellan samtycke till ansökan och samtycke till att verkställbarhetsförklaring meddelas ska inte överdrivas. Normalt bör domstolen kunna uppfatta ett samtycke till ansökan som ett samtycke till att verkställbarhetsförklaring meddelas. Att samtycket ska avse följden av en ansökan, dvs. verkställbarhet, bedöms emellertid kunna bidra till en ökad medvetenhet hos parterna om vad de samtycker till och tydliggör dessutom att ett samtycke inte gör dem till medsökande. Om ansökan inte görs av samtliga parter till medlingsöverenskommelsen bör det alltså krävas att övriga parter samtyckt till att verkställbarhetsförklaring meddelas. Ett alternativ skulle kunna vara att en part kan ansöka och att tingsrätten åläggs att undersöka om övriga parter till medlingsöverenskommelsen samtycker till att verkställbarhetsförklaring meddelas. En sådan ordning skulle dock innebära merarbete för domstolen och en onödig tidsutdräkt. Eftersom parternas samtycke dessutom är en avgörande förutsättning för att en verkställbarhetsförklaring ska kunna meddelas är det rimligt att kräva att sökanden redan vid tidpunkten för ansökan har tillförsäkrat sig om att övriga parter till överenskommelsen medger bifall till att verkställbarhetsförklaring meddelas. Sökanden bör

således inhämta samtycke från övriga parter. Ett sådant samtycke bör vara skriftligt och bifogas ansökan.

Om en part ångrar sitt samtycke under domstolsprövningen är kravet på att parterna ska vara överens inte längre uppfyllt. Det finns då inte längre förutsättningar att meddela en verkställbarhetsförklaring. Ansökan bör därmed avslås.

Ansökans innehåll

För att expediering av kompletteringsförelägganden och beslut i ärendet ska kunna ske bör ansökan innehålla kontaktuppgifter till sökanden och hans eller hennes ombud. Dessutom bör ansökan innehålla uppgifter om övriga parter i medlingsöverenskommelsen och kontaktuppgifter till dem (jfr avsnitt 5.5.6). Vidare behöver den medlingsöverenskommelse som sökanden vill ha förklarad verkställbar bifogas ansökan. Som framgår av artikel 6.1 i direktivet måste överenskommelsen vara skriftlig. Överenskommelsen bör ges in i original eller bestyrkt kopia i syfte att säkerställa dess äkthet.

För att kunna bedöma om medlingen faller inom tillämpningsområdet och om det är fråga om en verkställbar överenskommelse framstår det vidare, med hänsyn till att medlingen äger rum utanför den verkställande myndighetens kontroll, som lämpligt att ställa krav på att det till ansökan fogas ett intyg från medlaren att han eller hon medlat mellan parterna och att överenskommelsen är resultatet av denna medling. För att domstolen ska kunna fastställa att det är fråga om sådan medling som omfattas av regleringen och för domstolens bedömning av om fråga är om en verkställbar förpliktelse, bör ansökan dessutom innehålla en beskrivning av parternas tvist och den medling som lett fram till medlingsöverenskommelsen.

Vidare bör det framgå att rätten är behörig. Det bör alltså anges var medlingsöverenskommelsen ingåtts. Om medlingsöverenskommelsen ingåtts utomlands måste det framgå var

parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort vid den tidpunkt medlingen inleddes (se närmare avsnitt 5.3.2).

Av hänvisningen till 33 kap. 9 § RB i 48 § ÄL följer i fråga om vilket språk ansökan ska vara avfattad på att rätten vid behov får låta översätta de handlingar som ges in till rätten. Den outtalade huvudregeln är dock att handlingarna ska vara avfattade på svenska.

Ansökningsavgift

Medlingsdirektivet innehåller ingen bestämmelse om ansökningsavgift vid ansökan om att en medlingsöverenskommelse ska göras verkställbar. Direktivet kan dock inte anses hindra att en sådan avgift tas ut.

När ett mål eller ärende initieras av enskild i tingsrätt tas normalt en ansökningsavgift ut. Detsamma bör gälla i ärenden om verkställbarhetsförklaring. Avgiften betalas av sökanden när ärendet inleds (2 och 4 §§ förordningen [1987:452] om avgifter vid de allmänna domstolarna). Eftersom förfarandet är en frivillig serviceåtgärd till parter som ingått en överenskommelse bör avgiften sättas så pass högt att den har en viss återhållande effekt i förhållande till anspråk som avser små belopp. Det minskar också risken för okynnesansökningar. Ansökningsavgiften bör därför uppgå till 750 kr. Avgiftens storlek bör framgå av förordning.

Ofullständig ansökan m.m.

De krav på vad ansökan ska innehålla och vad som i övrigt ska ges in syftar till att möjliggöra en prövning av om det finns förutsättningarna för att förklara en medlingsöverenskommelse verkställbar. Om alla uppgifter inte lämnas till tingsrätten och ansökan därmed är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för myndighetens prövning bör myndigheten förelägga

sökanden att komplettera den. Efterföljs inte föreläggandet bör ansökan avvisas. Detsamma bör gälla om föreskriven ansökningsavgift inte betalas. Detta följer direkt av 9 och 10 §§ ÄL.

5.5.5 Beslut om verkställbarhetsförklaring

Förslag: Om tingsrätten finner att en medlingsöverenskommelse innehåller en förpliktelse som kan verkställas i Sverige ska domstolen genom beslut förklara överenskommelsen verkställbar (verkställbarhetsförklaring).

En medlingsöverenskommelse som förklarats verkställbar ska kunna verkställas omedelbart.

Skälen för förslaget

Verkställbarhetsförklaring

Tingsrätten ska enligt vad som föreslås ovan pröva om en skriftlig medlingsöverenskommelse ska förklaras verkställbar. Detta ska ske genom dom eller beslut.

Överenskommelser som ingåtts i pågående mål förklaras verkställbara genom en stadfästelse. Ett annat sätt att förklara ett avgörande verkställbart är genom beslut om verkställbarhetsförklaring. Denna variant används i fråga om domar och beslut som har meddelats i ett EU-land och som en part vill få verkställd i ett annat EU-land med stöd av Bryssel I-förordningen¹⁵. Prövningen i dessa fall har den likheten med stadfästa förlikningar att det är fråga om en överenskommelse, inte ett myndighetsavgörande. Samtidigt finns den likheten med EU-domar och beslut att det är fråga om ett särskilt ärende och alltså inte en fråga inom ramen för ett vid domstol anhängiggjort mål eller ärende. En verkställbarhetsförklaring kan också meddelas av

¹⁵ I den svenska språkversionen av Bryssel I-förordningen används termen ”verkställighetsförklaring”. I den engelska respektive den franska texten talas dock om ”declaration of enforceability” respektive ”déclaration constatant la force exécutoire”.

annan myndighet. Exempelvis meddelas verkställbarhetsförklaringar av Kronofogdemyndigheten avseende europeiska bötesstraff. En verkställbarhetsförklaring anger att beslutet eller motsvarande får verkställas i Sverige. Termen ”verkställbarhetsförklaring” har valts för att understryka att den prövning som ska ske inte utgör en materiell prövning av de omständigheter och överväganden som ligger bakom, i det här fallet medlingsöverenskommelsen, utan en kontroll av om verkställighet får ske i Sverige utifrån de förutsättningar som uppställts i tillämpliga internationella instrument¹⁶. Prövningen innebär således att beslutet i förekommande fall erkänns och kan ligga till grund för verkställighet. Till skillnad från övriga fall där verkställbarhetsförklaringar förekommer, finns det i nu aktuella fall ingen utländsk exekutionstitel och därmed inget erkännandemoment. Denna omständighet påverkar dock inte innehållet i prövningen, eftersom det ändå är fråga om att ta ställning till om överenskommelsen eller motsvarande är verkställbar i Sverige. Vad som också skiljer dessa fall från övriga verkställbarhetsförklaringar är att i Sverige ingångna överenskommelser föreslås omfattas av den prövning som ska göras. Eftersom de frågor som ska prövas är desamma, oavsett var överenskommelsen ingåtts, måste även denna omständighet anses sakna avgörande betydelse. Sammantaget framstår en lösning som innebär att tingsrätter fattar beslut om en särskild verkställbarhetsförklaring som lämplig i detta fall.

I likhet med en i domstol stadfäst förlikning bör en medlingsöverenskommelse som förklarats verkställbar kunna verkställas som en dom som har vunnit laga kraft, dvs. omedelbart, om inte annat förordnas med anledning av talan mot beslutet eller talan om ogiltigförklaring av överenskommelsen (jfr 3 kap. 13 § UB beträffande stadfäst förlikning enligt gällande rätt). Det innebär att verkställigheten av medlingsöverenskommelsen kan ske genast även om verkställbarhetsförklaringen överklagas (jfr avsnitt 5.5.6 angående möjligheten att överklaga tingsrättens beslut).

¹⁶ Prop. 2004/05:115 s. 45 och prop. 2008/09:218 s. 45.

Hinder för verkställbarhet

När det gäller tingsrättens prövning föreskrivs i medlingsdirektivet att hinder för verkställbarhet föreligger om innehållet i överenskommelsen strider mot lagen i den medlemsstat där begäran görs eller om den medlemsstatens lagstiftning inte möjliggör verkställighet (artikel 6.1).

Det första av dessa två fall, att innehållet i överenskommelsen inte får strida mot lagen i den medlemsstat där begäran görs, kan rimligen inte förstås som att överenskommelsen ska innebära en materiellt riktig lösning på tvisten. I stället får det anses syfta på sådana fall då överenskommelsens innehåll tydligt står i konflikt med grundläggande principer för rättsordningen, t.ex. pactum turpe eller ordre public.

Det andra fallet, att medlemsstatens lagstiftning måste möjliggöra verkställighet, innebär exempelvis att överenskommelsen på grund av sin natur måste vara verkställbar (beaktandesats 19). Exempel på icke verkställbara överenskommelser som träffas av detta undantag är en överenskommelse i vilken endast fastställs att ett visst förhållande ska gälla eller att en viss händelse ska anses ha inträffat.

Båda dessa undantag tillämpas redan vid all verkställighet i Sverige. Det första får närmast anses följa av allmänna rättsgrundsatser och det andra uppställs i utsökningsbalken (1 kap. 1 § UB); i utsökningsbalken anges att en exekutionstitel måste innefatta en förpliktelse. Av tillämpningsområdet följer att det dessutom måste vara fråga om en privaträttslig dispositiv tvist och att överenskommelsen således måste avse sådant som parterna på egen hand kan komma överens om. Det nu sagda innebär att det är tillräckligt att i lag föreskriva att medlingsöverenskommelsen ska kunna verkställas i Sverige för att Sverige ska uppfylla direktivets krav i denna del och för att avgränsa den prövning tingsrätten har att göra.

5.5.6 Överklagande

Förslag: Tingsrättens beslut ska kunna överklagas.

Förutom sökanden ska också övriga parter till medlingsöverenskommelsen underrättas om domstolens beslut.

Skälen för förslaget: Medlingsdirektivet innehåller inte något krav på att det ska finnas tillgång till rättsmedel. Det praktiska behovet av en möjlighet att överklaga torde inte heller vara särskilt stort. Tingsrättens prövning förutsätter ju att parterna är överens om att en verkställbarhetsförklaring ska meddelas. Den omständigheten saknar dock betydelse när det gäller tingsrättens avslagsbeslut. Ett sådant beslut kan parterna naturligtvis ha ett intresse av att kunna överklaga. Det kan även finnas intresse av att överklaga beslut genom vilka tingsrätten bifaller en ansökan, exempelvis av en part till medlingsöverenskommelsen som fått sin namnteckning förfalskad och som alltså inte samtyckt till att verkställbarhetsförklaring meddelas. En motsvarande klagorätt finns dessutom både när det gäller överenskommelser som stadfästs av domstol genom dom och när det gäller andra beslut av domstol eller Kronofogdemyndigheten där ett avgörande förklaras verkställbart, exempelvis beslut om verkställbarhetsförklaring avseende bötesstraff inom EU. Det är överhuvudtaget ovanligt att ett tingsrättsbeslut inte kan överklagas. Tingsrättens slutliga beslut i sak bör därför oavsett utgång vara möjligt att överklaga.

Enligt ärendelagen får ett beslut överklagas av den som beslutet rör, om det har gått honom eller henne emot (36 § ÄL). Kretsen av dem som har rätt att överklaga är vid. Även den som inte har varit part i den lägre domstolen kan ha rätt att klaga, förutsatt att beslutet påverkar klagandens rättsliga ställning¹⁷. Med dessa utgångspunkter bör parterna i en medlingsöverenskommelse tillhöra den krets som har rätt att överklaga oberoende av om de är sökande eller inte.

¹⁷ Fitger, Lagen om domstolsärenden – En kommentar, 2 uppl., s. 275.

Huvudregeln är att slutliga beslut sänds till parterna (26 § förordningen [1996:271] om mål och ärenden i allmän domstol). Denna bestämmelse innebär alltså ingen skyldighet för domstolen att underrätta de parter i medlingsöverenskommelsen som inte är sökande om ett beslut i fråga om en verkställbarhetsförklaring. Det bör därför införas en bestämmelse om att tingsrätten ska underrätta samtliga parter i överenskommelsen om ett sådant beslut.

I övrigt följer av ärendelagen att överklagandet ska vara skriftligt och ha kommit in till den domstol som meddelat beslutet inom tre veckor från dagen för beslutet (38 §). Beslutet överklagas till hovrätten (39 §). För att hovrätten ska pröva tingsrättens beslut krävs prövningstillstånd (39 §).

5.5.7 Erkännande och verkställighet

Bedömning: En medlingsöverenskommelse som förklarats verkställbar i Sverige kan verkställas utomlands med stöd av Bryssel I-förordningen, underhållsbidragsförordningen eller Luganokonventionen. En medlingsöverenskommelse som har förklarats verkställbar i en annan EU-medlemsstat kan erkännas och verkställas i Sverige med stöd av samma förordningar och konvention. Är dessa instrument inte tillämpliga måste medlingsöverenskommelsen förklaras verkställbar på nytt av domstol för att kunna bli föremål för verkställighet i Sverige.

Skälen för bedömningen: I fråga om erkännande och verkställighet av medlingsöverenskommelser som förklarats verkställbara i en annan medlemsstat hänvisar medlingsdirektivet till Bryssel I-förordningen och Bryssel II-förordningen (beaktandesats 20). Bryssel II-förordningen gäller familjerättsliga tvister och kommer därför inte att bli tillämplig med hänsyn till det tillämpningsområde som föreslås gälla. Bryssel I-förordningen reglerar erkännande och verkställighet av domstols domar och

beslut, inklusive stadfästa förlikningar, officiella handlingar och processförlikningar, som är verkställbara i den medlemsstat där de ingåtts. Den är således tillämplig på medlingsöverenskommelser som ingåtts inom ramen för en domstolsprocess, som tagits in i en officiell handling eller som förklarats verkställbara genom beslut av domstol. Motsvarande gäller för underhållsbidragsförordningen¹⁸. Det finns alltså inte något unionsrättsligt instrument som reglerar erkännande och verkställighet av privata gränsöverskridande överenskommelser som förklarats verkställbara genom beslut av annan myndighet än domstol.

Det är troligt att vissa kontinentala medlemsstater kommer att lösa verkställighetsfrågan på så sätt att medlingsöverenskommelserna förklaras vara officiella handlingar i Bryssel I-förordningens mening, vilket också förutsätts i medlingsdirektivet (artikel 6.2). Vissa andra medlemsstater kommer säkerligen, liksom föreslås gälla för Sverige, att ta in överenskommelserna i domstols beslut. Åter andra medlingsöverenskommelser kommer även fortsättningsvis att stadfästas i dom. En medlingsöverenskommelse som förklarats verkställbar av svensk domstol liksom en överenskommelse som stadfästs i dom kan erkännas och verkställas i övriga EU med stöd av Bryssel I-förordningen och underhållsbidragsförordningen. Utanför EU kan en sådan överenskommelse erkännas och verkställas med stöd av Luganokonventionen. På motsvarande sätt kan vi i Sverige behöva verkställa en överenskommelse som ingåtts utomlands och som har förklarats verkställbar med stöd av Bryssel I-förordningen, underhållsbidragsförordningen eller Luganokonventionen. Detta är dock möjligt redan enligt gällande rätt (jfr nämnda förordningar och lagen [2006:74] med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden). För medlingsöverenskommelser som förklaras verkställbara genom beslut av annan myndighet innebär avsaknaden av unionsrättsliga bestämmelser om

¹⁸ Rådets förordning [EG] nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet.

erkännande och verkställighet att överenskommelserna måste förklaras verkställbara på nytt i en annan medlemsstat för att kunna bli föremål för verkställighet där.

När det gäller utomeuropeiska förhållanden kommer svenska medlingsöverenskommelser förmodligen inte att kunna förklaras verkställbara i sådana länder, eftersom Sverige inte har ingått några internationella avtal om erkännande och verkställighet på privaträttens område utöver Luganokonventionen.

5.6 Talefrister och preskriptionstider

Förslag: En talefrist eller en preskriptionstid som löper vid den tidpunkt medlingen inleddes och som gäller för den sak som medlingen avser ska löpa ut tidigast en månad efter avslutad medling. Detta ska dock inte gälla om annat följer av Sveriges internationella åtaganden.

Skälen för förslagen

Medlingsdirektivet

Enligt medlingsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att parter som väljer medling i ett försök att lösa en tvist inte därefter hindras att senare inleda rättsliga förfaranden eller skiljeförfaranden vad avser den tvisten genom att talefristerna eller preskriptionstiderna löper ut under medlingsprocessen (artikel 8.1). Detta ska inte påverka tillämpningen av bestämmelser om talefrister och preskriptionstider i de internationella avtal i vilka medlemsstaterna är parter (artikel 8.2). Sådana avtal finns på transporträttens område.

Talefrister

Talefrister är regler som föreskriver att talan måste väckas inom en viss tid för att en part ska bevara sin rätt. Att parterna enligt direktivet inte ska hindras att ”inleda rättsliga förfaranden eller skiljeförfaranden” får anses innebära att överklagandefrister inte omfattas av begreppet ”talefrist” i direktivets mening. Detsamma bör anses gälla klander av skiljedom.

Det finns en rad olika talefrister som kan vara tillämpliga i dispositiva mål. Talefrister förekommer t.ex. i den familjerättsliga, associationsrättsliga och fastighetsrättsliga lagstiftningen. I vart fall vissa av dessa avser frågor som parterna kan förlikas om. Ett exempel är talan om hävning av köp av fast egendom på grund av att fastigheten av våda skadats eller försämrats medan den fortfarande är i säljarens besittning. Sådan talan ska väckas inom ett år från tillträdet (4 kap. 11 § andra stycket jordabalken). I svensk rätt finns inga bestämmelser som innebär att dessa frister kan brytas på annat sätt än genom att talan väcks.

Flertalet talefrister är så pass långa att det normalt finns utrymme att under den tiden göra medlingsförsök. Detta talar för att det inte skulle krävas några förändringar av lagstiftningen i denna del. Av direktivet följer dock att lagstiftningen inte bara ska möjliggöra utan säkerställa att talefrister inte löper ut under medlingen. Ett genomförande av direktivet förutsätter därför en lagreglering.

Talefrister syftar till att sätta en gräns för ovissheten om ett rättsförhållande. Exempelvis ska en säljare av en fastighet efter en viss tid veta att köparen inte kan häva köpet. Denna omständighet manar till försiktighet när det gäller att förlänga talefrister. Av denna anledning ligger det närmast till hands att talefristen endast förlängs om den löper ut under pågående medling och då endast så länge att det efter avslutad medling finns en realistisk möjlighet att väcka talan. Nackdelen med detta alternativ är att det kan innebära ett i tid obestämt åsidosättande av talefristerna. Detta alternativ ställer också krav på att det

fastställs när medlingen inletts respektive avslutats, vilket kan innebära bevissvårigheter.

Ett alternativ är att använda samma konstruktion som i allmänhet gäller för preskriptionsavbrott, dvs. att fristen avbryts och börjar löpa från början igen. Exempelvis skulle talefristen kunna börja löpa den dag medlingen inleds eller börja löpa först efter avslutad medling. I det första fallet finns dock ingen garanti för att talefristen ändå inte löper ut under medlingen. I det andra fallet kan det i många fall bli fråga om en omotiverat lång förlängning av talefristen. En sådan ordning skulle dessutom innebära ett väsentligt avsteg från gällande rätt.

Ytterligare ett alternativ är att parterna får ansöka hos tingsrätten om förlängning av talefristen och att tingsrätten bestämmer förlängningens tid utifrån vad som är känt om medlingen och fristens längd. Det kan dock ifrågasättas om direktivet lämnar utrymme för ett sådant krav på aktivitet från parternas sida för att de ska vara bevarade vid sin rätt.

Ännu ett alternativ är att talefristen upphör att löpa under den tid medlingen pågår. Nackdelen med det alternativet är att det kräver att det måste fastställas såväl när medlingen inleddes som när den avslutades och att det bäddar för tvister om den saken.

Inget av alternativen är således utan nackdelar. Vid en samlad bedömning framstår det dock som mest lämpligt att välja det förstnämnda alternativet. Om en talefrist löper ut under pågående medling bör den förlängas på så sätt att den i stället löper ut viss tid efter avslutad medling. Denna tid bör lämpligen begränsas till en månad. Parterna bör vid denna tidpunkt vara väl insatta i frågan och får rimligen anses ha en viss beredskap för att föra tvisten vidare till prövning i domstol. Tiden får mot denna bakgrund anses tillräcklig för att part som vill väcka talan ska kunna formulera sina yrkanden och grunderna för dessa. Att denna lösning leder till obestämda talefrister, är en oundviklig konsekvens av de krav direktivet ställer.

Med hänsyn till de konsekvenser en förskjutning av en tidsfrist kan få är det angeläget att det redan på förhand står klart

när fristavbrottet uppstår. Härigenom kan också senare tvist om detta undvikas. I direktivet anges att det ska vara valet att använda medling som ska vara avgörande för om de fristbrytande bestämmelserna slår till. Detta kan förstås som alltifrån den tidpunkt när parterna enas om att använda medling eller motsvarande till den tidpunkt när första medlingssammanträdet äger rum. Det framstår som naturligt att den tidpunkt för medlingens inledande som väljs överensstämmer med de motsvarande tidpunkter som är avgörande för bedömningen av om en tvist är gränsöverskridande och om alltså en utländsk medlingsöverenskommelse ska kunna förklaras verkställbar i Sverige, dvs. när parterna har enats om medling efter det att en tvist uppkommit, när skyldighet har uppkommit att medla enligt lag eller annan författning eller när utländsk domstol har beslutat om medling eller uppmanat parterna att delta i medling (se närmare avsnitt 5.3.2). Detta bör framgå av lag. Frågan när medlingen ska anses avslutad bör däremot överlämnas till rättstillämpningen.

Att en talan i tvistemål väcks i strid med en lagregel som föreskriver en tidsfrist för talans väckande innebär som regel ett rättegångshinder. Beträffande frågan om fristen ska beaktas ex officio eller inte har olika uppfattningar gjort sig gällande. Processlagsberedningen ansåg det förra. Lagrådet var dock av motsatt uppfattning. Högsta domstolen har kommit till olika slut i olika slags mål (jfr NJA II 1943 s. 204, NJA 1978 s. 132, 1988 s. 580, 1997 s. 332 med flera rättsfall. Se även Fitger, Rättegångsbalken, s. 34:6.) Denna fråga får även fortsättningsvis avgöras i rättstillämpningen.

Eftersom det inte finns någon sammanhållen reglering av frågor om talefrister, bör frågan regleras i den nya lagen om medling i vissa privaträttsliga tvister (jfr avsnitt 5.9).

Preskription

Normalt löper en fordran på tio år. En fordran gentemot en konsument löper dock på tre år. Därefter preskriberas den.

Frågor om preskription regleras i preskriptionslagen (1981:130), samt i ett antal andra lagar, t.ex. 18 kap. 9 § HB. Enligt preskriptionslagen avbryts preskription genom att gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären, gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären eller borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, hos Kronofogdemyndigheten eller i skiljeförfarande, konkursförfarande eller förhandling om offentligt ackord (5 § preskriptionslagen). Preskriptionstiden avbryts alltså genom aktiva åtgärder av antingen borgenären eller gäldenären.

Att delta i medling täcks inte av de nu uppräknade exemplen. Ett införlivande av direktivet kräver alltså att preskriptionslagstiftningen ändras så att den tillgodoser direktivets krav.

Vad som får anses mest förenligt med preskriptionslagen är att föreskriva att medling verkar preskriptionsavbrytande. En jämförelse med de omständigheter som enligt gällande rätt verkar preskriptionsavbrytande visar att dessa varken är tydligare eller mer betungande för gäldenären. Preskriptionsavbrottet gäller dessutom bara parterna emellan. Skulle det finnas ytterligare en gäldenär, som inte deltar i medlingen, omfattas denne således inte av preskriptionsavbrottet. När det gäller specialpreskription förekommer dock också andra lösningar, t.ex. i lagen (1958:52) om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente enligt vilken den tid inom vilken arvinge eller testamentstagare i visst fall har rätt att göra sin rätt gällande kan förlängas efter ansökan hos domstol. Det bedöms därför finnas utrymme för andra lösningar även i nu aktuella fall. Direktivet kräver inte att medling verkar preskriptionsavbrytande i de fall preskriptionstiden inte löper ut under pågående medling. Det är alltså tillräckligt att det införs en bestämmelse som föreskriver att om preskriptionstiden löper ut under pågående medling ska den förlängas. En tänkbar ordning är att fordringen inte preskriberas tidigare än viss tid efter avslutad medling på samma sätt som föreslås i fråga om talefrister. En sådan ordning

innebär visserligen ett avsteg från preskriptionslagens systematik. Fördelen med att välja samma lösning som för talefrister är dock att talefrist- och preskriptionsfrågan får en enhetlig lösning. Dessutom kan det ifrågasättas att – utan att det föranleds av direktivet – låta medling få så långtgående rättsverkningar som en lösning motsvarande den i preskriptionslagen innebär. Fördelarna med en lösning motsvarande den som föreslagits för talefrister bedöms väga tyngre än fördelarna med en lösning i linje med preskriptionslagen. Det alternativet bör därför väljas.

När det gäller medling i mål vid domstol eller nämnd bryts preskriptionen redan genom talans väckande. När det gäller medling i skiljeförfarande bryts preskriptionen genom att fordran återopas i förfarandet. Något behov av en kompletterande preskriptionsbestämmelse behövs därför inte i dessa fall.

På samma sätt som gäller för tidsfrister finns det för beräkningen av när preskriptionstider löper ut behov av att fastställa tidpunkten för medlingens inledande. Den bör vara densamma som för talefrister.

Betydelsen av internationella avtal

Enligt direktivet ska det nu sagda inte gälla om annat följer av internationella avtal. Internationella avtal måste införlivas i svensk rätt genom inkorporering eller transformering. Undantaget måste alltså framgå av svensk lag eller EU-förordning. Sådan lagstiftning finns som nämns ovan på transporträttens område. Ett exempel är 1974 års Atenkonvention om befordran till sjöss av passagerare och deras resgods, vilken blivit EU-lagstiftning genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 392/2009 av den 23 april 2009 om transportörens skadeståndsansvar i samband med olyckor vid passagerarbefordran till sjöss. Undantaget bör tas in i lag.

I vissa fall, t.ex. vid sjötransport, framgår det inte tydligt av tillämplig lag i vilken utsträckning den härrör från ett internationellt avtal. Det är därför viktigt att den som väljer att delta i

ett medlingsförfarande på främst transporträttens område uppmärksammar huruvida undantaget är tillämpligt eller inte till undvikande av att preskription inträder eller en talefrist löper ut under pågående medling.

5.7 Tystnadsplikt och sekretess

5.7.1 Inledning

En osäkerhetsfaktor som verkar avhållande på användningen av medling enligt gällande rätt är avsaknaden av konfidentialitet (jfr avsnitt 5.2).

Enligt gällande rätt finns det inga bestämmelser som syftar till att säkerställa att medlingen förblir konfidentiell. Sådana bestämmelser skulle kunna avse tystnadsplikt, dvs. förbud att avslöja vad som förekommit under medlingen, frågeförbud, dvs. förbud att höra den som åberopas som vittne om särskilt angivna förhållanden eller åberopandeförbud, dvs. förbud att åberopa vissa förhållanden i en domstolsprocess. Om en part åberopar medlaren som vittne, medför avsaknaden av bestämmelser om konfidentialitet att medlaren är skyldig att svara på de frågor som ställs. Ingenting hindrar heller medlaren eller parterna från att yppa för annan vad som förekommit vid medlingen eller parterna att i efterföljande domstolsprocess åberopa vad som förevarit under medlingen.

Konfidentialitet i en eller annan form är genomgående ett inslag i de internationella och EU-rättsliga instrument som finns på medlingsområdet. Enligt medlingsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att varken medlarna eller de som är involverade i hanteringen (eng. "administration") av medlingsprocessen åläggs att i domstolsförfaranden rörande privaträttsliga frågor eller skiljeförfaranden lämna vittnesmål om information som framkommer till följd av eller i samband med ett medlingsförfarande (artikel 7.1). Detta gäller dock inte om parterna kommer överens om annat eller det är nödvändigt av tvingande

hänsyn till allmänintresset i den berörda medlemsstaten eller för att medlingsöverenskommelsen ska kunna genomföras eller verkställas. Ingenting hindrar medlemsstaterna från att föreskriva striktare åtgärder för att skydda uppgifter som lämnas vid medling (artikel 7.2).

Enligt Europarådets rekommendation om medling i civilrättsliga angelägenheter ska information om medlingsprocessen vara konfidentiell och inte få användas efter avslutad medling, om inte parterna kommer överens om annat eller annat följer av nationell rätt.

Enligt UNCITRAL:s modellag ska, om parterna inte kommer överens om annat, all information som hänför sig till medlingsförfarandet vara konfidentiell, om inte avslöjande krävs enligt lag eller för att medlingsöverenskommelsen ska kunna genomföras eller verkställas (artikel 9). Modellagen innehåller också en detaljerad bestämmelse om tillåtligheten av sådan information som bevisning i skiljeförfaranden, domstolsprocesser och andra liknande förfaranden (artikel 10). Det föreskrivs att de som varit inblandade i medlingen, såväl parter och medlaren som tredje man, inte får lämna vittnesmål eller föra bevisning om vad som förekommit under medlingen. Om sådan bevisning åberopas ska den behandlas som otillåten av den domstol, skiljenämnd eller annan behörig myndighet som prövar frågan.

Utredningen om alternativa former för tvistlösning vid tingsrätt föreslår i sitt betänkande Alternativ tvistlösning (SOU 2007:26) såvitt avser medling vid domstol – som enligt utredningens förslag kan utföras av en domare vid domstolen eller av annan person – att ett medlingssammanträde inte heller fortsättningsvis ska vara offentligt. Utredningen föreslår vidare att uppgifter som lämnas till en medlare eller hans eller hennes biträde ska omfattas av sekretess, om den part som lämnar uppgiften begär att den hålls hemlig. Dessutom föreslår utredningen att medlare och deras biträden ska omfattas av frågeförbudet i 36 kap. 5 § RB, om inte parterna medger annat. Utredningen föreslår inget åberopandeförbud för parterna, utan hänvisar till möjligheterna att träffa ett avtal om ömsesidig tystnadsplikt.

5.7.2 Förhandlingsoffentlighet

Förslag: Det ska införas en bestämmelse om att sammanträde för medling i hyres- eller arrendenämnd inte ska vara offentligt.

Skälen för förslaget: Medlingsdirektivet reglerar inte frågan om ett medlingssammanträdes offentlighet. För privat medling finns ingen offentlighet. Det finns däremot anledning att överväga vad som bör gälla vid sådan medling som tar sin utgångspunkt i ett mål eller ärende vid domstol eller hyres- och arrendenämnd.

I mål vid domstol gäller att en förhandling ska vara offentlig (2 kap. 11 § RF och 5 kap. 1 § RB). Även när det gäller medling i hyres- och arrendenämnd är reglerna i 5 kap. 1 § RB om förhandlingsoffentlighet tillämpliga.

Att det som förekommer vid ett sammanträde kan hållas konfidentiellt får i många fall anses nödvändigt för att möjliggöra en framgångsrik medling. Att parterna dessutom i förväg vet att vad som sker vid en medling inte med automatik blir offentligt kan i flera fall vara avgörande för att de ska samtycka till att försöka komma överens genom medling. Ändamålet med principen om förhandlingsoffentlighet gör sig dessutom inte på samma sätt gällande vid ett medlingssammanträde som vid en förhandling. Medlaren har inga maktbefogenheter mot parterna och ska inte fatta några beslut i ärendet. Förfarandet är dessutom frivilligt. Medlaren opartiskhet kan kontrolleras genom parterna och det står parterna fritt att avbryta medlingen om de anser att medlaren inte sköter sitt uppdrag. Möjligheten för allmänheten att kontrollera effektiviteten i resursanvändningen kan tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom offentlig statistik över utfallet av medlingarna.

Det finns ingen legaldefinition av begreppet förhandling. I förarbetena till rättegångsbalken avses med begreppet handläggning ”alla sådana tillfällen, då part eller annan äger att vara

tillstådes inför rätten eller då eljest bevis skall upptagas av rätten”¹⁹. Det torde innebära att ett medlingssammanträde enligt 42 kap. 17 RB inte är att betrakta som en förhandling. Medlaren utgör nämligen inte ”rätten” utan har endast rättens förordnande²⁰. Därmed är inte principen om förhandlingsoffentlighet tillämplig. Det får till följd att det inte behövs någon bestämmelse för att ett medlingssammanträde vid medling som beslutas med stöd av 42 kap. 17 § RB inte ska vara offentligt.

Såvitt avser medling i hyres- och arrendenämnd utförs medlingen visserligen av ett hyresråd, men denne har inte en myndighetsutövande roll när han eller hon medlar. Det kan därför ifrågasättas om offentlighetsprincipen är tillämplig vid ett medlingssammanträde inför nämnden. I denna del är dock rättsläget mindre klart. Det bör därför i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder införas en bestämmelse om att medlingssammanträdet inte är offentligt.

5.7.3 Frågeförbud

Förslag: Medlare och deras biträden ska inte få höras som vittnen i ett dispositivt tvistemål om vad som anförtrotts dem vid medlingen eller som de erfarit i samband med medlingen, om inte ett hörande är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det.

Skälen för förslaget

Frågeförbud för medlare

Det är en allmän medborgerlig plikt att inställa sig som vittne vid domstol och där avlägga vittnesmål. Vittnesplikten är av grundläggande betydelse för domstolarnas möjligheter att få ett full-

¹⁹ SOU 1938:44 s. 109.

²⁰ Jfr Edelstam, Offentlighet och sekretess i rättegång, 2001, s. 122 f. Jfr även SOU 1982:26 s. 161 f. och SOU 2007:26 s. 125. Sistnämnd utredning anser att detsamma bör gälla även om medlaren är domare vid domstolen.

gott underlag för bedömningen i de mål och ärenden som domstolarna ska handlägga och avgöra.

Vissa person- eller yrkeskategorier är underkastade tystnadsplikt i fråga om uppgifter som de har erfarit i sin yrkesutövning. Exempelvis finns regler om tystnadsplikt för advokater i rättegångsbalken (8 kap. 4 § första stycket).

I flera fall får tystnadsplikten ge vika för vittnesplikten. I rättegångsbalken uppställs dock vissa begränsningar i vittnesplikten genom det s.k. frågeförbudet (36 kap. 5 §). Frågeförbudet innebär att vissa särskilt angivna yrkeskategorier, t.ex. advokater och hälso- och sjukvårdspersonal, inte får höras som vittnen om något som på grund av deras ställning anförtrots dem eller de i samband därmed på annat sätt erfarit, med mindre än att det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det (36 kap. 5 § andra stycket). Riksdagen har nyligen beslutat att frågeförbudet ska utvidgas till att omfatta patentombud och deras biträden, dock endast såvitt avser patenträttsliga angelägenheter²¹. För rättegångsombud, biträden och försvarare gäller att de får höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det (36 kap. 5 § tredje stycket). Vissa begränsade undantag görs från förbudet (36 kap. 5 § fjärde stycket).

I medlingsdirektivet föreskrivs att medlare inte ska åläggas att vittna i domstolsförfaranden rörande privaträttsliga frågor (artikel 7.1). Genom att låta frågeförbudet omfatta även medlare fullgör Sverige sina skyldigheter enligt direktivet. Frågan är hur den närmare avgränsningen av förbudet bör utformas. Mot bakgrund av vittnespliktens starka ställning är det viktigt att frågeförbudet inte blir mer omfattande än vad som är nödvändigt. Medlingsdirektivets krav på att medlemsstaterna ska säkerställa att medlare inte åläggs att vittna om det som framkommit vid medlingen, bör mot denna bakgrund införlivas i svensk rätt på så sätt att de medlare som omfattas av tillämpningsområdet omfattas av frågeförbudet i fråga om uppgift som anförtrots

²¹ SFS 2010:1056, prop. 2009/10:202, bet. 2009/10:NU20, rskr. 2009/10:383.

medlaren eller biträdet för uppdragets fullgörande. Ett sådant frågeförbud föreslogs också av Utredningen om alternativa former för tvistlösning vid tingsrätt²². På samma sätt som gäller för flertalet kategorier som omfattas av frågeförbudet i 36 kap. 5 § RB och för samtliga kategorier i den paragrafens andra stycke bör frågeförbudet gälla såvida inte den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till vittnets hörande. Härigenom säkerställs att det som part sagt i förtroende till medlaren inte utan partens medgivande kommer fram under den fortsatta rättegången eller i en efterföljande rättegång.

Direktivet kräver endast frågeförbud eller motsvarande i efterföljande privaträttsliga tvister. Med hänsyn till ändamålen bakom skyddet och vittnespliktens betydelse för domstolsprocessen samt då medlare inte är en lika klart avgränsad krets som övriga kategorier som njuter förmån av frågeförbud, bör frågeförbudet begränsas till att gälla endast i efterföljande dispositiva tvistemål.

Vidare tillåter direktivet att ytterligare inskränkningar i frågeförbudet görs (se närmare avsnitt 5.7.1). Att, som medlingsdirektivet möjliggör, göra undantag för de fall då det är nödvändigt att röja innehållet i medlingsöverenskommelsen för att den ska kunna genomföras eller verkställas, kan ifrågasättas eftersom parterna måste vara överens för att en medlingsöverenskommelse ska kunna verkställas. Ett sådant undantag, som skulle innebära att medlaren kunde höras i verkställbarhetsförfarandet och i verkställighetsprocessen, skulle också onödigt komplicera dessa förfaranden och bör därför inte införas i svensk rätt. Något behov av andra inskränkningar synes i nuläget inte finnas. På samma sätt som gäller för övriga kategorier i 36 kap. 5 § andra stycket RB bör dock föreskrivas att medlaren får höras som vittne om det är ”medgivet i lag”. Härigenom öppnas för ytterligare inskränkningar om det skulle befinnas nödvändigt. Sådana inskränkningar måste dock vara förenliga med direktivet.

²² SOU 2007:26.

Frågeförbud för biträden

Liksom för övriga yrkeskategorier som omfattas av frågeförbudet och i enlighet med vad som föreskrivs i direktivet bör förutom medlaren även dennes biträden omfattas av frågeförbudet. Dessa får ju i de flesta fall tillgång till samma information som medlaren. I direktivet anges att även andra personer som bistått vid medlingen omfattas i den utsträckning de tagit del av sådana uppgifter. Att inkludera ytterligare personer i frågeförbudet innebär ett avsteg från hur frågeförbudet är uppbyggt. Motsvarande behov kan förstås finnas för övriga kategorier som omfattas av förbudet. I den mån en advokats sekreterare genom upprättande av ett dokument får kännedom om information som omfattas av advokatens frågeförbud bör det dock inte vara möjligt att kringgå frågeförbudet genom att åberopa sekreteraren som vittne. Detta är en outtalad förutsättning för regelns tillämpning och det bedöms därför inte finnas något behov av att för just medling uttryckligen omfatta dessa personkategorier i förbudsregleringen.

Skiljeförfaranden

Medlingsdirektivet föreskriver även att medlare inte ska åläggas att vittna i skiljeförfaranden (artikel 7.1). I skiljeförfaranden finns det ingen skyldighet att vittna. Det behövs därför inget frågeförbud. En part kan visserligen i ett skiljeförfarande begära vittnesupptagning vid domstol. I ett sådant fall blir dock reglerna om frågeförbud i rättegångsbalken tillämpliga.

5.7.4 Tystnadsplikt för medlaren

Förslag: För medlare och deras biträden vid privat medling ska en regel om tystnadsplikt införas. För medlare och deras biträden i mål vid domstol eller hyres- och arrendenämnd ska sekretess gälla, om part gjort förbehåll om det.

Skälen för förslaget

Privat medling

Som nämns ovan kräver direktivet endast att medlingens konfidentiella karaktär skyddas genom att medlaren inte ska behöva vittna om information som framkommer till följd av eller i samband med ett medlingsförfarande. Ingenting hindrar dock medlemsstaterna från att föreskriva mer långtgående åtgärder för att skydda sekretessen vid medling.

Utformningen av frågeförbudet i 36 kap. 5 § RB kan ge intryck av att förbudet bara kan uppställas om personerna är ålagda en tystnadsplikt utom rätta. Så är dock inte fallet, utan bestämmelsen innehåller en direkt och omedelbar reglering av frågeförbudets omfattning²³. Frågan är om det för medling som äger rum i Sverige finns behov av en tystnadsplikt vid sidan av den som föreslås gälla i vittnessituationen. En sådan tystnadsplikt finns för två fall av nu existerande utomrättslig medling; medling i Medlingsinstitutets regi i vissa arbetsrättsliga tvister och medling enligt lagen (1980:612) om medling i vissa upphovs-rättstvister.

Såväl uppförandekoder och etiska koder för medlare som förekommande medlingsregler samt UNCITRAL:s modellag och Europarådets medlingsrekommendation ålägger medlaren att iaktta konfidentialitet. (Ibland omfattar konfidentialiteten till och med den omständigheten att förfarandet har ägt rum.) Konfidentialiteten bidrar typiskt sett till att skapa en förtrolig situation. Generellt sett finns det ett samband mellan parternas

²³ Fitger, Rättegångsbalken, s. 36:21.

visshet att de öppet kan lägga fram uppgifter i förtrolighet och en framgångsrik medling. Detta talar för att i lag föreskriva en tystnadsplikt för medlare.

Det kan dock vara vanskligt att särreglera tystnadsplikten hos medlare utan att samtidigt överväga tystnadsplikten i skiljeförfarande. För ett sådant förfarande finns ingen lagfäst tystnadsplikt. Skiljemännen anses dock ha en tystnadsplikt som följer av förfarandets konfidentiella natur²⁴. Ett skiljeförfarande syftar dessutom till ett slutligt bindande avgörande. Den tvistefråga som är under prövning i skiljeförfarandet kan inte komma under förnyad prövning annat än i ett offentligt klanderförfarande. Allt förekommande material är känt för samtliga parter. Det intresse som finns att hemlighålla uppgifter avser relationen till tredje man. Även medling syftar till en lösning av tvisten men det finns också en möjlighet att det blir en fortsatt process. Vid medling lämnar part uppgifter till medlaren som han eller hon inte vill ska komma till motpartens kännedom eller ska kunna återopas vid en eventuell efterföljande process. Part kan alltså ha ett intresse av att hemlighålla uppgifter också i förhållande till motparten. Det kan på grund härav sägas finnas ett större behov av en författningsreglerad tystnadsplikt vid medling än vid skiljeförfarande.

Det kan emellertid ifrågasättas om det verkligen finns behov av lagstiftning för att säkerställa konfidentialitet i detta hänseende. Det finns ju alltid en möjlighet att avtala om tystnadsplikt. Det viktigaste måste trots allt vara att uppgifter inte kan lämnas i en efterföljande domstolsprocess. Risken att medlaren i andra sammanhang sprider uppgifter får bedömas som låg bl.a. eftersom en sådan medlare skulle riskera att inte erhålla ytterligare uppdrag. För en lagfäst tystnadsplikt talar dock att det ger parterna en ökad säkerhet innan medling spridit sig i större kretsar och när kunskapen om olika medlare fortfarande är låg samt att det på så sätt kan öka förtroendet för medlingen och stimulera användandet av medling.

²⁴ Se bl.a. SOU 1995:65 s. 186 och Heuman, Skiljemannarätt, s. 30 och 37.

Vid en samlad bedömning och i syfte att ytterligare stärka förfarandets konfidentiella natur på sätt medlingsdirektivet föreskriver bör medlaren åläggas en i lag reglerad tystnadsplikt. Att införa en tystnadsplikt ligger i linje med befintliga instrument och uppförandekoder. Tystnadsplikten bör omfatta vad medlaren fått kännedom om under medlingen. Även biträde till medlaren bör åläggas en sådan tystnadsplikt. Tystnadsplikten bör innebära att medlaren inte obehörigen får röja eller använda vad han eller hon har fått kännedom om i samband med medlingen. Ett behörigt röjande eller användande föreligger om parterna medger annat eller annat följer av lag. En lagstadgad tystnadsplikt blir straffsanktionerad enligt 20 kap. 3 § första stycket brottsbalken om brott mot tystnadsplikten. Bestämmelsen om tystnadsplikt bör tas in i den nya lagen om medling i vissa privaträttsliga tvister (jfr avsnitt 5.9).

Medling vid domstol och hyres- och arrendenämnd

Frågor om tystnadsplikt och handlingssekretess i det allmännas verksamhet regleras i offentlighets- och sekretesslagen. Till det allmännas verksamhet hör medling i hyres- och arrendenämnd samt medling i dispositiva tvistemål i allmän domstol (och genom hänvisning medling i Arbetsdomstolen). Bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen gäller såväl för myndigheten som sådan som för bl.a. anställda och uppdragstagare vid myndigheten (2 kap. 1 § OSL). Medlare som förordnas med stöd av 42 kap. 17 § RB synes gå in under definitionen uppdragstagare hos myndighet²⁵. Medling i hyres- och arrendenämnd utförs av ett hyresråd, dvs. en anställd vid myndigheten.

De skäl som anförs till stöd för en tystnadsplikt i fråga om privat medling gör sig gällande också i förhållande till medling i det offentliga verksamheten. I sistnämnda fall måste det dock göras en intresseavvägning mellan sekretessintresset och insyns-

²⁵ Jfr prop. 1979/80:2 del A s. 126.

intresset. Det måste också övervägas om befintlig sekretessreglering är tillräcklig.

En medlare som är anställd eller uppdragstagare hos myndighet har tystnadsplikt i fråga om sådan uppgift som är sekretessbelagd enligt offentlighets- och sekretesslagen. Sekretess gäller hos domstol i dess rättskipande eller rättsvårdande verksamhet för uppgift om en myndighets eller en enskilds affärs- eller driftförhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider avsevärd skada om uppgiften röjs (36 kap. 2 § OSL). Medling kan dock inte anses vara sådan rättskipande eller rättsvårdande verksamhet, vilket innebär att den nämnda sekretessbestämmelsen inte gäller i detta fall. Det utrymme som därmed kan finnas att i medlingssammanhang sekretessbelägga en uppgift som part lämnar är begränsat till när det i det enskilda fallet finns någon annan sekretessbestämmelse som är tillämplig.

Medling av det slag som avses i medlingsdirektivet bygger bl.a. på synsättet att det ska vara möjligt för en part i medlingsförfarandet att lämna uppgifter till medlaren utan att dessa uppgifter behöver bli kända för motparten eller för allmänheten. För att uppnå ett förtroligt förhandlingsklimat, vilket i många fall är en grundläggande förutsättning för att medlingen ska bli framgångsrik, kan de möjligheter som den nuvarande sekretessregleringen ger att hemlighålla uppgifter som lämnas till en medlare inte anses tillräckliga.

Som anføres i avsnitt 5.7.2 om förhandlingsoffentlighet gör sig inte intresset av offentlighet gällande på samma sätt vid medling som vid dömande verksamhet. Det bör mot denna bakgrund införas en bestämmelse om sekretess som träffar medling som sker vid domstol och hyres- och arrendenämnd.

När det gäller den närmare utformningen av en sådan bestämmelse ligger det nära till hands att utgå från vad som gäller för medling i arbetstvister. I sådana fall gäller sekretess för uppgift som en part i en arbetstvist har lämnat till en medlare eller till Medlingsinstitutet, om uppgiftslämnaren har gjort förbehåll om detta (36 kap. 3 § OSL). Även om det innebär en begränsning i förhållande till vad som gäller vid privat medling

framstår det som rimligt att det liksom vid medling i arbetstvister krävs att uppgiftslämnaren gjort förbehåll om det för att sekretess ska gälla. Denna konstruktion säkerställer att det inte uppkommer någon oklarhet om vilka uppgifter från en part som medlaren ska få föra vidare och vilka han eller hon är skyldig att hålla för sig själv samt att inte uppgifter i onödan omfattas av sekretess. Även i övrigt bör bestämmelsen utformas på samma sätt som den om sekretess vid medling i arbetstvister. Detta innebär att sekretessen bör gälla utan skaderekvisit. Det innebär vidare att det bör göras undantag från den s.k. generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL om att sekretessbelagda uppgifter i viss utsträckning får lämnas till annan myndighet. Sekretesstiden för uppgifter i allmänna handlingar bör i enlighet med vad som gäller för uppgift vid medling i arbetstvister gälla i högst 20 år.

Att införa en bestämmelse om sekretess för medling i domstolsförfarande vid sidan av bestämmelsen i 36 kap. 3 § OSL om motsvarande sekretess för medling i arbetstvister riskerar att medföra en i vart fall i viss utsträckning överlappande sekretessreglering när medling sker i en arbetstvist i tingsrätt eller Arbetsdomstolen. Det finns mot den bakgrunden anledning att överväga om dessa bestämmelser bör jämkas samman och att skapa en för medling gemensam sekretessreglering. Det är dock svårt att inom ramen för denna promemoria överblicka konsekvenserna av en sådan ordning. Något förslag om detta läggs därför inte fram i denna promemoria.

Som framgår ovan innebär sekretess såväl handlingssekretess som tystnadsplikt. Den rätt att meddela och offentliggöra uppgifter som följer av 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen (TFL) och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) har som huvudregel företräde framför tystnadsplikten. Nämnda rätt har aldrig företräde framför handlingssekretessen (7 kap. 3 § första stycket 2 och 5 TF samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § 2 YGL). I ett antal fall har emellertid bestämmelser om tystnadsplikt företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. I dessa fall är således rätten att meddela och offentliggöra uppgifter helt inskränkt. Exempelvis har den

tystnadsplikt som gäller vid medling i arbetstvister företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter (36 kap. 8 § OSL).

Normalt tar alltså rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen över sekretessen. Är det fråga om en uppgift som har lämnats i en förtroendesituation och inte vid myndighetsutövning bör dock rätten att meddela och offentliggöra uppgifter normalt vara utesluten. Det kan också finnas större anledning att överväga undantag från rätten att meddela och offentliggöra uppgifter i fråga om sekretessbestämmelser utan skaderekvisit.²⁶ I detta fall syftar sekretessen till att skydda förtrolig information. Den föreslagna sekretessbestämmelsen saknar dessutom skaderekvisit. I likhet med vad som gäller för uppgifter som en part lämnar till medlare i arbetstvister, bör den tystnadsplikt som följer av den föreslagna nya sekretessbestämmelsen ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

5.7.5 Tystnadsplikt och åberopandeförbud för parterna

Bedömning: Det bör inte införas bestämmelser om tystnadsplikt eller åberopandeförbud för parterna.

Skälen för bedömningen

Tystnadsplikt

UNCITRAL:s modellag och Europarådets rekommendation, men inte medlingsdirektivet, innehåller en allmän bestämmelse om konfidentialitet som träffar också parterna.

Det finns mot denna bakgrund anledning att överväga om det finns ett särskilt behov av att säkerställa att parterna inte för vidare uppgifter som framförts under medlingen. Någon motsvarande lagfäst tystnadsplikt för parter i en domstolsprocess

²⁶ Jfr prop. 2009/10:56 s. 26 f.

finns inte. En part som får ta del av sekretessbelagda uppgifter om motparten exempelvis vid en domstolsförhandling som hålls inom stängda dörrar har ingen skyldighet att hålla dessa uppgifter hemliga, såvida inte rätten förordnar om yppandeförbud enligt 5 kap. 4 § RB. Inte heller vid andra utomrättsliga förfaranden finns någon lagreglerad tystnadsplikt för parterna. När det gäller skiljeförfarande har Högsta domstolen uttalat att parterna är bundna av tystnadsplikt endast om de har träffat avtal om det (NJA 2000 s. 538). Som anförs i avsnitt 5.7.4 är det vid medling framför allt fråga om parts egna uppgifter till medlaren som han eller hon inte vill ska komma till motpartens kännedom. Parten bör själv kunna avgöra om han eller hon vill åberopa dessa förhållanden efter avslutad medling. Några andra uppgifter av betydelse finns sällan och behovet av en lagstadgad tystnadsplikt för parterna kan därför ifrågasättas.

Det går självklart inte att utesluta att part även för motparten avslöjar känsliga uppgifter i syfte att föra medlingen framåt. Om parterna i ett enskilt fall skulle ha ett särskilt behov av att säkerställa att uppgifter inte förs vidare har de möjlighet att träffa ett avtal om ömsesidig tystnadsplikt. En sådan lösning stämmer väl överens med utgångspunkten att enskilda parter i förhållande till varandra själva bör få disponera över offentlighet och sekretess rörande sina mellanhavanden²⁷. Medlaren bör i medlingsförfarandets inledningsskede förvissa sig om att parterna är införstådda med förutsättningarna för förfarandet. Han eller hon bör då kunna uppmärksamma parterna på vad som gäller i fråga om tystnadsplikt så att parterna kan träffa ett sådant avtal om de önskar det. Ett sådant avtal har i sig inga rättsverkningar i den utsträckning det inte rör företagshemligheter²⁸, eftersom det straffrättsliga skyddet är begränsat till sådana hemligheter. Det kan dock lösas genom att parterna tar in en skadeståndsklausul i avtalet. Sådana avtal förekommer i olika medlingsinstituts regler.

²⁷ Jfr Fahlbeck, Företagshemligheter, konkurrensklausuler och yttrandefrihet, 1992, s. 55.

²⁸ SOU 1995:65 s. 182 f. med hänvisningar.

Med hänsyn till det anförda och då medlingsdirektivet inte uppställer något krav på tystnadsplikt, bör det inte införas någon lagfäst tystnadsplikt för parterna i ett medlingsförfarande.

Åberopandeförbud

Ett sätt att ytterligare stärka medlingens konfidentialitet, som tas upp av Utredningen om alternativa former för tvistlösning vid tingsrätt (SOU 2007:26), är att införa ett förbud för en part att i en senare behandling av saken, utan motpartens samtycke, åberopa medgivanden och andra uppgifter som denne har lämnat under medlingsförfarandet. Syftet med ett sådant åberopandeförbud är att säkerställa att det som har sagts under medlingen inte förs fram i processen. Ett sådant förbud rimmar dock illa med den för svensk processrätt grundläggande principen att rätten efter en samvetsgrann prövning av allt som förekommit ska avgöra vad som i målet är bevisat (35 kap. 1 § RB). Det framstår mot den bakgrunden som mycket tveksamt att för denna situation införa ett åberopandeförbud. Om uppgifter som hänför sig till ett tidigare medlingsförfarande förs in i processen av en part får rätten i stället på sedvanligt sätt bedöma relevansen och bevisvärdet av uppgifterna. En uppgift t.ex. om att en part har lämnat ett visst förlikningsbud under ett medlingsförfarande kan inte annat än undantagsvis antas komma att tillmätas någon betydelse vid en materiell prövning av tvisten. Avsaknaden av ett åberopandeförbud bedöms därför inte försvaga parternas vilja att engagera sig i medling.

Ytterligare en faktor som bör beröras i sammanhanget är att en advokat har en skyldighet att förtiga vad han eller hon får kännedom om i sin yrkesutövning när god advokatsed kräver detta (8 kap. 4 § RB). Enligt de vägledande reglerna om god advokatsed får en advokat inte utan motpartens samtycke i ett rättsligt förfarande yppa av denne framfört förlikningserbjudande (5.7 Vägledande regler om god advokatsed). Det skulle kunna hävdas att avsaknaden av ett åberopandeförbud innebär att den

som har en advokat som ombud hamnar i ett sämre läge än övriga aktörer i medlingsförfarandet och att en sådan ordning snedvrider konkurrensen till förmån för icke-advokater som ombud. Med den i denna promemoria intagna ståndpunkten om betydelsen av sådana åberopanden saknar denna omständighet dock avgörande betydelse.

Mot den angivna bakgrunden bör det inte införas något åberopandeförbud i fråga om vad som förekommit under medlingen.

5.8 Informationsåtgärder m.m.

Bedömning: Domstolsverket bör ges i uppdrag att tillhandahålla information om medling som tvistlösningsform och om förekomsten av uppförandekoder för medlare. Verket bör dessutom tillhandahålla en förteckning över medlare som genomgått utbildning som lett till certifiering eller motsvarande.

Skälen för bedömningen: Direktivet innehåller ett antal bestämmelser som syftar till att säkerställa kvaliteten på medlingsverksamheten och att öka kunskapen om medling som tvistlösningsmetod. Medlemsstaterna ska uppmuntra medlare och organisationer som erbjuder medlingstjänster att utarbeta och ansluta sig till frivilliga uppförandekoder och andra effektiva mekanismer för kvalitetskontroll av medlingstjänster (artikel 4.1). Medlemsstaterna ska vidare uppmuntra till grundutbildning och fortbildning av medlare för att säkerställa att medlingen utförs på ett effektivt, opartiskt och kompetent sätt i förhållande till parterna (artikel 4.2, jfr även beaktandesats 16 och 17). Medlemsstaterna ska vidare uppmuntra att information om hur man kontaktar medlare och organisationer som erbjuder medlingstjänster finns tillgänglig för allmänheten, särskilt på Internet (artikel 9). En domstol där talan har väckts får, om det är lämp-

ligt, uppmana parterna att använda medling eller att delta i ett informationsmöte om medling (artikel 5).

Att det sker en ökad information om medling är positivt och bedöms bidra till ett ökat förtroende för medlingen som tvistlösningsmetod. Svenska studier såvitt avser sådan medling som domstol beslutar om visar att en av anledningarna till att medling inte används oftare är att det är ett alternativ som är okänt och därför inte ens blir föremål för överväganden²⁹. För information om medling kommer den europeiska e-juridikportalen på Internet att vara en naturlig källa³⁰. Portalen innehåller information om bl.a. nationella rättsliga förfaranden. Syftet med portalen är att bl.a. förbättra medborgarnas tillgång till rättsväsendet. Även det europeiska privaträttsliga nätverket (EJN) tillhandahåller på sin hemsida information om nationell lagstiftning på privaträttens område och i synnerhet sådan som grundar sig på EU-rättsliga instrument³¹. Det kan vidare antas att de medlingsaktörer som finns i anslutning till införlivandet av medlingsdirektivet ser en ökad marknad för medling och därmed intensifierar sin marknadsföring. Redan nu tillhandahåller flera medlingsaktörer sådan information. Dessutom tillhandahåller föreningen Svenskt forum för medling och konflikthantering information i aktuella hänseenden. Föreningens syfte är att vara en mötesplats för alla som arbetar med eller är intresserade av medling. Föreningen verkar bl.a. för att medling som konflikthanteringsmetod utvecklas och sprids i Sverige. Direktivets krav på att information om medlingstjänster finns tillgänglig får därmed anses uppfyllt när det gäller privat medling.

Även åtgärder för att säkerställa kvaliteten i medlingsförfarandet är välkomna. I Sverige bedrivs det redan ett arbete i privata aktörers regi i syfte att säkerställa kvaliteten på medlingsförfarandet, t.ex. genom utbildning och medlingsregler. Det får förutsättas att medlingsaktörerna själva tar initiativ till de ytterligare informationsinsatser som kan anses erforderliga för att

²⁹ SOU 2007:26 s. 95 f.

³⁰ <https://e-justice.europa.eu>.

³¹ <http://ec.europa.eu/civiljustice>.

informera om förekommande uppförandekoder utan någon särskild åtgärd från det allmännas sida.

Nu nämnda åtgärder kommer också sådan medling som domstol eller hyres- och arrendenämnd beslutar om tillgodo. För att sprida kunskap om att det finns en möjlighet att använda sig av medling inom ramen för ett tvistemål och om hyres- och arrendenämndernas medlingsverksamhet, bör Domstolsverket ges i uppdrag att informera om medling. I syfte att ytterligare hjälpa parterna i deras val av medlare och att främja kvaliteten på medlingsverksamheten är det också lämpligt att Domstolsverket i anslutning härtill informerar om förekomsten av uppförandekoder, främst den europeiska uppförandekoden, för medlare. Domstolsverket bör vidare tillhandahålla en förteckning över medlare som genomgått utbildning som leder till certifiering eller motsvarande. Denna information kan också vara till nytta för aktörerna och användarna av privat medling.

När det gäller möjligheten för domstolarna att uppmana parter att använda sig av medling (artikel 5) uppfyller Sverige vad som föreskrivs i direktivet genom regler i 42 kap. 6 och 17 §§ RB. Enligt den förra paragrafen syftar förberedelsen i ett tvistemål till att klarlägga bl.a. om det finns förutsättningar för förlikning eller annan samförståndslösning. I 42 kap. 17 § anges de närmare förutsättningarna för när förlikning respektive medling ska komma i fråga i dispositiva tvistemål. Rätten ska, i den mån det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förliks eller på annat sätt uppnår en samförståndslösning. Om det i ett mål där förlikning om saken är tillåten med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan rätten förordna en medlare och förelägga parterna att inställa sig till ett sammanträde inför medlaren.

5.9 Författningstekniska frågor

Förslag: Medlingsdirektivet ska genomföras i Sverige genom en ny lag om medling i vissa privaträttsliga tvister samt genom tillägg i rättegångsbalken, utskökningsbalken, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna.

Skälen för förslaget: Det finns inte någon sammanhållen reglering av frågor som rör medling i dispositiva tvister. Bestämmelser om medling i tvistemål och mål vid hyres- och arrendenämnd finns i respektive förfarandelag, dvs. rättegångsbalken och lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder. Bestämmelser om verkställbarhet och verkställighet av överenskommelser som träffats i ett dispositivt tvistemål finns i rättegångsbalken och utskökningsbalken (17 kap. 6 § RB samt 3 kap. 1 och 13 §§ UB). Till stor del är dock medlingsinstitutet oreglerat.

Varken alternativet att ta in samtliga nya bestämmelser i förfarandelagarna eller alternativet att ta in dem i en ny lag framstår som lämpligt. Ingen av de befintliga förfarandelagarna kan på ett naturligt sätt omfatta samtliga bestämmelser om privat svensk och utländsk medling samtidigt som flera av de bestämmelser som föreslås rör frågor som redan har en samlad reglering.

I syfte att skapa ett så överskådligt regelverk som möjligt bör, som anges i avsnitt 5.1, bestämmelserna ingå i en ny lag, om inte bestämmelserna har sitt sammanhang i befintlig lag. Det sistnämnda gäller bestämmelserna om förhandlingsoffentlighet, sekretess och frågeförbud, som såvitt avser mål vid hyres- och arrendenämnd och domstol bör tas in i rättegångsbalken, lagen om arrendenämnd och hyresnämnd respektive offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), bestämmelserna om stadfästelse av överenskommelse i mål vid hyres- och arrendenämnd, som bör tas in i lagen om arrendenämnder och hyresnämnder, samt

bestämmelserna om verkställighet, som bör tas in i utsökningsbalken.

Övriga lagbestämmelser bör tas in i en ny särskild lag. I den nya lagen om medling, som omfattar annan medling än sådan som domstol och hyres- och arrendenämnd beslutar om, bör det finnas definitioner som bestämmer lagstiftningens tillämpningsområde samt bestämmelser om tystnadsplikt, medlingens inverkan på talefrister och verkställbarhetsförklaring. Frågor om preskription regleras dels i speciallagstiftningen, dels i den subsidiärt tillämpliga preskriptionslagen. För att träffa också medling i tvister som omfattas av specialpreskription, bör den föreslagna regeln om medlingens inverkan på preskriptionstider tas in i den nya lagen.

Bestämmelser om avgift i ärende om verkställbarhetsförklaring bör tas in i förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna.

6 Ikraftträdande m.m.

Förslag: De föreslagna författningsändringarna ska träda i kraft den 21 maj 2011.

De nya bestämmelserna om verkställbarhetsförklaring ska tillämpas endast på medlingsöverenskommelser som ingåtts efter ikraftträdandet.

Skälen för förslagen: Enligt artikel 12 i medlingsdirektivet ska medlemsstaterna sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att införliva direktivet senast den 21 maj 2011. Författningsändringarna bör därför träda i kraft den dagen.

När det gäller ändringar i den processrättsliga lagstiftningen följer av allmänna processrättsliga principer att nya processuella regler blir tillämpliga omedelbart. Det innebär att nya regler ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen trätt i kraft. Exempelvis gäller det föreslagna frågeförbudet också sådant som har förekommit före ikraftträdandet om vittnesförhöret äger rum efter det att lagen har trätt i kraft. De nya reglerna rubbar dock inte det processuella läge som redan har uppstått vid ikraftträdandet.

Förfarandet för verkställbarhetsförklaring är ett helt nytt förfarande. Införandet av en möjlighet att få medlingsöverenskommelser förklarade verkställbara bidrar till att höja medlingens attraktionskraft och därmed till att parter använder medling i ökad utsträckning. I de fall parter har deltagit i medling före lagens ikraftträdande har de gjort det med vetskap om och kanske t.o.m. förutsättningen att överenskommelsen inte kan

förklaras verkställbar. Den medling som begärs verkställbar efter lagens ikraftträdande kan däremot antas ha skett med lagens krav i åtanke. Mot den angivna bakgrunden bör förfarandet endast tillämpas på medlingsöverenskommelser som träffats efter lagens ikraftträdande. En övergångsbestämmelse av denna innebörd bör därför införas.

När det gäller bestämmelserna om preskriptionsavbrott och medlingens inverkan på talefrister framstår det som ändamålsenligt att de gäller också för fordringar som uppkommit före lagens ikraftträdande. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte i dessa delar.

7 Ekonomiska och andra konsekvenser

Bedömning: De föreslagna författningsbestämmelserna bedöms inte medföra några kostnadsökningar för det allmänna, enskilda eller företag.

Skälen för bedömningen

Konsekvenser för det allmänna

I promemorian föreslås åtgärder som syftar till en ökad användning av medling som tvistlösningsmetod, bl.a. genom att medling ges vissa rättsverkningar. Det föreslås en möjlighet att begära verkställbarhetsförklaring av medlingsöverenskommelser. Vidare föreslås bestämmelser om tystnadsplikt och frågeförbud för medlare och dennes biträde samt bestämmelser om medlingens inverkan på preskriptionstider och talefrister.

Att parterna frivilligt kommer överens är positivt. Det innebär att en domstolsprocess kan undvikas eller, om överenskommelsen ingås i ett pågående mål, bli mindre omfattande. Därmed minskar kostnaderna för domstolarna. I många fall kan också verkställighetsåtgärder undvikas eftersom fullgörelse sker frivilligt. Därmed minskar kostnaderna för exekutionsväsendet.

Det kommer dock att finnas fall där parterna vill ha myndighets bistånd med verkställighet. De kommer då att kunna begära en verkställbarhetsförklaring. För en sådan ansökan ska det tas ut en avgift. Möjligheten att begära verkställbarhetsförklaring

innebär att domstolarna tillförs en ny ärendegrupp. Det kan inte förutses hur många nya ärenden som kommer att behöva handläggas årligen vid domstolarna. Med hänsyn till att medling bygger på att parterna ska komma överens bedöms behovet av att ansöka om verkställbarhetsförklaring vara litet. Dessutom måste parterna vara eniga om en ansökan om verkställbarhetsförklaring. På grund härav bedöms det inte vara fråga om annat än ett mindre antal ärenden. Handläggningen bedöms dessutom inte bli särskilt betungande, eftersom det främst är fråga om en formaliaprövning. Den ärendetillströmning som trots allt kan bli aktuell bedöms kunna kompenseras av den minskning av antalet tvistemål som bedöms bli följden av en ökad användning av medling. Totalt bedöms förslagen därför inte innebära någon kostnadsökning för tingsrätterna.

Tingsrättens avgöranden kommer att kunna överklagas till hovrätt. Eftersom parterna ska vara överens om en ansökan om verkställbarhetsförklaring kan antalet ärenden som överklagas förväntas bli försumbart.

Mot denna bakgrund görs bedömningen att handläggningen av ärendena om verkställbarhetsförklaring inte bör få några särskilda konsekvenser för de allmänna domstolarna.

När det gäller verkställighetsprövningen kommer verkställbarhetsförklaringarna att resultera i nya ärenden hos Kronofogdemyndigheten. Samtidigt kan det antas att det sker en i det närmaste motsvarande minskning av verkställighetsärenden avseende domar. Skillnaden bedöms bli försumbar. Hanteringen av ärenden om verkställighet av medlingsöverenskommelser bedöms därför inte få några särskilda konsekvenser för Kronofogdemyndigheten.

Övriga förslag i promemorian bedöms inte medföra några kostnader för berörda myndigheter.

Sammantaget bedöms förslagen inte medföra några kostnadsökningar för det allmänna.

Konsekvenser för enskilda och företag

Promemorians förslag gäller genomförande av ett EU-direktiv som ställer krav på att vissa regler ska finnas och därför begränsar utrymmet för alternativa lösningar. Det huvudsakliga syftet med direktivet är att öka attraktionskraften för medling som alternativ tvistlösningsform och att öka användningen av densamma. Att förbättra möjligheterna för parter att på egen hand lösa tvister är som nämns ovan förenat med flera fördelar.

Genom att införa en möjlighet att få en medlingsöverenskommelse förklarad verkställbar kan ett mer tidsödande och kostsamt domstols- eller skiljeförfarande undvikas och parterna kan snabbare lägga tvisten bakom sig. Genom att prövningen läggs på domstol möjliggörs verkställighet av överenskommelsen inom övriga EU, vilket gör det lättare för borgenärer att få betalt. Förfarandet är frivilligt och medför i sig inga kostnader för företag eller enskilda. Att vissa formkrav ställs upp vid en ansökan om verkställbarhetsförklaring och att en ansökningsavgift ska tas ut motiveras i avsnitt 5.5.4 av behovet att skapa en effektiv men samtidigt rättssäker hantering.

Sammantaget bedöms förslagen om verkställbarhetsförklaring inte medföra några kostnadsökningar i förhållande till kostnaderna för närvarande att erhålla en exekutionstitel. Inte heller i övrigt bedöms förslagen medföra några negativa kostnadskonsekvenser för enskilda eller företag.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om medling i vissa privaträttsliga tvister

Tillämpningsområde m.m.

1 § Denna lag gäller medling i privaträttsliga tvister där förlikning om saken är tillåten.

Lagen gäller dock inte sådan medling eller förlikning som sker i Sverige under handläggningen av ett mål eller ärende hos domstol, annan myndighet eller skiljenämnd. Lagen gäller inte heller förlikning i utländsk domstol.

Denna paragraf anger lagens sakliga tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.1, 5.3.3, 5.5.1 och 5.9.

Av *första stycket* framgår att lagen är tillämplig på tvister på privaträttens område. Privaträttslig tvist är ett autonomt begrepp. Den närmare innebörden av det begreppet bestäms alltså av EU-rätten. Det måste vidare vara fråga om en tvist där förlikning om saken är tillåten, dvs. en dispositiv tvist. I den mån det är fråga om en blandad tvist, dvs. en tvist med såväl dispositiva som indispositiva inslag, kan medling ske i den del som är dispositiv. Sådana tvister finns på t.ex. fastighetsrättens område. Exempel på tvister som inte omfattas av lagens tillämpningsområde är tvister om vårdnad om barn och om barns boende samt konkurrensrättsliga tvister. Däremot omfattas

exempelvis tvister om underhållsbidrag. De närmare gränserna mellan dispositiva och indispositiva tvister följer av den materiella rätten och regleras följaktligen inte inom ramen för de processuella bestämmelserna. När det gäller internationella tvister får det från fall till fall avgöras om motsvarande främmande tillämpliga lag är av sådant slag att förlikning inför svensk domstol skulle godtas. När det gäller statusfrågor, t.ex. frågor om vårdnad om barn, torde det svenska synsättet gälla även om tvisten saknar anknytning till Sverige. Gäller det däremot en ekonomisk-politisk reglering i en främmande stat saknas ofta anledning att låta tvingande regler påverka förlikningsmöjligheten i Sverige och därmed tillämpningsområdet för reglerna om medling.

Av *andra stycket* första meningen, som reglerar förhållanden i Sverige, framgår att medlings- och förlikningsverksamhet som bedrivs i mål eller ärende hos domstol, annan myndighet eller skiljenämnd inte omfattas av lagens tillämpningsområde. Bestämmelser om sådan medling, som gäller i stället för bestämmelserna i lagen, finns såvitt avser domstol i 42 kap. 17 § RB och såvitt avser hyres- och arrendenämnd i 1 § 1 och 4 § 1 lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder. Bestämmelser om verkställbarhet (stadfästelse) av medlingsöverenskommelser som tillkommit vid sådan medling finns i 17 kap. 6 § RB respektive i den föreslagna 22 a § lagen om arrendenämnder och hyresnämnder. Bestämmelser om sådan förlikningsverksamhet i Sverige som undantas från lagens tillämpningsområde finns i 42 kap. 6 och 17 §§ RB, 12 § lagen om arrendenämnder och hyresnämnder respektive 6 § 2 och 11 § lagen (1976:839) om Statens va-nämnd. Slutligen gäller lagen inte för förlikning som träffas och kan stadfästas i skiljeförfarande enligt 27 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande. Av andra meningen framgår att även utländsk domstols förlikningsverksamhet, dvs. den verksamhet som den för målet ansvarige domaren bedriver i syfte att få parterna att komma överens, undantas från lagens tillämpningsområde.

2 § I denna lag avses med

medling: ett strukturerat förfarande genom vilket två eller flera parter med hjälp av en tredje man (en medlare) frivilligt söker lösa en uppkommen tvist,

medlingsöverenskommelse: en skriftlig överenskommelse som är resultatet av en medling och som innefattar en förpliktelse för någon eller några av dem som ingått överenskommelsen.

Paragrafen innehåller definitioner. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.3 och 5.5.5.

Av paragrafen framgår att medling är ett strukturerat förfarande, som utförs med hjälp av en medlare och som syftar till en frivillig lösning av en uppkommen tvist. När det gäller kravet på struktur måste det generellt sett krävas ett avtal om medling, en inledande fas där medlaren förklarar hur förfarandet går till, en fas för aktiv medling och en avslutande fas där det, om medlingen lett till en överenskommelse, klargörs, lämpligen i skrift med hänsyn till möjligheten att få en medlingsöverenskommelse förklarad verkställbar, vad parterna kommit överens om. I övrigt får detta begrepp fyllas med innehåll i rättstillämpningen med beaktande av vilken typ av medling det är fråga om. Även om det talas om medlare i singularis finns det naturligtvis ingenting som hindrar att parterna tar hjälp av flera medlare. Att det ska vara fråga om en uppkommen tvist innebär bl.a. att sådana förhandlingar som syftar till att åstadkomma ett avtalsförhållande mellan parterna faller utanför tillämpningsområdet. Kravet på frivillighet innebär att medlaren inte får ha till uppgift att påtvinga parterna en lösning på deras tvist. Parterna måste alltså kunna välja att inte träffa en överenskommelse. Kravet på frivillighet utesluter inte att medlingen initierats eller beslutats av annan än parterna (jfr bl.a. 3 §) eller att medlaren är förhindrad att lägga fram förslag på en lösning av tvisten. Av definitionen följer att det inte spelar någon roll vad parterna väljer att kalla förfarandet. Det avgörande är att förfarandet syftar till en överenskommelse i parternas tvist.

En medlingsöverenskommelse definieras som en skriftlig överenskommelse som är resultatet av medling och som innefattar en förpliktelse för någon eller några av dem som har ingått överenskommelsen. Att medlingsöverenskommelsen ska innefatta en förpliktelse innebär att det ska vara fråga om en överenskommelse som typiskt sett kan verkställas. Exempelvis medlingsöverenskommelser som fastställer ett visst rättsförhållande mellan parterna faller därmed utanför definitionen.

3 § Medling ska vid tillämpning av denna lag anses inledd när

1. parterna har enats om medling efter det att en tvist uppkommit,
2. skyldighet att delta i medling har uppkommit enligt lag eller annan författning, eller
3. utländsk domstol har beslutat om medling eller uppmanat parterna att delta i medling.

Paragrafen anger när medling ska anses vara inledd. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.2 och 5.6.

Behov av att fastställa tidpunkten för en medlings inledande finns vid tillämpning av 5 § vid avgörande av om en talefrist eller preskriptionstid löper när medlingen avslutats och vid tillämpning av 6 § andra stycket vid fastställande av hemvist eller vanliga vistelseort när en ansökan görs om verkställbarhetsförklaring av en medlingsöverenskommelse som ingåtts utomlands, se kommentarerna till de paragraferna.

I *första punkten* anges att medling ska anses inledd när parterna har enats om att använda medling. En sådan överenskommelse måste ingås i tiden efter det att en tvist uppkommit. Detta innebär t.ex. att ett avtal om att medla i händelse av en framtida tvist inte utgör inledningen av en medling enligt denna lag, se även definitionen av medling i 2 §. Om det saknas ett avtal som visar att parterna enats kan normalt den tidpunkt då de vidtog särskilda åtgärder för att inleda medlingsförfarandet anses utgöra den dag parterna kommit överens i frågan.

Av *andra punkten* framgår att medling ska anses inledd när det föreskrivs i lag eller annan författning att medling ska ske.

Inom det tillämpningsområde lagen omfattar finns det i Sverige ingen författningsreglerad skyldighet att inleda medling utan bestämmelsen får betydelse framför allt vid medling som sker utomlands.

I *tredje punkten* anges att medling ska anses inledd när utländsk domstol har beslutat om medling eller uppmanat parterna att delta i medling. En domstol ska inom ramen för handläggningen av ett mål eller ärende ha hänvisat parterna till medling, antingen genom att fatta ett beslut om att parterna ska delta i medling eller genom att i en formaliserad ordning uppmana dem att på egen hand använda medling. Att en domstol fäster parternas uppmärksamhet på medling som alternativ eller efterfrågar om det kan finnas ett intresse hos parterna att använda medling är inte tillräckligt för att medling enligt denna bestämmelse ska anses inledd. Bestämmelsen omfattar inte beslut eller uppmaning av svensk domstol, se även 1 § andra stycket.

Tystnadsplikt

4 § En medlare och ett biträde till denne får inte obehörigen röja eller använda vad de har fått kännedom om i samband med en medling.

Paragrafen innehåller regler om tystnadsplikt. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.4.

Av paragrafen framgår att en tystnadsplikt ska gälla för uppgifter som medlaren och ett eventuellt biträde till denne får kännedom om i samband med medlingen. Med biträde avses en person som bistår medlaren i dennes uppdrag. Ett biträde kan t.ex. anlitas i tvister där det krävs särskild sakkunskap om medlaren själv inte besitter sådan sakkunskap.

Tystnadsplikten innebär att medlaren och dennes biträde, varken under medlingen eller efter det att uppdraget har slutförts, obehörigen får röja uppgifter som omfattas av tystnadsplikten. Detta innebär att en medlare och dennes biträde får lämna sådana uppgifter, eller på annat sätt använda dessa, endast

om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Med uttrycket ”i samband med en medling” avses vad som förekommit från det att medlaren fått uppdraget och inkluderar uppgifter som framkommit såväl vid ett medlingssammanträde som vid andra kontakter med parterna under medlingsuppdragets utförande. Om en medlare eller ett biträde till en medlare bryter mot den föreskrivna tystnadsplikten aktualiseras straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken om brott mot tystnadsplikt. Brott mot tystnadsplikten kan dessutom föranleda skadeståndsansvar.

Tystnadsplikten kompletterar det skydd för under medlingen lämnade uppgifter som följer av frågeförbudet i 36 kap. 5 § RB.

Medlingens inverkan på talefrister och preskriptionstider

5 § En talefrist eller en preskriptionstid som löper vid den tidpunkt medlingen inleddes och som gäller för den sak som medlingen avser löper ut tidigast en månad efter avslutad medling, om inte annat följer av Sveriges internationella åtaganden.

I paragrafen regleras medlingens inverkan på talefrister och preskriptionstider. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Av paragrafen framgår att den omständigheten att en part deltar i ett medlingsförfarande inte hindrar honom eller henne från att vid misslyckad medling väcka talan om saken på grund av att en talefrist löpt ut under medlingen. En part behöver således inte väcka talan under pågående medling för att vara bevarad sin rätt, utan har alltid en månad efter avslutad medling på sig att väcka talan. Har en talefrist löpt ut innan medlingen inleddes återuppväcks dock inte en sådan frist, utan bestämmelsen gäller endast talefrister som löper när medlingen inleds. När medling ska anses inledd regleras i 3 §. På motsvarande sätt riskerar en part som deltar i medling inte att en fordran preskriberas under pågående medling. En fordran som har preskriberats innan medlingen inleddes återuppväcks inte genom medlingen. Frågan om en fordran har preskriberats ska behandlas som en fråga om

saken (jfr Fitger, Rättegångsbalken, s. 34:6). Medling kan avslutas på olika sätt, t.ex. när medlaren finner att det inte längre finns skäl att fortsätta medlingen eller när en part underrättat medlaren om att han eller hon inte längre vill delta i medlingen. Det är upp till part att visa när medlingen har avslutats. Att den aktuella fristen eller tiden måste avse just den tvistefråga som föranlett medlingen innebär att eventuellt andra under medlingen senare inkomna sakfrågor inte omfattas och att de frister eller tider som löper för dessa inte förlängs, om inte medlingsuppdraget utvidgas till att omfatta dessa sakfrågor. För bestämmelsens tillämplighet saknar det betydelse var medlingen ägt rum.

Hänvisningen till Sveriges internationella åtaganden syftar på lag eller förordning som införlivar internationella avtal som innehåller bestämmelser om talefrister och preskriptionstider. Sådana författningar finns på transporträttens område. Ett exempel är 1974 års Atenkonvention om befordran till sjöss av passagerare och deras resgods som blivit EU-lagstiftning genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 392/2009 av den 23 april 2009 om transportörens skadeståndsansvar i samband med olyckor vid passagerarbefordran till sjöss. En konsekvens av detta undantag är att den som har en transporträttslig fordran bör uppmärksamma om den har sin grund i en internationell reglering eller inte för att undvika att fordran preskriberas eller en talefrist löper ut under pågående medling.

Verkställbarhetsförklaring

6 § En medlingsöverenskommelse får på ansökan förklaras verkställbar, om den innehåller en förpliktelse som kan föranleda verkställighet i Sverige (verkställbarhetsförklaring).

Har medlingsöverenskommelsen ingåtts utomlands gäller första stycket endast om vid den tidpunkt medlingen inleddes

1. samtliga parter hade sin hemvist eller vanliga vistelseort i Sverige eller

2. en av parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort i en annan medlemsstat i Europeiska unionen än den andra eller någon av de andra parterna och ingen av parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort i Danmark.

Hemvist fastställs i enlighet med artiklarna 59 och 60 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att förklara en medlingsöverenskommelse verkställbar. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.2 och 5.5.5.

Av *första stycket* framgår att en medlingsöverenskommelse som innehåller en förpliktelse för någon eller några av dem som ingått överenskommelsen får förklaras verkställbar. Av 2 § framgår att en sådan överenskommelse måste vara skriftlig. Om det finns skäl att bifalla ansökan sker det genom ett beslut om verkställbarhetsförklaring. För att en medlingsöverenskommelse ska förklaras verkställbar ska den kunna gå att verkställa i Sverige. Dessutom krävs enligt 7 § att parterna är överens om att verkställbarhetsförklaring ska meddelas. I prövningen ingår att avgöra om förutsättningarna enligt 2 § är uppfyllda, dvs. om överenskommelsen tillkommit genom sådan medling som avses i lagen. I prövningen ingår däremot inte att avgöra om medlingsöverenskommelsen utgör en materiellt riktig lösning av tvisten. Domstolen måste dock pröva om saken är sådan att förlikning därom är tillåten, jfr 1 § första stycket. Denna fråga regleras av den materiella lagstiftningen (jfr NJA II 1943 s. 210 såvitt avser stadfästelse av förlikningar i domstol). Domstolen måste också ta ställning till om det är fråga om sådan medling eller förlikning som faller inom lagens tillämpningsområde, jfr 1 § andra stycket. Verkställbarhet bör dessutom alltid vägras om överenskommelsens innehåll tydligt står i konflikt med grundläggande principer för rättsordningen, t.ex. pactum turpe eller ordre public. Ett annat skäl att vägra verkställighet är att ansökan avser en överenskommelse som fastställer ett visst rättsförhållande mellan

parterna eller att en viss händelse ska anses ha inträffat och alltså inte innefattar en förpliktelse (1 kap. 1 § UB). Av 3 kap. 13 § UB framgår att en medlingsöverenskommelse som har förklarats verkställbar verkställs som en lagakraftäggande dom.

Av *andra stycket* framgår att även vissa medlingsöverenskommelser som ingåtts utomlands kan förklaras verkställbara, närmare bestämt sådana där parterna har sin hemvist eller vanliga vistelseort i Sverige eller sådana där i vart fall två av parterna har sin hemvist eller vanliga vistelseort i olika medlemsstater inom EU. Ingen av medlemsstaterna får dock vara Danmark. Det är parternas hemvist eller vanliga vistelseort vid den tidpunkt medlingen inleddes som bestämmer tillämpningsområdet. När medling ska anses inledd regleras i 3 §. Det ankommer enligt 9 § första stycket 3 på sökanden att visa att det varit fråga om en sådan utländsk medlingsöverenskommelse som omfattas av tillämpningsområdet.

Av *tredje stycket* framgår att hemvist definieras i artiklarna 59 och 60 i Bryssel I-förordningen. Det innebär att frågan om en part har hemvist i en viss medlemsstat avgörs enligt den medlemsstatens lag. För juridiska personer finns i förordningen en uppräkningslista av vad som avses med den juridiska personens hemvist.

7 § En ansökan om verkställbarhetsförklaring görs av parterna i medlingsöverenskommelsen eller av någon eller några av dem, om övriga parter samtycker till att en förklaring meddelas.

Paragrafen reglerar vem som får ansöka om verkställbarhetsförklaring. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.4.

Av paragrafen framgår att det krävs att alla parter i medlingsöverenskommelsen är överens för att en verkställbarhetsförklaring ska kunna meddelas. Som utgångspunkt ska också ansökan göras av samtliga parter. Om endast en eller några av dem ansöker måste övriga samtycka till att en förklaring meddelas. Det ankommer på sökanden att visa att sistnämnd förutsättning är uppfylld, jfr 9 § andra stycket 3 om krav på ingivande av intyg

om samtycke i sådant fall. Om en part ångrar sitt samtycke under domstolsprövningen är kravet på att parterna ska vara överens inte längre uppfyllt. Det finns då inte längre förutsättningar att meddela en verkställbarhetsförklaring. Ansökan ska därmed avslås.

8 § En ansökan om verkställbarhetsförklaring görs hos den tingsrätt inom vars domkrets medlingsöverenskommelsen har ingåtts.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket, är Värmlands tingsrätt behörig domstol.

Paragrafen innehåller regler om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.2.

Av *första stycket* framgår att styrande för domstolens behörighet är den ort där medlingsöverenskommelsen har ingåtts. Normalt bör denna ort framgå av överenskommelsen. Om så inte är fallet, finns det i allmänhet inte anledning att ifrågasätta sökandens uppgift om var den ingicks.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket framgår av *andra stycket* att Värmlands tingsrätt är behörig domstol. Denna bestämmelse torde endast bli tillämplig om medlingsöverenskommelsen har ingåtts utomlands.

9 § En ansökan om verkställbarhetsförklaring ska vara skriftlig och innehålla

1. uppgift om sökandens namn och adress samt motsvarande uppgifter för övriga parter i medlingsöverenskommelsen,
2. uppgift om ombuds namn och adress,
3. uppgift om parternas hemvist eller vanliga vistelseort vid den tidpunkt medlingen inleddes, om medlingsöverenskommelsen har ingåtts utomlands, samt
4. en beskrivning av tvisten och den medling som har lett till överenskommelsen.

Till ansökan ska bifogas

1. medlingsöverenskommelsen i original eller bestyrkt kopia,

2. intyg från medlaren att han eller hon har medlat mellan parterna och att medlingsöverenskommelsen är resultatet av denna medling, samt

3. intyg från de parter i medlingsöverenskommelsen som inte är sökande att de samtycker till att verkställbarhetsförklaring meddelas.

Sökanden ska betala föreskriven ansökningsavgift.

I paragrafen regleras vad en ansökan om verkställbarhetsförklaring ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.4.

I *första stycket* anges vilken information som ska framgå av själva ansökan. I lagtexten talas genomgående om sökanden, men det finns inget som hindrar att flera parter är sökande. Kravet på uppgift om namn och adress även till parter som inte är sökande är av betydelse för att avgöra om samtliga parter i medlingsöverenskommelsen samtycker till att verkställbarhetsförklaring meddelas (jfr 7 §) samt för tillämpningen av bestämmelsen i 10 § som föreskriver att alla parter till medlingsöverenskommelsen ska underrättas om beslut i fråga om verkställbarhetsförklaring. Med adress avses inte bara postadress utan också annan adress som part kan nås på t.ex. e-postadress. Kravet på att sökanden, om medlingsöverenskommelsen har ingåtts utomlands, ska lämna uppgift om parternas hemvist är av betydelse för att fastställa att förutsättningar finns att meddela en verkställbarhetsförklaring i Sverige (jfr 6 § andra stycket och kommentaren till den paragrafen). Vidare ställs krav på att ansökan ska innehålla en beskrivning av tvisten och medlingen. Hur utförlig denna information behöver vara får avgöras från fall till fall. Rätten ska på grundval av denna information och det intyg från medlaren som ska ges in enligt andra stycket 2 kunna bedöma om medlingen är en sådan tvist som anges i 1 § första stycket och om det är fråga om en verkställbar överenskommelse. Beskrivningen är även av betydelse för att avgöra om medlingen uppfyller kraven på en sådan enligt 2 §.

Av *andra stycket* framgår vilka handlingar som ska bifogas ansökan. Det är överenskommelsen samt intyg från såväl medlaren som de parter som inte är sökande. Ett separat intyg

behöver inte inges om samtycket är intaget i den skriftliga överenskommelsen.

I *tredje stycket* anges att föreskriven ansökningsavgift ska betalas av den som ansöker om verkställbarhetsförklaring. Närmare bestämmelser om avgiften finns i förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna.

10 § Domstolen ska underrätta samtliga parter i medlingsöverenskommelsen om beslut i fråga om verkställbarhetsförklaring.

Paragrafen innehåller en underrättelseskyldighet för domstol som fattat beslut i fråga om verkställbarhetsförklaring. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.6.

Av paragrafen framgår att samtliga parter till medlingsöverenskommelsen ska underrättas om domstolens beslut i fråga om verkställbarhetsförklaring. Med detta avses det slutliga beslutet i sak. För att möjliggöra detta föreskrivs i 9 § att ansökan om verkställbarhetsförklaring ska innehålla uppgift om och kontaktuppgifter till alla parter i medlingsöverenskommelsen. Paragrafen kompletterar bestämmelserna i 30 § ÄL och 26 § förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m.

11 § Vid domstols handläggning av ärenden om verkställbarhetsförklaring gäller i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

I paragrafen regleras vilka processrättsliga bestämmelser som ska tillämpas i ärenden om verkställbarhetsförklaring. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.3 och 5.5.4.

Av paragrafen framgår att ärendelagen är tillämplig på domstolarnas handläggning. Ärendelagen innehåller bestämmelser bl.a. om vilket språk ansökan ska vara avfattad på, avvisning av en ofullständig ansökan, handläggningen och överklagande. Att ett ärende som återkallas i tingsrätt av den som inlett ärendet genom en ansökan ska skrivas av, framgår av allmänna processrättsliga

principer (jfr Fitger, Lagen om domstolsärenden – En kommentar, 2 uppl., s. 77).

8.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

36 kap.

5 § Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed har erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. *Medlare enligt 42 kap. 17 § andra stycket, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder eller lagen (2011:000) om medling i vissa privaträttsliga tvister och deras biträden, får i tvistemål där förlikning om saken är tillåten höras som vittnen om vad som anförtrots dem vid medlingen eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det.* Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare för höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Utän hinder vad som sägs i andra eller tredje stycket föreligger

skyldighet att vittna för

1. advokater och deras biträden, dock *inte* försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen och

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13, eller 14 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Paragrafen behandlar det s.k. frågeförbudet som innebär att ett vittnes särskilda ställning begränsar möjligheten att höra vittnet angående vissa frågor. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.3.

Genom ett tillägg i *andra stycket* utvidgas frågeförbudet till att omfatta medlare enligt 42 kap. 17 § RB, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder och lagen (2011:000) om medling i vissa privaträttsliga tvister samt deras biträden. Frågeförbudet är endast tillämpligt i dispositiva tvistemål. Att frågeförbudet motsvaras av ett undantag från editionsplikten framgår av 38 kap. 2 § RB.

I *fjärde stycket* görs en språklig justering.

42 kap.

17 § Rätten *ska*, om det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförståndslösning.

Om det i ett mål där förlikning om saken är tillåten med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan rätten förelägga parterna att inställa sig till ett *medlings*sammanträde inför medlare som förordnas av rätten.

Paragrafen reglerar domstolens skyldighet att försöka få parterna komma överens. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.3.

I *första stycket* görs en språklig justering.

Genom ändringen i *andra stycket* förtydligas skillnaden mellan förlikning och medling.

8.3 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken

3 kap.

1 § Verkställighet får under de förutsättningar som anges i detta kapitel äga rum på grund av följande exekutionstitlar:

1. domstols dom, utslag eller beslut,
2. förlikning som är stadfäst av domstol, *hyresnämnd eller arrendenämnd samt medlingsöverenskommelse som har förklarats verkställbar enligt lagen (2011:000) om medling i vissa privaträttsliga tvister*,
3. godkänt strafföreläggande, godkänt föreläggande av ordningsbot eller godkänt avgiftsföreläggande,
4. skiljedom,
5. förbindelse angående underhållsbidrag,
6. förvaltningsmyndighets beslut som enligt särskild föreskrift får verkställas,
7. handling som enligt särskild föreskrift får läggas till grund för verkställighet, och
8. Kronofogdemyndighetens utslag eller beslut i mål om betalningsföreläggande eller handräckning samt europeiskt betalningsföreläggande

gande som har förklarats verkställbart av Kronofogdemyndigheten.

Det som i balken sägs om dom gäller, om inte annat föreskrivs, i tillämpliga delar även domstols utslag eller beslut, Kronofogdemyndighetens utslag eller beslut i mål om betalningsföreläggande eller handräckning samt europeiskt betalningsföreläggande som har förklarats verkställbart av Kronofogdemyndigheten.

Paragrafen innehåller en uttömmande uppräkningslista av vilka avgöranden som får verkställas, s.k. exekutionstitlar. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1 och 5.5.5.

Första stycket andra punkten kompletteras med dels hyres- och arrendenämnds beslut om stadfästelse, dels domstols beslut om verkställbarhetsförklaring av en medlingsöverenskommelse. En överenskommelse kan stadfästas av hyres- och arrendenämnd enligt 22 a § lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder. Bestämmelser om verkställbarhet av medlingsöverenskommelser finns i lagen om medling i vissa privaträttsliga tvister. En bestämmelse om verkställighet av sådana exekutionstitlar finns i 13 §, se kommentaren till den paragrafen. Med förlikning avses resultatet och inte tillvägagångssättet. Det innebär att med förlikning i detta sammanhang även avses en överenskommelse som tillkommit genom medling.

13 § Förlikning som är stadfäst av domstol, *hyresnämnd eller arrendenämnd samt medlingsöverenskommelse som har förklarats verkställbar enligt lagen (2011:000) om medling i vissa privaträttsliga tvister* verkställs som lagakraftäggande dom, om inte annat förordnas med anledning av talan mot domen *eller beslutet* eller talan om ogiltigförklaring av förlikningen *eller medlingsöverenskommelsen*.

Paragrafen anger de närmare förutsättningarna för verkställighet av överenskommelser som tillkommit genom förlikningsförhandlingar eller medling i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1 och 5.5.5.

Tillämpningsområdet för paragrafen utvidgas till att omfatta hyres- och arrendenämnds beslut om stadfästelse samt domstols

beslut om verkställbarhetsförklaring av medlingsöverenskommelser enligt lagen om medling i vissa privaträttsliga tvister. Enligt 17 kap. 6 § RB ska stadfästelse av förlikning ske genom dom. Enligt 22 a § lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder ska stadfästelse av förlikning ske genom beslut. Sådan förlikning kan ha tillkommit efter förlikningsförhandlingar eller medling, se kommentaren till den paragrafen. Enligt 6 § lagen om medling i vissa privaträttsliga tvister förklaras en medlingsöverenskommelse verkställbar genom domstols beslut. Själva överenskommelsen och inte stadfästelsen eller motsvarande är exekutionstitel. Av paragrafen framgår att en stadfäst förlikning och en medlingsöverenskommelse som förklarats verkställbar får verkställas även om domen eller beslutet inte vunnit laga kraft. Verkställigheten sker om inte den domstol som prövar ett överklagande av domen eller beslutet eller en talan om ogiltigförklaring av själva överenskommelsen inhyberar verkställigheten. Talan om ogiltigförklaring av överenskommelsen kan föras i särskild rättegång, jfr NJA 1975 s. 507 och prop. 1980/81:8 s. 309.

Övriga ändringar är endast språkliga.

8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder

12 b § Ett medlingssammanträde är inte offentligt.

Paragrafen, som är ny, reglerar frågan om medlingssammanträdets offentlighet. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.2.

Paragrafen som innebär att ett medlingssammanträde inför nämnden inte är offentligt kompletterar bestämmelserna om sekretess i 36 kap. 2 a § OSL och frågeförbud i 36 kap. 5 § RB.

22 a § Ingår parterna en förlikning i ett ärende inför nämnden ska nämnden på begäran av parterna stadfästa förlikningen genom beslut.

Paragrafen, som är ny, behandlar stadfästelse av förlikning. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

Paragrafen innebär att hyres- och arrendenämnd ges en möjlighet att stadfästa en överenskommelse som tillkommit genom förlikningsförhandlingar eller medling i ett ärende inför nämnden. Möjligheten till stadfästelse står öppen oavsett om överenskommelsen ingåtts med hjälp av nämnden eller inte. Paragrafen har utformats med 17 kap. 6 § RB som förebild. Liksom i detta lagrum syftar förlikning här på resultatet och inte tillvägagångssättet. Det innebär att med förlikning i detta sammanhang även avses en överenskommelse som tillkommit genom medling.

8.5 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

1 kap.

6 § Den femte avdelningen innehåller bestämmelser om sekretess till skydd för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden. Vissa av dessa bestämmelser tillämpas oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer (21 kap.). Bestämmelserna i övrigt avser

- folkbokföring, delgivning, m.m. (22 kap.),
- utbildningsverksamhet, m.m. (23 kap.),
- forskning och statistik (24 kap.),
- hälso- och sjukvård, m.m. (25 kap.),
- socialtjänst, kommunal bostadsförmedling, adoption, m.m. (26 kap.),
- skatt, tull, m.m. (27 kap.),
- socialförsäkring, studiestöd, arbetsmarknad, m.m. (28 kap.),
- transporter och andra former av kommunikation (29 kap.),
- tillsyn m.m. i fråga om näringslivet (30 kap.),
- annan verksamhet med anknytning till näringslivet (31 kap.),

- annan tillsyn, granskning, övervakning, m.m. (32 kap.),
- Diskrimineringsombudsmannen, Barnombudsmannen, Konsumentombudsmannen, m.m. (33 kap.),
- utsökning och indrivning, skuldsanering, m.m. (34 kap.),
- verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott, m.m. (35 kap.),
- vissa mål och ärenden hos domstol, *vissa fall av* medling, rättshjälp, m.m. (36 kap.),
- utlänningskontroll, Schengensamarbetet, m.m. (37 kap.),
- totalförsvaret, krisberedskap, m.m. (38 kap.),
- personaladministrativ verksamhet (39 kap.), och
- övriga myndigheter och verksamheter (40 kap.).

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av vad kapitlen i femte avdelningen behandlar. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.4.

Ändringen är en följd av att rubriken till 36 kap. ändras.

10 kap.

27 § Utöver vad som följer av 2, 3, 5 och 15–26 §§ får en sekretessbelagd uppgift lämnas till en myndighet, om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda.

Första stycket gäller inte i fråga om sekretess enligt 24 kap. 8 §, 25 kap. 1–8 §§, 26 kap. 1–6 §§, 29 kap. 1 och 2 §§, 31 kap. 1 § första stycket, 2 och 12 §§, 33 kap. 2 §, 36 kap. 2 a och 3 §§ samt 40 kap. 2 och 5 §§.

Första stycket gäller inte heller om utlämnandet strider mot lag eller förordning eller föreskrift som har meddelats med stöd av personuppgiftslagen (1998:204).

Paragrafen innehåller den s.k. generalklausulen som innebär att en sekretessbelagd uppgift i viss utsträckning får lämnas till en annan myndighet. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.4.

Av *andra stycket* framgår att generalklausulen inte är tillämplig i fråga om all sekretess. Stycket kompletteras med en hänvisning till 36 kap. 2 a §.

36 kap.

2 a § Sekretess gäller hos domstol samt hyres- och arrendenämnd för uppgift som part har lämnat till en medlare eller dennes biträde vid medling i ett mål där förlikning om saken är tillåten, om parten har gjort förbehåll om det.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Genom paragrafen, som är ny, införs sekretess för sådana uppgifter som lämnas vid medling i domstol i ett dispositivt tvistemål eller i hyres- och arrendenämnd. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.4.

För att sekretessen enligt *första stycket* ska gälla krävs att uppgiftslämnaren, dvs. parten, har gjort förbehåll om det. Sekretessen gäller till skydd för uppgift om partens personliga eller ekonomiska förhållanden och de uppgifter som avses är uppgifter som rör den enskilde själv. Att den part som gjort sekretessförbehåll ändå kan tillåta att en uppgift lämnas ut, t.ex. om det behövs i samband med verkställighet, följer av 10 kap. 1 § och 12 kap. 2 § OSL. Sekretessen är absolut.

Av *andra stycket* framgår att sekretesstiden är begränsad till att gälla i högst 20 år.

I fråga om tystnadsplikt för andra medlare gäller 4 § lagen (2011:000) om medling i vissa privaträttsliga tvister, se kommentaren till den paragrafen.

8 § Den tystnadsplikt som följer av *2 a § första stycket*, 3 § första stycket och 6 § första stycket 1 inskränker rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 7 § inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift som hänför sig till ärende om annat än ekonomiskt bistånd till enskild.

Paragrafen innehåller en uppräknig av tystnadsplikter som har företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.4.

Uppräkningen i *första stycket* kompletteras med en hänvisning till 2 a § första stycket. Tillägget innebär att den tystnadsplikt för medlare som följer av sekretessbestämmelsen i 2 a § inskränker den rätt att meddela och offentliggöra uppgifter som följer av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2008/52/EG

av den 21 maj 2008

om vissa aspekter på medling på privaträttens område

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 61 c och artikel 67.5 andra strecksatsen,

med beaktande av kommissionens förslag,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽¹⁾,

i enlighet med förfarandet i artikel 251 i fördraget ⁽²⁾, och

av följande skäl:

(1) Gemenskapen har satt som mål att bevara och utveckla ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, där den fria rörligheten för personer garanteras. För att kunna uppnå detta mål måste gemenskapen bland annat anta åtgärder på området civilrättsligt samarbete som är nödvändiga för att den inre marknaden ska kunna fungera väl.

(2) Principen om tillgång till rättslig prövning är mycket viktig, och för att främja tillgången till rättslig prövning uppmanade Europeiska rådet vid sitt möte i Tammerfors den 15–16 oktober 1999 medlemsstaterna att skapa alternativa utomrättsliga förfaranden.

(3) I maj 2000 antog rådet slutsatser om alternativa tvistlösningsmetoder inom civil- och handelsrätt i vilka det konstateras att fastställandet av grundläggande principer på detta område är ett viktigt steg mot att möjliggöra lämplig utveckling av och väl fungerande utomrättsliga förfaranden för tvistlösning i ärenden på privaträttens område, vilket skulle förenkla och förbättra tillgången till rättslig prövning.

(4) I april 2002 lade kommissionen fram en grönbok om alternativa system för tvistlösning inom civil- och handelsrätt med en bedömning av den rådande situationen när det gäller alternativa tvistlösningsmetoder i Europeiska unionen och inledde ett omfattande samråd med medlemsstaterna och berörda parter om möjliga sätt att främja användningen av medling.

(5) Målet att garantera bättre tillgång till rättslig prövning, som är ett led i Europeiska unionens politik för att upprätta ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, bör omfatta tillgång till tvistlösning både i och utanför domstol. Detta direktiv bör bidra till att den inre marknaden fungerar väl, i synnerhet när det gäller medlingstjänsternas tillgänglighet.

(6) Medling kan vara ett kostnadseffektivt och snabbt sätt att lösa tvister på privaträttens område utanför domstol med hjälp av förfaranden som är anpassade efter parternas behov. Chansen är större att överenskommelser som är resultatet av medling respekteras frivilligt och att en vänskaplig och varaktig relation mellan parterna kan bibehållas. Dessa fördelar framstår ännu klarare i tvister av gränsöverskridande karaktär.

(7) För att ytterligare främja användningen av medling och för att se till att parter som tillgriper medling har ett förutsebart regelverk att falla tillbaka på är det nödvändigt att införa ramlagstiftning som särskilt avser viktiga aspekter på civilrättsliga förfaranden.

(8) Bestämmelserna i detta direktiv bör enbart tillämpas på medling i gränsöverskridande tvister, men ingenting bör hindra medlemsstaterna från att tillämpa sådana bestämmelser även på interna medlingsförfaranden.

⁽¹⁾ EUT C 286, 17.11.2005, s. 1.

⁽²⁾ Europaparlamentets yttrande av den 29 mars 2007 (EUT C 27 E, 31.1.2008, s. 129), rådets gemensamma ståndpunkt av den 28 februari 2008 (ännu ej offentliggjord i EUT) och Europaparlamentets ståndpunkt av den 23 april 2008 (ännu ej offentliggjord i EUT).

(9) Detta direktiv bör inte på något sätt hindra att modern kommunikationsteknik används vid medlingsförfarandet.

- (10) Detta direktiv bör tillämpas på förfaranden genom vilka två eller flera parter i en gränsöverskridande tvist på egen hand och på frivillig väg försöker göra upp tvisten i godo med hjälp av en medlare. Direktivet bör tillämpas i tvister på privaträttens område. Det bör dock inte tillämpas på rättigheter och skyldigheter som parterna enligt berörd tillämplig lag inte får besluta om själva. Sådana rättigheter och skyldigheter är särskilt vanligt förekommande inom familje- och arbetsrätten.
- (11) Detta direktiv bör inte tillämpas på förhandlingar före ingåendet av avtal eller förfaranden av dömande art såsom viss förlikningsverksamhet vid domstol, förfaranden för konsumentklagomål, skiljeförfaranden, expertbedömningar eller förfaranden som hanteras av personer eller organ som utfärdar en formell rekommendation om lösningen av tvisten, oavsett om dessa är juridiskt bindande eller inte.
- (12) Detta direktiv bör tillämpas på fall då en domstol hänvisar parterna till medling eller då nationell lag föreskriver medling. Om en domare enligt den nationella lagstiftningen får agera som medlare bör detta direktiv dessutom tillämpas på medling som genomförs av en domare som inte har ansvar för handläggningen av tvisten eller tvisterna i domstol. Däremot bör detta direktiv inte omfatta de försök att lösa en tvist som under handläggningen i domstol av tvisten i fråga görs av den eller de domare som har tilldelats målet, eller de fall då den domstolen eller domaren begär bistånd eller råd från en kompetent person.
- (13) Den medling som föreskrivs i detta direktiv bör vara frivillig i den meningen att parterna själva ansvarar för förfarandet och får organisera det som de vill och avsluta det när som helst. Domstolarna bör dock i enlighet med nationell lagstiftning kunna ange tidsgränser för ett medlingsförfarande. Dessutom bör domstolarna ha möjlighet att när så är lämpligt fästa parternas uppmärksamhet på medlingsalternativet.
- (14) Ingenting i detta direktiv bör påverka tillämpningen av nationell lagstiftning som gör medling obligatorisk eller som innebär att medling är förenad med fördelar eller sanktioner, förutsatt att sådan lagstiftning inte inkräktar på parternas rätt till domstolsprövning. Inte heller bör någonting i detta direktiv påverka tillämpningen av befintliga självreglerande medlingsstrukturer i den mån som man inom dessa behandlar aspekter som inte omfattas av direktivet.
- (15) För att säkerställa rättslig säkerhet bör detta direktiv ange vilket datum som bör gälla för fastställande av huruvida en tvist som parterna försöker lösa genom medling är en gränsöverskridande tvist eller inte. I avsaknad av en skriftlig överenskommelse ska parterna anses ha enats om att använda medling vid den tidpunkt då de vidtar särskilda åtgärder för att inleda medlingsförfarandet.
- (16) För att garantera det nödvändiga ömsesidiga förtroendet i fråga om medlingens konfidentiella karaktär, inverkan på talefrister och preskriptionstider samt erkännande och verkställighet av överenskommelser som uppnåtts genom medling bör medlemsstaterna med de medel de anser lämpliga uppmuntra utbildning av medlare och införandet av effektiva mekanismer för att kontrollera kvaliteten på medlingstjänster som tillhandahålls.
- (17) Medlemsstaterna bör fastställa sådana mekanismer, vilka får omfatta marknadsbaserade lösningar, och bör inte vara skyldiga att erbjuda finansiering i detta avseende. Mekanismerna bör syfta till att bevara medlingens flexibilitet och parternas autonomi och säkerställa att medlingen är effektiv, opartisk och kompetent. Medlarna bör göras medvetna om förekomsten av den europeiska uppförandekoden för medlare, vilken även bör göras tillgänglig för allmänheten via Internet.
- (18) På konsumentskyddets område har kommissionen antagit en rekommendation ⁽¹⁾ i vilken det fastställs minimikriterier för kvalitet som ska tillämpas av extrajudiciella organ som deltar i reglering av konsumenttvister som görs upp i godo. Alla medlare eller organisationer som omfattas av rekommendationen bör uppmuntras att iaktta dessa principer. För att underlätta att information om sådana organ sprids bör kommissionen inrätta en databas över extrajudiciella system som medlemsstaterna anser iakttar principerna i den rekommendationen.
- (19) Medling bör inte ses som ett sämre alternativ till rättsliga förfaranden i den meningen att efterlevnaden av medlingsöverenskommelser är beroende av parternas goda vilja. Medlemsstaterna bör därför säkerställa att parterna i en skriftlig medlingsöverenskommelse kan få innehållet i överenskommelsen verkställbart. En medlemsstat bör kunna vägra att göra en överenskommelse verkställbar endast om innehållet strider mot dess lagstiftning, inklusive dess internationella privaträtt, eller om dess lagstiftning inte möjliggör verkställighet av innehållet i överenskommelsen. Så kan vara fallet om den skyldighet som fastställs i överenskommelsen på grund av sin natur inte är verkställbar.

⁽¹⁾ Kommissionens rekommendation 2001/310/EG av den 4 april 2001 om principer som ska tillämpas på extrajudiciella organ som deltar i reglering av konsumenttvister som görs upp i godo (EGT L 109, 19.4.2001, s. 56).

- (20) Det innehåll i en medlingsöverenskommelse som gjorts verkställbart i en medlemsstat bör erkännas och förklaras verkställbart i de övriga medlemsstaterna i överensstämmelse med tillämplig gemenskapslagstiftning eller nationell lagstiftning. Detta kan till exempel grunda sig på rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område⁽¹⁾ eller rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar⁽²⁾.
- (21) I förordning (EG) nr 2201/2003 föreskrivs det uttryckligen att en överenskommelse mellan parterna måste vara verkställbar i den medlemsstat där den ingicks för att den ska kunna vara verkställbar i en annan medlemsstat. Om innehållet i en medlingsöverenskommelse i ett familjerättsligt ärende inte är verkställbart i den medlemsstat där den ingicks och där begäran om verkställbarhet har gjorts, bör detta direktiv därför inte uppmuntra parterna till att kringgå lagen i den medlemsstaten genom att göra överenskommelsen verkställbar i en annan medlemsstat.
- (22) Detta direktiv bör inte påverka medlemsstaternas regler om verkställighet av medlingsöverenskommelser.
- (23) Medlingsförfarandets konfidentiella karaktär är viktig, och detta direktiv bör därför föreskriva en miniminivå av överensstämmelse mellan civilprocessuella regler när det gäller hur medlingens konfidentiella karaktär ska skyddas under ett eventuellt påföljande domstols- eller skiljeförfarande rörande en privaträttslig tvist.
- (24) För att uppmuntra parterna att använda medling bör medlemsstaterna säkerställa att deras regler för talefrister och preskriptionstider inte hindrar parterna från att ta upp fallet i domstol eller i ett skiljeförfarande om deras medlingsförsök misslyckas. Medlemsstaterna bör se till att detta resultat uppnås trots att direktivet inte harmoniserar nationella bestämmelser om talefrister och preskriptionstider. Bestämmelser om talefrister och preskriptionstider i internationella avtal såsom de genomförts i medlemsstaterna, till exempel inom transporträtten, bör inte påverkas av detta direktiv.
- (25) Medlemsstaterna bör uppmuntra att det lämnas information till allmänheten om hur man kontaktar medlare och organisationer som erbjuder medlingstjänster. De bör också uppmuntra praktiserande jurister att informera sina klienter om medlingsmöjligheten.
- (26) I enlighet med punkt 34 i det interinstitutionella avtalet om bättre lagstiftning⁽³⁾ uppmuntras medlemsstaterna att för egen del och i gemenskapens intresse upprätta egna tabeller som så långt det är möjligt visar överensstämmelsen mellan det här direktivet och införlivandeåtgärderna samt att offentliggöra dessa tabeller.
- (27) Detta direktiv syftar till att främja de grundläggande rättigheterna och tar hänsyn till de principer som erkänns särskilt i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.
- (28) Eftersom målet för detta direktiv inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna och de därför, på grund av åtgärdens omfattning eller verkningar, bättre kan uppnås på gemenskapsnivå kan gemenskapen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går direktivet inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.
- (29) I enlighet med artikel 3 i protokollet om Förenade kungarikets och Irlands ställning, som är fogat till fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, har Förenade kungariket och Irland meddelat att de önskar delta i antagandet och tillämpningen av detta direktiv.
- (30) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokollet om Danmarks ställning, som är fogat till fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, deltar Danmark inte i antagandet av detta direktiv som inte är bindande för eller tillämpligt i Danmark.

(1) EGT L 12, 16.1.2001, s. 1. Förordningen senast ändrad genom förordning (EG) nr 1791/2006 (EUT L 363, 20.12.2006, s. 1).

(2) EUT L 338, 23.12.2003, s. 1. Förordningen ändrad genom förordning (EG) nr 2116/2004 (EUT L 367, 14.12.2004, s. 1).

(3) EUT C 321, 31.12.2003, s. 1.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Syfte och tillämpningsområde

1. Syftet med detta direktiv är att underlätta tillgången till alternativ tvistlösning och att främja uppgörelser i godo genom att uppmuntra användningen av medling och genom att säkra ett väl avvägt samspel mellan medling och domstolsförfaranden.

2. Detta direktiv ska tillämpas på gränsöverskridande tvister på privaträttens område med undantag för sådana rättigheter och skyldigheter som parterna inte förfogar över enligt relevant tillämplig lagstiftning. Det omfattar särskilt inte skattefrågor, tullfrågor och förvaltningsrättsliga frågor eller statens ansvar för handlingar eller underlåtenhet vid utövandet av offentliga maktbefogenheter ("acta jure imperii").

3. I detta direktiv avses med termen *medlemsstat* samtliga medlemsstater utom Danmark.

Artikel 2

Gränsöverskridande tvister

1. I detta direktiv avses med gränsöverskridande tvist en tvist vid vilken minst en av parterna har sin hemvist eller vanliga vistelseort i en annan medlemsstat än den som en annan part har den dag då

- a) parterna enas om att använda medling efter det att en tvist har uppstått,
- b) medling beslutas av domstol,
- c) en skyldighet att använda medling uppkommer enligt nationell lagstiftning, eller
- d) en uppmaning enligt artikel 5 riktas till parterna.

2. Utöver vad som sägs i punkt 1 ska, vid tillämpningen av artiklarna 7 och 8, en gränsöverskridande tvist anses föreligga när domstolsförfaranden eller skiljeförfaranden efter medling mellan parterna inleds i en annan medlemsstat än den där parterna hade sin hemvist eller vanliga vistelseort den dag som avses i punkt 1 a, 1 b eller 1 c.

3. Vid tillämpning av punkterna 1 och 2 ska hemvist fastställas i enlighet med artiklarna 59 och 60 i förordning (EG) nr 44/2001.

Artikel 3

Definitioner

I detta direktiv gäller följande definitioner:

- a) *medling*: ett strukturerat förfarande, oavsett beteckning, genom vilket två eller flera parter i en tvist på egen hand frivilligt försöker nå en överenskommelse om lösning av tvisten med hjälp av en medlare. Förfarandet kan inledas av parterna, eller föreslås eller beslutas av domstol eller föreskrivas enligt en medlemsstats lagstiftning.

Det omfattar sådan medling som utförs av en domare som inte ansvarar för handläggningen i domstol av tvisten i fråga. Det omfattar inte de försök att lösa en tvist som under handläggningen i domstol av tvisten i fråga görs av den eller de domare som har tilldelats målet.

- b) *medlare*: varje tredje man som ombeds utföra medlingen på ett effektivt, opartiskt och kompetent sätt, oavsett den tredje mannens benämning eller yrke i den berörda medlemsstaten och oavsett på vilket sätt den tredje mannen har utsetts eller ombetts att utföra medlingen.

Artikel 4

Kvalitetssäkring av medling

1. Medlemsstaterna ska på ett sätt de finner lämpligt uppmuntra medlare och organisationer som erbjuder medlingstjänster att utarbeta och ansluta sig till frivilliga uppförandekoder och andra effektiva mekanismer för kvalitetskontroll av medlingstjänster.

2. Medlemsstaterna ska uppmuntra till grundutbildning och fortbildning av medlare för att säkerställa att medlingen utförs på ett effektivt, opartiskt och kompetent sätt i förhållande till parterna.

Artikel 5

Användning av medling

1. En domstol där talan har väckts får, om så är lämpligt och med beaktande av alla omständigheter i fallet, uppmana parterna att använda medling för att lösa tvisten. Domstolen får även uppmana parterna att delta i ett informationsmöte om användning av medling, om sådana möten anordnas och är lättillgängliga.

2. Detta direktiv påverkar inte tillämpningen av nationell lagstiftning enligt vilken medling är obligatorisk eller förenad med fördelar eller sanktioner, oavsett om detta gäller före eller efter det att ett domstolsförfarande har inletts, under förutsättning att sådan lagstiftning inte hindrar parterna från att utöva sin rätt till domstolsprövning.

Artikel 6

Verkställighet av medlingsöverenskommelser

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att det är möjligt för parterna, eller för en av dem med de andras uttryckliga medgivande, att begära att innehållet i en skriftlig medlingsöverenskommelse görs verkställbart. Innehållet i en sådan överenskommelse ska göras verkställbart om inte överenskommelsens innehåll, i det aktuella fallet, strider mot lagstiftningen i den medlemsstat där begäran görs eller den medlemsstatens lagstiftning inte möjliggör verkställighet.

2. Innehållet i överenskommelsen får göras verkställbart av en domstol eller annan behörig myndighet genom en dom eller ett beslut eller en officiell handling i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat där begäran görs.

3. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen om vilka domstolar eller andra myndigheter som är behöriga att ta emot en begäran enligt punkterna 1 och 2.

4. Ingenting i denna artikel ska påverka de regler som är tillämpliga på erkännandet och verkställigheten i en annan medlemsstat av en överenskommelse som har gjorts verkställbar i enlighet med punkt 1.

Artikel 7

Medlingens konfidentiella karaktär

1. Med tanke på att medlingen är avsedd att genomföras på sådant sätt att den konfidentiella karaktären respekteras ska medlemsstaterna säkerställa att, om inte parterna kommer överens om något annat, varken medlarna eller de som är involverade i hanteringen av medlingsprocessen åläggs att i domstolsförfaranden rörande privaträttsliga frågor eller skiljedomsförfaranden lämna vittnesmål om information som framkommer till följd av eller i samband med ett medlingsförfarande, utom

a) när detta är nödvändigt av tvingande hänsyn till allmänintresset i den berörda medlemsstaten, särskilt när detta behövs för att tillvarata barns bästa eller förhindra fysisk eller psykisk skada på en person, eller

b) när det är nödvändigt att röja innehållet i medlingsöverenskommelsen för att överenskommelsen ska kunna genomföras eller verkställas.

2. Ingenting i punkt 1 ska hindra medlemsstaterna från att föreskriva striktare åtgärder för att skydda sekretessen vid medling.

Artikel 8

Medlingens inverkan på talfrister och preskriptionstider

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att parter som väljer medling i ett försök att lösa en tvist inte därefter hindras från att senare inleda rättsliga förfaranden eller skiljeförfaranden vad avser den tvisten genom att talfristerna eller preskriptionstiderna löper ut under medlingsprocessen.

2. Punkt 1 ska inte påverka tillämpningen av bestämmelser om talfrister och preskriptionstider i de internationella avtal i vilka medlemsstaterna är parter.

Artikel 9

Information till allmänheten

Medlemsstaterna ska med de medel de finner lämpliga uppmuntra att information om hur man kontaktar medlare och organisationer som erbjuder medlingstjänster finns tillgänglig för allmänheten, särskilt på Internet.

Artikel 10

Information om behöriga domstolar och myndigheter

Kommissionen ska göra de uppgifter om behöriga domstolar eller myndigheter som medlemsstaterna har lämnat i enlighet med artikel 6.3 allmänt tillgängliga på lämpligt sätt.

Artikel 11

Översyn

Senast den 21 maj 2016 ska kommissionen till Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén överlämna en rapport om tillämpningen av detta direktiv. I rapporten ska man bedöma hur medling utvecklats inom Europeiska unionen och vilket genomslag direktivet fått i medlemsstaterna. Rapporten ska vid behov åtföljas av förslag till ändring av direktivet.

*Artikel 12***Införlivande**

1. Medlemsstaterna ska sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv före den 21 maj 2011, med undantag av artikel 10 där datum för efterlevnad ska vara senast den 21 november 2010. De ska genast underrätta kommissionen om detta.

När dessa bestämmelser antas av medlemsstaterna ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska utfärdas av medlemsstaterna.

2. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

*Artikel 13***Ikraftträdande**

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

*Artikel 14***Adressater**

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Strasbourg den 21 maj 2008.

På Europaparlamentets vägnar

H.-G. PÖTTERING

Ordförande

På rådets vägnar

J. LENARČIČ

Ordförande